

HEQT

HÜQUQİ EKSPERTİZA VƏ QANUNVERİCİLİK
TƏŞƏBBÜSLƏRİ MƏRKƏZİ

**“Publik hüquqi şəxslər haqqında”
Azərbaycan Respublikası Qanununun
ELMİ-PRAKTİKİ KOMMENTARİYASI**

2025
KONSTITUSIYA VƏ
SUVERENLİK İLİ

KOMMENTARİYANIN HAZIRLANMASINDA İŞTİRAK ETMİŞ ŞƏXSLƏR:

Samir Mahmudov – HEQT Mərkəzinin İcraçı direktoru

Aygün Bəşirova – HEQT Mərkəzinin İcraçı direktorunun müavini
(2023-2025)

Nurani Rüstəmli – HEQT Mərkəzinin Qanunvericilik təşəbbüsləri və
monitorinq şöbəsinin müdiri

Ülvi Qasımzadə – HEQT Mərkəzinin Qanunvericilik təşəbbüsləri və
monitorinq şöbəsinin baş mütəxəssisi

*Bu vəsaitin hazırlanması zamanı göstərilmiş təşkilati və elmi-metodoloji
dəstəyə görə “Hüquq və İnsan Haqları İnstitutu” PHŞ-nin kollektivinə
xüsusi təşəkkür bildirilir!*

MÜNDƏRİCAT

İstifadə qaydası.....	X
İxtisarlar.....	XII
Ön söz.....	XIII
Maddələrin şərhı	1
Maddə 1. Bu Qanunun tətbiq dairəsi.....	1
Maddə 1.1.	1
1. PHŞ Qanununun hüquqi tənzimləmə predmeti	1
Publik hüquqi şəxslərin yaradılması	1
Publik hüquqi şəxslərin fəaliyyəti	2
Publik hüquqi şəxslərin təşkili	2
2. PHŞ Qanununun konstitusion əsası	2
Maddə 1.3.	3
1. Mərkəzi Banka münasibətdə PHŞ Qanununun subsidiar tətbiqi.....	3
2. Mülki Məcəllə ilə qarşılıqlı əlaqə.....	4
Maddə 2. Bu Qanunda istifadə edilən anlayışlar.....	6
Maddə 2.1.	6
1. Normanın məqsədi	6
2. Ümumdövlət və ictimai maraqlar.....	7
Hüquq ədəbiyyatında ümumdövlət marağının və ictimai marağın “publik maraq” anlayışı ilə əhatə olunması	7
Konstitusiya Məhkəməsinin qərarlarında ümumdövlət marağının və ictimai marağın “publik maraq” anlayışı ilə əhatə olunması	8
Maddə 2.2.	9
1. Publik hüquqi şəxsin əlamətləri	9
Dövlət və bələdiyyə adından yaradılan	9
Ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olan	10
Dövlət və ya bələdiyyə orqanı olmayan təşkilat	11
2. Publik hüquqi şəxslər xarici ölkələrin təcrübəsində.....	13

Maddə 3. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti	13
Maddə 3.1.	14
1. Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq hüququnun məhdudlaşdırılması.....	14
2. Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma məhdudiyyətini aşma	16
3. Vergi məsələləri	17
Publik hüquqi şəxsin mənfəət vergisi	17
Publik hüquqi şəxsin əlavə dəyər vergisi	18
Publik hüquqi şəxsin əmlak vergisi	18
Publik hüquqi şəxsin torpaq vergisi	19
4. Maliyyə hesabatlığı	19
Maddə 3.2.	20
1. Təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılması və onlarda iştirak etmək hüququ	20
2. Publik hüquqi şəxsin yaratdığı və ya iştirak etdiyi təsərrüfat cəmiyyətlərinin fəaliyyətinin onun əsas məqsədlərinə nail olunmasına xidmət etməsi və onlara uyğun gəlməsi	22
Maddə 3.3.	22
1. Publik hüquqi şəxsin əldə etdiyi mənfəətin istifadəsi.....	22
Mənfəətin nizamnamədə nəzərdə tutulmuş məqsədlərə xərclənməsi	22
Mənfəətdən istifadə qaydası	23
Nizamnamə məqsədlərinə xərclənməyən vəsaitin dövlət büdcəsinə köçürülməsi	25
Maddə 3.4.	25
1. Maddənin tarixçəsi	25
2. Publik hüquqi şəxslər tərəfindən dövlət rüsumunun tutulmasının xüsusiyyətləri	26
Maddə 4. Publik hüquqi şəxsin yaradılması	28
Maddə 4.1.	28
1. Publik hüquqi şəxsin təsisçiləri	28
Dövlət publik hüquqi şəxsin təsisçisi kimi	28
Bələdiyyə publik hüquqi şəxsin təsisçisi kimi	32

Maddə 4.3.	32
Publik hüquqi şəxsin yaradılması ilə bağlı digər məsələlər	32
Maddə 4.4.	33
1. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti üçün dövlət qeydiyyatının vacibliyi	33
2. Publik hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatı qaydası	33
3. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatının xüsusiyyəti.....	36
Maddə 5. Publik hüquqi şəxsin hüquq qabiliyyəti	37
Maddə 5.1.	38
1. Publik hüquqi şəxsin mülki hüquq qabiliyyəti	38
2. Publik hüquqi şəxsin mülki hüquq subyektivliyinin inzibati hüquq subyektivliyi ilə müqayisəsi.....	39
Maddə 5.2.	39
1. Publik hüquqi şəxsin yalnız nizamnaməsində nəzərdə tutulan fəaliyyət ilə məşğul olması.....	39
Maddə 5.4.	40
1. Publik hüquqi şəxsin müflis elan oluna bilməməsi	40
Maddə 6. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsi	41
Maddə 6.1.	42
1. Publik hüquqi şəxslərin nümunəvi nizamnamələrinə dair ümumi məlumat	42
2. Publik hüquqi şəxslərin nümunəvi nizamnamələrini təsdiq edən orqanlar	42
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təsdiq edilmiş PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsi.....	42
Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi nümunəvi nizamnamələr	43
Maddə 6.2.	45
Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində göstərməli olan məlumatlar	45
Maddə 6.2.1.	45

1. Publik hüquqi şəxsin adının, olduğu yerin və publik hüquqi şəxs olmasının nizamnamədə təsbiti.....	45
Publik hüquqi şəxsin adı.....	45
Publik hüquqi şəxsin olduğu yer	46
“Publik hüquqi şəxs” olmasının göstərilməsi	46
6.2.2-ci və 6.3-cü maddələr	47
1. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinin təsdiqi.....	47
2. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində dəyişiklik edilməsi	49
Maddə 6.2.3.	50
1. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinin istiqamətləri, hüquq və vəzifələri	50
Fəaliyyət istiqamətləri	50
Hüquq və vəzifələr	52
Maddə 6.2.4.	52
1. Publik hüquqi şəxsin idarə olunma qaydası ilə bağlı nizamnamədə müəyyən olunan məsələlər	52
Maddə 6.2.5.	53
1. Publik hüquqi şəxsin üzərində nəzarət.....	53
Publik hüquqi şəxsin üzərində nəzarətin əhəmiyyəti və formaları.....	53
Təsisçi tərəfindən həyata keçirilən nəzarət.....	54
İdarəetmə orqanları tərəfindən həyata keçirilən nəzarət	54
Maddə 6.2.6.	55
1. Publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondu	55
Maddə 6.2.7.	56
1. Publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşma mənbələri, maliyyə fəaliyyətinin əsasları, publik hüquqi şəxslərdə qiymətlərin tənzimlənməsi	56
Publik hüquqi şəxsin maliyyə fəaliyyətinin əsasları.....	57
Publik hüquqi şəxslərdə qiymətlərin tənzimlənməsi.....	58
Maddə 6.2.8.	60
Publik hüquqi şəxsin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq, təsərrüfat cəmiyyətləri yaratmaq və ya onlarda iştirak etmək hüququ	60
Maddə 6.2.8-1 və 6.4.	60

1. Publik hüquqi şəxsin əməkdaşlarının dövlət qulluqçularına bərabər tutulması imkanı	60
2. Maddənin mətnindən irəli gələrək dövlət qulluqçularına bərabər tutulan subyektlərin dəqiqləşdirilməsi.....	61
Maddə 6.2.9.	62
1. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılması	62
Maddə 7. Publik hüquqi şəxsin əmlakı	63
Maddə 7.1.	64
1. Publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondunun formalaşması	64
2. Publik hüquqi şəxsin təsisçisinin nizamnamə fonduna qoyduğu və ya sair formada onun balansına keçirdiyi əmlakın hüquqi rejimi	65
Publik hüquqi şəxs ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olduğundan onun əmlakı üzərində dövlətin xüsusi marağının mövcudluğu.....	66
Publik hüquqi şəxsin maliyyələşməsi.....	68
Maddə 7.2.	70
1. Publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşma mənbələri	70
Nizamnamə fondu və dövlət tərəfindən verilmiş digər əmlak...	70
Dövlət və yerli büdcədən ayrılan vəsait	72
Görülən işlərdən, göstərilən xidmətlərdən əldə edilən daxilolmalar.....	73
İlanələr	73
Qrantlar	74
Nizamnamədə müəyyən edilmiş digər mənbələrdən daxil olan vəsaitlər	75
Maddə 7.3.	77
1. Publik hüquqi şəxsin əmlakı üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam vermək hüquqlarının həyata keçirilməsi	77
Maddə 7.4.	78
1. Publik hüquqi şəxslərə verilmiş əmlakdan istifadə edilməsi.....	78
Maddə 8. İdarəçilik	78
Maddə 8.1.	80

1. Publik hüquqi şəxsin idarə edilməsinin nizamnamə ilə tənzimlənməsi	80
2. Publik hüquqi şəxsin korporativ idarəetmə standartlarını tətbiq etməsi	80
Maddə 8.2.	81
1. Publik hüquqi şəxsin təsisçisinin səlahiyyətləri	81
Maddə 8.2.1.	81
1. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinin təsdiq olunması və nizamnamə fondunun miqdarının müəyyən edilməsi.....	81
8.2.2-ci və 8.2.2-1-ci maddələr	82
1. Publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanları və idarəetmə forması	82
2. Publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının üzvlərinin vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi	85
Maddə 8.2.3.	85
1. Publik hüquqi şəxsin inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsi, illik maliyyə hesabatlarının təsdiqi.....	85
Inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsi.....	85
İllik maliyyə hesabatlarının təsdiqi	85
Maddə 8.2.4.	86
1. Publik hüquqi şəxsin strukturunun, əməyin ödənişi fondunun, işçilərin say həddinin və onların əməkhaqlarının məbləğinin təsdiqi	86
Publik hüquqi şəxsin strukturu	86
Publik hüquqi şəxsin əməyin ödənişi fondu	87
Publik hüquqi şəxsin işçilərinin say həddi və onların əməkhaqlarının məbləği	87
Maddə 8.2.5.	88
1. Publik hüquqi şəxs tərəfindən təsərrüfat cəmiyyətlərində iştirak etmə, filial və nümayəndəliklərin yaradılması.....	88
Publik hüquqi şəxsin təsərrüfat cəmiyyətləri	88
Publik hüquqi şəxsin idarə, filial və nümayəndəlikləri	88
Maddə 8.2.6.	89
1. Publik hüquqi şəxslərin xüsusi əhəmiyyətli əqdləri.....	89
2. Publik hüquqi şəxsə aidiyyəti şəxslə bağlanan əqd	90
Aidiyyəti şəxslə bağlanan əqd barədə məlumat	90

Publik hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslərlə əqdlərin bağlanması	90
Maddə 8.2.7.	91
Publik hüquqi şəxsin mənfəətinin köçürülməsi	91
Maddə 8.2.8.	92
Publik hüquqi şəxsin yenidən təşkili və ləğv edilməsi	92
Maddə 8.3.	92
1. Təsisçi səlahiyyətlərinin verilməsi	92
Maddə 8.4.	93
1. Publik hüquqi şəxslərin idarəetmə orqanlarının üzvləri üçün Mülki Məcəllədə müəyyən edilən tələblər	93
2. Publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının üzvlərinə Mülki Məcəllə ilə müəyyən olunmuş tələblər şamil edilərkən PHŞ Qanununun 6.4-cü maddəsinin nəzərə alınması	95
Maddə 8.5.	95
1. Publik hüquqi şəxsin əmlakına sərəncam vermək hüququnun məhdudlaşdırılması.....	95
Maddə 9. Publik hüquqi şəxsin yenidən təşkili və ləğvi.....	97
1. Publik hüquqi şəxsin ləğvi və yenidən təşkili xüsusiyyətləri.....	97
Ümumi məlumat	97
Publik hüquqi şəxsin ləğvi	98
Publik hüquqi şəxsin yenidən təşkili	98

İSTİFADƏ QAYDASI

Kommentariya Mərkəzin İcraçı direktorunun 2024-cü il 16 yanvar tarixli F-04/24 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş “Normativ hüquqi aktların elmi-praktiki kommentariyalarının hazırlanmasına dair Təlimat”a uyğun olaraq hazırlanmışdır.

Kommentariyada şərhlər ümumidən xüsusiyyətdə doğru qurulmaqla şərh edilən maddənin quruluşuna və məzmununa əsaslanır. Özündə bir neçə struktur elementi birləşdirən maddələrin şərhində hər bir struktur element ayrıca təhlil və izah edilmişdir. Şərhdə mövcud olan **hər bir struktur bölmənin başlığı verilmiş**, struktur bölmə daxilində bir neçə əhəmiyyətli aspektlərin (şərtlərin, anlayışların, praktiki tətbiq xüsusiyyətlərinin və s.) təhlili aparılan zaman isə hər bir belə aspektlə bağlı **altbaşlıqlardan** istifadə edilmişdir. Maddələrin şərhinin hər bir abzası ərəb rəqəmləri ilə nömrələnmişdir.

Maddənin şərh zamanı istifadə edilmiş hər hansı materialdan qısa sitat gətirildikdə həmin sitat mətnində dırnaq işarələri¹ arasında yazılmaqla təsbit edilmiş və sitatın sonunda haşiyə verilməklə sitatın mənbəyinə istinad göstərilmişdir. İri həcmli sitatlar **ayrıca abzasda** dırnaq işarələri arasında yazılmaqla təsbit olunmuşdur.

Sitatın mətni **dəyişikliklə verildikdə**, dəyişdirilmiş hissə (hərf, söz və ya ifadə) **kvadrat mötərizələr**² daxilində verilmişdir. Sitatın mətnindən çıxarılmış hissələr **kvadrat mötərizələr içində qoyulmuş üç nöqtə**³ ilə təsbit edilmişdir.

Kommentariyada şərh verilirərkən ayrı-ayrı normaların tətbiqi ilə bağlı təcrübəni əks etdirən **misallardan** da istifadə edilmişdir. Misallar ayrıca abzasda üzərində “*Misal*” sözü yazılmaqla təsbit edilmişdir.

Qanunun ayrı-ayrı maddələri şərh edilərkən maddədə nəzərdə tutulan hüquq normalarının predmeti, məqsədi və bəzi hallarda tarixçəsi, şərh edilən normanın Qanunun digər müddələrinin kontekstində funksiyası, şərh edilən normanın bəzi hallarda xarici ölkələrin qanunvericiliyindəki oxşar normalarla müqayisəli analizi, normaların tətbiq dairəsi və şərtləri, ayrı-ayrı hallarda normanın tətbiqi üçün şərtlər,

¹ (“ ”)

² [nümünə]

³ [...]

normanın şamil edildiyi subyektlər, eyni normanın bir-birinə zidd, lakin eyni dərəcədə mümkün olan müxtəlif interpretasiyaları, istifadə edilən əsas anlayış və terminlərin izahı, əhəmiyyət kəsb edən digər anlayış, termin və aspektlərin izahı, normanın mətnindəki qüsurlar, normanın tətbiqi zamanı praktiki problemlər əks etdirilmişdir.

Kommentariyadan istifadənin rahatlığı məqsədilə ayrı-ayrı normativ hüquqi aktların mətnində istinad edilən “*müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum)*” ifadəsi əvəzinə əksər hallarda bilavasitə səlahiyyətli orqanların adları qeyd edilmişdir.

İXTİSARLAR

“Korporativ idarəetmə Qaydaları və Standartları” – Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 4 iyun tarixli 257 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Səhmlərinin nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan səhmdar cəmiyyətlərində korporativ idarəetmə Qaydaları və Standartları” (2 nömrəli Əlavə);

HEQT Mərkəzi – “Hüquqi Ekspertiza və Qanunvericilik Təşəbbüsləri Mərkəzi” publik hüquqi şəxs;

Kommentariya – “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun elmi-praktiki kommentariyası”;

PHŞ Qanunu – “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu;

PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsi – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 6 iyul tarixli 173 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yaratdığı publik hüquqi şəxslərin Nümunəvi Nizamnaməsi”;

PHŞQ Tətbiqi Fərmanı – “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 97-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 759 nömrəli Fərmanı.

ÖN SÖZ

Hörmətli oxucular!

Bu Kommentariya HEQT Mərkəzinin İcraçı direktoru Mahmudov Samir Alı oğlu, İcraçı direktorun müavini Bəşirova Aygün Rafiq qızı (2023-2025), Mərkəzin Qanunvericilik təşəbbüsləri və monitoring şöbəsinin müdiri Rüstəmli Nurani Mədəd oğlu, həmin şöbənin baş mütəxəssisi Qasımzadə Ülvi Namik oğlu tərəfindən hazırlanmışdır.

İlk növbədə qeyd edilməlidir ki, PHŞ Qanunu 2015-ci il 29 dekabr tarixində qəbul edilmiş (97-VQ nömrəli), 2016-cı il 4 fevral tarixindən qüvvəyə minmişdir. Kifayət qədər yeni qanun olmasına baxmayaraq, Qanuna qüvvədə olduğu müddət ərzində bir neçə dəfə dəyişiklik edilməsi zərurəti yaranmışdır. Belə ki, ilk dəyişiklik Qanunun qüvvəyə minməsindən cəmi bir ay sonra – 2016-cı il 4 mart tarixli Qanun ilə edilmişdir. Bundan sonra PHŞ Qanununa müvafiq olaraq 2017-ci il 31 may, 2019-cu il 12 iyul, 2020-ci il 6 oktyabr və 2023-cü il 6 iyul tarixli qanunlarla müvafiq dəyişikliklər edilmişdir. Bununla belə, publik hüquqi şəxslərin hüquqi statusu və fəaliyyəti ilə bağlı bütün problemlər hələ də tam şəkildə həll edilməmişdir.

Həmçinin, Hüquq və İnsan Haqları İnstitutu tərəfindən aparılmış rəy sorğusu nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, nəinki sadə vətəndaşlar, həm də hüquqşünaslar arasında publik hüquqi şəxs institutunun mahiyyəti, publik hüquqi şəxslərin digər hüquqi şəxslər və dövlət orqanlarından fərqi ilə bağlı birmənalı və dolğun təsəvvür hələ formalaşmamışdır.

Odur ki, PHŞ Qanununda öz əksini tapan normaların publik hüquqi şəxslərin iştirakı ilə yaranan hüquq münasibətlərinə düzgün və səmərəli tətbiq edilə bilməsi üçün həmin normaların mahiyyətinin elmi və praktiki cəhətdən izah olunması olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Həmçinin, PHŞ Qanununun şərh edilməsi ilə bağlı Azərbaycan dilində olan elmi-praktiki materialların azlığı, habelə onun ayrı-ayrı müddələrinin mahiyyətə ətraflı şəkildə təhlil edilməsinin vacibliyi hazırkı Kommentariyanın hazırlanması üçün zərurət yaratmışdır.

Kommentariya tələbələr, elmi tədqiqatlar aparan şəxslər, hakimlər, vəkillər, peşəkar hüquqşünaslar, habelə publik hüquqi şəxslər və

onların fəaliyyətinin xüsusiyyətləri haqqında biliklərə yiyələnmək arzusunda olan qeyri-hüquqşünaslar və digər şəxslər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Bu səbəbdən, Kommentariyanın mətni tərtib edilərkən PHŞ Qanununun ayrı-ayrı müddələrinin yalnız nəzəri təhlili aparılmış, eyni zamanda onun təcrübədə tətbiq edilməsinin xüsusiyyətləri barədə praktiki nümunələrdən də istifadə olunmuşdur.

PHŞ Qanununun əsasını təşkil edən anlayışların və mövqelərin həm nəzəri, həm də praktiki baxımdan mahiyyətini daha dərindən anlamaq üçün Kommentariyanın tərtib edilməsi zamanı müxtəlif hüquq ədəbiyyatı mənbələri, o cümlədən xarici ölkələrdə nəşr olunmuş dərsliklər, akademik məqalələr, korporativ hüquq sahəsində aparılmış tədqiqatlar diqqətlə araşdırılaraq təhlil edilmişdir. Bundan əlavə, publik hüququn xüsusiyyətlərinin müəyyən olunması üçün Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bir sıra qərarları da tədqiq edilmişdir.

MADDƏLƏRİN ŞƏRHİ

Maddə 1. Bu Qanunun tətbiq dairəsi

1.1. Bu Qanun Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 10-cu bəndinə uyğun olaraq, publik hüquqi şəxslərin yaradılması, fəaliyyət göstərməsi və təşkili qaydalarını müəyyən edir.

1.2. *(Çıxarılmışdır).*

1.3. Bu Qanun Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankına “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənməyən hissələrdə tətbiq edilir. Digər hüquqi aktlarda publik hüquqi şəxslərə aid müddəalar Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankına o halda şamil olunur ki, həmin hüquqi aktlarda bu barədə xüsusi qeyd edilsin.

1.1-ci maddənin şərh

1. PHŞ Qanununun hüquqi tənzimləmə predmeti

- 1.1. Şərh olunan maddə PHŞ Qanununun hüquqi tənzimləmə predmetini (tətbiq dairəsini) müəyyən edir. Həmin maddənin mətnindən göründüyü kimi, PHŞ Qanununun hüquqi tənzimləmə predmeti aşağıdakı münasibətləri əhatə edir:
- publik hüquqi şəxslərin yaradılması;
 - publik hüquqi şəxslərin fəaliyyəti;
 - publik hüquqi şəxslərin təşkili.

Publik hüquqi şəxslərin yaradılması

- 1.2. Publik hüquqi şəxslərin yaradılması qaydalarına ilk növbədə onların **təsis edilməsi ilə bağlı məsələləri**, o cümlədən onların nizamnaməsinin hazırlanması və təsdiqi, dövlət qeydiyyatından keçirilməsi, nizamnamə fondunun və digər əmlakının formalaşdırılmasına dair qaydaları aid etmək olar.

Publik hüquqi şəxslərin fəaliyyəti

- 1.3. Publik hüquqi şəxslərin fəaliyyətinə (və ya fəaliyyət göstərməsinə) dair qaydalar özündə bir sıra **funksional təbiətli məsələləri** əhatə edir. Hesab edirik ki, məsələn, publik hüquqi şəxslərin idarə olunması qaydasını, fəaliyyətinin məqsədini, göstərdiyi xidmətlərə və həyata keçirdiyi hüquqi hərəkətlərə görə dövlət rüsumu tutmasının xüsusiyyətlərini tənzimləyən, həmçinin publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinə, o cümlədən sahibkarlıq fəaliyyətinə münasibətdə tətbiq edilən qadağa və məhdudiyyətləri müəyyən edən normaları publik hüquqi şəxsin fəaliyyət göstərməsi qaydalarına aid etmək olar.

Publik hüquqi şəxslərin təşkili

- 1.4. PHŞ Qanununda publik hüquqi şəxslərin təşkili qaydasının hansı məsələləri əhatə etdiyini aydın şəkildə göstərən hər hansı normaya rast gəlinmir. Hesab edirik ki, publik hüquqi şəxslərin “təşkili” geniş mənanı ifadə etməklə PHŞ Qanununun mətni ilə publik hüquqi şəxslərin yaradılması və ya fəaliyyəti ilə bağlı qaydalara birbaşa aid edilə bilinməyən bütün **digər təşkilati məsələləri** əhatə edir (məsələn, publik hüquqi şəxslərin yenidən təşkili, ləğvi, müflisləşməsi və s. qaydalar).

2. PHŞ Qanununun konstitusion əsası

- 2.1. Qeyd edilməlidir ki, maddənin mətnində qeyd olunan məsələlərin tənzimlənməsinin hüquqi (konstitusion) əsası kimi Konstitusiyanın 94-cü maddəsinin I hissəsinin 10-cu bəndinə istinad olunur. Konstitusiyanın qeyd olunan normasına əsasən, **fiziki və hüquqi şəxslərin statusuna dair** ümumi qaydaların müəyyən edilməsi Milli Məclisin səlahiyyətinə aid olmaqla bu barədə **yalnız qanun qəbul edilir**. Publik hüquqi şəxslərin yaradılması, fəaliyyəti və təşkili ilə bağlı məsələlər hüquqi şəxslərin statusu ilə əlaqəli olduğu üçün həmin məsələlərə dair ümumi qaydalar qanun vasitəsilə tənzimlənmişdir.
- 2.2. Nəzərə alınmalıdır ki, qanunlar qəbul olunarkən onların konstitusion əsasına istinad edilməsi **“Normativ hüquqi aktlar**

haqqında” Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Qanununun 17.3-cü maddəsinin tələbindən irəli gəlir⁴.

1.3-cü maddənin şərhı

1. Mərkəzi Banka münasibətdə PHŞ Qanununun subsidiar tətbiqi

1.1. Qeyd edilməlidir ki, “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişikliklər edilməsi barədə” 2016-cı il 4 mart tarixli 139-VQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanununa⁵ əsasən, Mərkəzi Bank publik hüquqi şəxs statusu əldə etmişdir. Lakin Mərkəzi Bankın konstitusion qurum olduğunu, yəni onun yaradılması, fəaliyyəti və təşkili ilə bağlı məsələlərin Konstitusiya, habelə xüsusi qanunla⁶ tənzimləndiyini nəzərə alaraq, mümkün hüquqi kolliziyaların qarşısının alınması məqsədilə PHŞ Qanununun müddəalarının Mərkəzi Banka münasibətdə tətbiqi məhdudlaşdırılmışdır.

1.2. Bununla əlaqədar olaraq, PHŞ Qanununa 2023-cü il 6 iyul tarixli 952-VIQD nömrəli Qanunla⁷ dəyişiklik edilərək onun mətninə 1.3-cü maddə əlavə edilmişdir. Dəyişikliyə əsasən, PHŞ Qanununun Mərkəzi Banka münasibətdə yalnız **subsidiar** qaydada (yəni, “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə **birbaşa tənzimlənməyən hissələrdə**) tətbiq olunduğu müəyyən edilmişdir.

⁴ Qeyd edilən maddəyə əsasən, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin normativ hüquqi aktı qəbul olunduqda bu aktın istinad etdiyi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının maddəsi göstərilməli və aktın həmin maddənin icrası məqsədi ilə qəbul olunduğu qeyd edilməlidir.

⁵ <https://e-qanun.az/framework/32405>.

⁶ “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
<https://e-qanun.az/framework/5530>.

⁷ <https://e-qanun.az/framework/54803>.

Misal 1.

PHŞ Qanununun 8.2.2-1-ci və 8.3-cü maddələrinə əsasən, idarəetmə orqanlarının rəhbərlərinin (üzvlərinin) vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi səlahiyyətini təsisçi özünün müəyyən etdiyi orqana (quruma, o cümlədən publik hüquqi şəxsin özünə) verə bilər. Həmin normaların Mərkəzi Banka münasibətdə tətbiq edilməsi müvafiq konstitusion normalara⁸ əsaslanan "Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 21.4-cü və 21.6-cı maddələrinin tələblərinin pozulmasına səbəb olar. Odur ki, PHŞ Qanununun 8.2.2-1-ci və 8.3-cü maddələri Mərkəzi Banka münasibətdə tətbiq edilməyəcək.

- 1.3. Həmçinin qeyd edilməlidir ki, şərh olunan maddənin ikinci cümləsi digər hüquqi aktların publik hüquqi şəxslərə aid müddəalarının Mərkəzi Banka şamil edilə bilməsini həmin hüquqi aktlarda bu barədə **xüsusi qeydin** olması ilə şərtləndirir. Odur ki, hər hansı hüquqi aktda publik hüquqi şəxslərlə bağlı tələblərin həm də Mərkəzi Banka şamil edildiyi birbaşa göstərilməyibsə, həmin tələblər Mərkəzi Banka münasibətdə tətbiq edilməməlidir.

Misal 2.

"Hesablama Palatası haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.0.5-ci maddəsinə əsasən, publik hüquqi şəxslər kənar dövlət maliyyə nəzarətinin obyektləri sırasında yer almışdır. Lakin həmin Qanunun 21.13-cü maddəsinə görə, Mərkəzi Bankda kənar dövlət maliyyə nəzarəti Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ilə razılaşdırılmaqla həyata keçirilir və kənar dövlət maliyyə nəzarəti Mərkəzi Bankın yalnız inzibati-təsərrüfat fəaliyyətini əhatə edir. Göründüyü kimi, sözügedən Qanunda Mərkəzi Banka xüsusi olaraq istinad edildiyi üçün həmin Qanunda nəzərdə tutulmuş kənar dövlət maliyyə nəzarəti ilə bağlı müddəalar müvafiq xüsusiyyətlər (yəni, Qanunun 21.13-cü maddəsinin tələbləri) nəzərə alınmaqla Mərkəzi Banka tətbiq olunacaqdır.

2. Mülki Məcəllə ilə qarşılıqlı əlaqə

- 2.1. Mülki Məcəllənin 43.7-ci maddəsinə əsasən, publik hüquqi şəxslərin fəaliyyəti həmin Məcəllə, "Publik hüquqi şəxslər haqqında"

⁸ Yəni, müvafiq olaraq, Konstitusiyanın 94-cü maddəsinin I hissəsinin 15-ci bəndi və 109-cu maddəsinin 10-cu bəndi.

və “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə tənzimlənir.

- 2.2. İlk növbədə nəzərə alınmalıdır ki, Mülki Məcəllənin məqsədi üçüncü şəxslərin hüquqlarına xələl gətirmədən *mülki dövriyyənin azadlığını* onun *iştirakçılarının bərabərliyi* əsasında təmin etməkdir. Mülki Məcəllənin 2.5-ci maddəsinə əsasən, əgər qanunvericilikdə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, mülki qanunvericilik *bir tərəfin digər tərəfə inzibati və ya digər hakimiyyət tabeliyinə əsaslanan* əmlak münasibətlərinə, o cümlədən vergi, maliyyə və *inzibati münasibətlərə* tətbiq edilmir.
- 2.3. Sözügedən müddəanı 2019-cu il 24 may tarixli Qərarında şərh edən Konstitusiyə Məhkəməsi⁹ qeyd etmişdir ki, “[Mülki Məcəllənin 2.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş] qadağa, mülki hüquq başda olmaqla, bütün xüsusi hüquq sahələrinə xas olan hüquqi tənzimləmə metodlarının publik hüquq sahələrinə, o cümlədən inzibati, sosial təminat, vergi hüququna xas tənzimləmə metodlarından əhəmiyyətli dərəcədə fərqli olmasından irəli gəlir”. Bu səbəbdən əgər qanunvericilikdə birbaşa ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa, mülki qanunvericilik normaları publik hüquqi münasibətlərə tətbiq edilmir¹⁰.
- 2.4. Həmin Qərarında Konstitusiyə Məhkəməsi həmçinin publik hüquqi münasibətləri mülki hüquq münasibətlərindən fərqləndirərək izah etmişdir ki, “**Publik hüquqi münasibətlər** bir tərəfin digər tərəfin hakimiyyəti *tabeliyində* olmasına əsaslanır. Bu münasibətlər *ümumi maraqlar naminə* və *dövlətin adından* fəaliyyət göstərən bir tərəfin – publik orqanın *hakimiyyət səlahiyyətlərinə* malik olmasına, digər tərəfin – fərdin (fiziki və hüquqi şəxslərin) isə *təbəçiliyinə* əsaslanmaqla tərəflərin

⁹ Azərbaycan Respublikası Konstitusiyə Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 2.5-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 2019-cu il 24 may tarixli Qərarı.

¹⁰ *Ibid*. “[Q]anunverici *“əgər qanunvericilikdə ayrı qayda nəzərdə tutulmayıbsa”* müddəasını Mülki Məcəllənin 2.5-ci maddəsində ifadə edərkən, ümumi (publik) hüquq münasibətlərində mülki qanunvericiliyin tətbiqini tam istisna etməmişdir. Bu, yalnız qanunvericinin birbaşa göstərişinin olduğu halda mümkündür”.

subordinasiyasını nəzərdə tutur. Xüsusilə qeyd olunmalıdır ki, publik orqanın tələbləri və şəxslərin vəzifələri müqavilədən deyil, qanundan irəli gəlir”.

- 2.5. Publik hüquqi şəxslərin fəaliyyətinin, əsasən, publik hüquq sahəsinə aid olmaqla ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıdığını, onların iştirak etdiyi münasibətlərin, əsasən, bir tərəfin digər tərəfə inzibati və ya digər hakimiyyət tabeliyinə əsaslandığını, habelə onların səlahiyyətlərinin bir qayda olaraq normativ hüquqi akt və ya normativ xarakterli aktdan irəli gəldiyini nəzərə alaraq, hesab edirik ki, qanunvericilikdə birbaşa ayrı qayda nəzərdə tutulmadıqda, mülki qanunvericilik normaları, o cümlədən Mülki Məcəllə publik hüquqi şəxslərin fəaliyyətini yalnız həmin fəaliyyətin publik hüquq sahəsi ilə bağlı olmayan hissəsində¹¹ və yalnız subsidiar qaydada tənzimləyir.

Maddə 2. Bu Qanunda istifadə edilən anlayışlar

2.1. Publik hüquq – ümumdövlət və ya ictimai maraqların təmin edilməsi ilə bağlı olan münasibətləri tənzimləyən hüquq normalarının məcmusudur.

2.2. Publik hüquqi şəxs – dövlət və bələdiyyə adından yaradılan, ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olan, dövlət və ya bələdiyyə orqanı olmayan təşkilatdır.

2.1-ci maddənin şərh

1. Normanın məqsədi

- 1.1. İlk növbədə qeyd edilməlidir ki, şərh olunan maddədə “publik hüquq” termininin mənası izah edilir.

¹¹ Məsələn, publik hüquqi şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyəti, onların idarəetmə orqanlarının üzvlərinin fidusiar vəzifə məsələləri və s.

- 1.2. Hesab edirik ki, “publik hüquq” anlayışının PHŞ Qanununa daxil edilməsinin əsas səbəbi odur ki, bu anlayış “**publik hüquqi şəxs**” **institutunun mahiyyətinin açıqlanması üçün** əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, bu anlayışın köməyi ilə publik hüquqi şəxsin (i) **publik hüquqi təsisat** olduğunun (yəni publik hüququn subyektləri tərəfindən publik hüquqi qaydada yaradıldığı), habelə (ii) **publik hüquq sahəsində və publik hüquqi məqsədlərə** (dövlət və ictimai maraqların təmin edilməsinə) nail olmaq üçün fəaliyyət göstərməsinin¹² nədə ifadə olunduğu aydın olur.

2. Ümumdövlət və ictimai maraqlar

- 2.1. Şərh olunan maddədə publik hüquq ümumdövlət və ya ictimai maraqların təmin edilməsinə yönələn hüquq normalarının məcmusu kimi təsbit olunmuşdur. Maddənin mətnində “və ya” bağlayıcısının istifadəsi bu iki marağın həmişə üst-üstə düşmədiyini göstərir. Bununla əlaqədar belə qənaətə gəlmək olar ki, qanunverici ictimai maraqları dövlət maraqları ilə əlaqələndirir, lakin onları eyniləşdirmir.
- 2.2. Belə ki, qanunvericilikdə “ümumdövlət marağı” və “ictimai maraq” ifadələrinin normativ anlayışına rast gəlinmir. Hüquq ədəbiyyatında, habelə Konstitusiya Məhkəməsinin bir sıra qərarlarında qeyd edilən ifadələrin bir qayda olaraq “publik maraq” anlayışı ilə əhatə olunduğu müəyyən edilir.

Hüquq ədəbiyyatında ümumdövlət marağının və ictimai marağın “publik maraq” anlayışı ilə əhatə olunması

- 2.3. Hüquq ədəbiyyatında “**publik maraq**” (“*public interest*”, “*публичный интерес*”) anlayışının mənası izah edilərkən onun üç əsas forması fərqləndirilir: (i) ictimai maraqlar, (ii) dövlət maraqları,

¹² Digər hüquqi şəxslərdən fərqli olaraq, publik hüquqi şəxslərin başlıca təyinatı mülki dövriyyədə iştirak etmək, sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirmək, fərdi şəxslərin maraqlarını təmin etmək deyil, ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olmaqdır. Bununla əlaqədar daha ətraflı bax: Еще раз о юридическом лице публичного права. *Чиркин В.Е.* // Журнал российского права. 2006. № 5. s. 101-102. <https://cyberleninka.ru/article/n/esche-raz-o-yuridicheskoy-litse-publicnogo-prava>

(iii) milli maraqlar. **İctimai maraqlar** sosial qrupların və qeyri-müəyyən şəxslər dairəsinin maraqları hesab olunur¹³. İctimai maraqlar demokratiyanı gücləndirməyə, hüquqi, sosial dövlət yaratmağa və onu qorumağa yönəlidir. **Dövlət maraqları** isə bütövlükdə dövlətin konstitusiya quruluşunun, suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün toxunulmazlığından, siyasi, iqtisadi və sosial sabitlikdən, qanunun aliliyinin təmin edilməsindən, bərabər-hüquqlu və qarşılıqlı surətdə faydalı beynəlxalq əməkdaşlığın inkişafından ibarətdir. **Milli maraqlar** isə iqtisadi, siyasi, sosial və digər sahələrdə şəxsi maraqların, ictimai maraqların və dövlətin maraqlarının tarazlaşdırılmasını ifadə edir¹⁴.

- 2.4. Qeyd edilənlərdən göründüyü kimi, ümumdövlət maraqları və ictimai maraqlar sosial-iqtisadi, siyasi, mədəni, təhsil, təhlükəsizliyin təmin edilməsi və s. sahələrdə dövlətin və cəmiyyətin mənafeyinə xidmət edən publik maraqlardır.

Konstitusiya Məhkəməsinin qərarlarında ümumdövlət marağının və ictimai marağın “publik maraq” anlayışı ilə əhatə olunması

- 2.5. Qeyd edilməlidir ki, **publik maraq** anlayışına Konstitusiya Məhkəməsinin qərarlarında da rast gəlinir. Qərarların təhlili əsasında bu qənaətə gəlmək olar ki, Konstitusiya Məhkəməsi də hüquq nəzəriyyəsində təşəkkül tapmış ümumi baxışlara uyğun olaraq dövlət maraqlarının və ictimai maraqların publik maraqla əhatə olduğunu müəyyən edir.
- 2.6. Məsələn, “Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 197.1.3-cü maddəsinin həmin Məcəllənin 3.11, 13.2.17 və 114.2-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” Qərarında Konstitusiya

¹³ Публичные интересы в праве: понятие и содержание // Актуальные проблемы российского права. Милосердов Н. А. — 2021. — Т. 16. — № 10. с. 207.

¹⁴ Публичный интерес в административном праве, // Труды Института государства и права РАН. Альхименко Владимир Владимирович, Салищева Надежда Георгиевна, Гришовец Алексей Алексеевич, 2011. № 4, с. 100-101. <https://cyberleninka.ru/article/n/publichnyy-interes-v-administrativnom-prave/viewer>

Məhkəməsi dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyi ilə bağlı maraqları “publik maraq” kimi qiymətləndirir.

- 2.7. Həmçinin, Konstitusiya Məhkəməsi “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 332.1-ci maddəsinin bəzi müddəalarının şərh edilməsinə dair” Qərarında ictimai maraqları “publik maraq” kimi müəyyən etməklə şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsini ictimai, yeni publik maraqların təmin edilməsinin vasitəsi kimi müəyyən edir.

2.2-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin əlamətləri

- 1.1. Şərh olunan maddədə publik hüquqi şəxsə məxsus üç əlamət qeyd olunur: (i) dövlət və bələdiyyə adından yaradılan; (ii) ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olan; (iii) dövlət və ya bələdiyyə orqanı olmayan təşkilat.

Dövlət və bələdiyyə adından yaradılan

- 1.2. Kommersiya və qeyri-kommersiya hüquqi şəxslərindən fərqli olaraq publik hüquqi şəxslər PHŞ Qanununun 4.1-ci maddəsinə əsasən, **yalnız** dövlət adından və ya bələdiyyə adından çıxış edən subyektlər tərəfindən yaradıla bilər. Həmin subyektlərin dairəsi “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 97-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 759 nömrəli Fərmanının 2.5-ci və 2.7-ci bəndlərində göstərilmişdir¹⁵.
- 1.3. Nəzərə almaq lazımdır ki, publik hüquqi şəxslərlə yanaşı, bəzi hallarda müxtəlif sahələr üzrə dövlət və ya ictimai maraqların təmin edilməsi üçün kommersiya və qeyri-kommersiya hüquqi şəxslər də dövlət tərəfindən yaradıla bilər.

¹⁵ Qeyd edilən subyektlər barədə Qanunun 4.1-ci maddəsinin şərhində ətraflı məlumat verilmişdir.

Misal 3.

Dövlət əmlakının idarə edilməsinin səmərəliliyini artırmaq və korporativ idarəetmə prinsiplərinə əsaslanan hesabatlılıq və nəzarət sistemini formalaşdırmaq məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 6 noyabr tarixli 1665 nömrəli Fərmanı ilə “Azərbaycan Sənaye Korporasiyası” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti yaradılmışdır.

Misal 4.

Əmanətlərin sığortalanması məqsədləri üçün “Əmanətlərin sığortalanması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə qeyri-kommersiya hüquqi şəxs olan Əmanətlərin Sığortalanması Fondu yaradılmışdır (sözügedən Qanunun 3.1-ci və 3.2-ci maddələri).

Ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olan

- 1.4. Publik hüquqi şəxsin məhz ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olması onun həm də publik hüquq münasibətlərinin subyekti olmasından irəli gəlir. Publik hüquqi şəxslər bütün hallarda dövlətin və ya cəmiyyətin maraqları naminə fəaliyyət göstərməlidirlər. Publik hüquqi şəxslərin ümumdövlət və ictimai əhəmiyyətli fəaliyyətinə sosial-iqtisadi, siyasi, ekoloji, təhsil, mədəniyyət və s. sahələrdə fəaliyyəti aid etmək olar.
- 1.5. Həmçinin, maddənin mətnindəki “və”, “və ya” bağlayıcılarının istifadəsindən belə başa düşülür ki, publik hüquqi şəxslər eyni anda (i) həm ümumdövlət, həm də ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə, yaxud (ii) bu fəaliyyət növlərindən yalnız biri ilə məşğul ola bilərlər. Publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin təhlili nəticəsində də bunu müəyyən etmək mümkündür.

Misal 5.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 22 iyun tarixli 1375 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Şuşa Şəhəri Dövlət Qoruğu İdarəsinin Nizamnaməsi”nin¹⁶ 1.4-cü bəndinə əsasən, qeyd olunan publik hüquqi şəxs **ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan** fəaliyyətlə məşğul olur.

¹⁶ <https://e-qanun.az/framework/47684>

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 19 dekabr tarixli 1748 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin Nizamnaməsi”nin¹⁷ 1.4-cü bəndinə əsasən, qeyd olunan publik hüquqi şəxs **ümumdövlət əhəmiyyətli daşıyan** fəaliyyətlə məşğul olur.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2022-ci il 6 avqust tarixli 286 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan sosial xidmət müəssisələrinin Nümunəvi Nizamnaməsi”nin¹⁸ 1.12-ci bəndinə əsasən, qeyd olunan publik hüquqi şəxs **ictimai əhəmiyyət daşıyan** fəaliyyətlə məşğul olur.

- 1.6. Həmçinin qeyd edilməlidir ki, şərh olunan maddədə publik hüquqi şəxsin ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olması qeyd edilsə də, yerli əhəmiyyətli fəaliyyətlə məşğul olması öz əksini tapmamışdır. Bu məsələnin aydınlaşdırılması üçün ictimai marağın həmçinin bələdiyyənin maraqlarını da ehtiva etməsinə dair PHŞ Qanununun 2.1-ci maddəsinin şərhində qeyd edilənləri analoji qaydada tətbiq etmək olar. Odur ki, 2.1-ci maddənin şərhində qeyd olunan yanaşmadan çıxış edərək bu qənaəətə gəlmək olar ki, “ictimai maraq” özündə “bələdiyyə marağı”nı ehtiva etdiyi kimi, “ictimai əhəmiyyətli fəaliyyət” də özündə “yerli əhəmiyyət daşıyan” fəaliyyəti ehtiva edir.

Dövlət və ya bələdiyyə orqanı olmayan təşkilat

- 1.7. Qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxslər Mülki Məcəllənin 43.5-ci maddəsində hüquqi şəxslərin ayrıca bir növü kimi təsnifləşdirilmişdir. Bununla belə, publik hüquqi şəxslərin (i) dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılması, (ii) nizamnamə fondunun və digər əmlakının dövlət və bələdiyyə tərəfindən verilən əmlak hesabına formalaşması, (iii) dövlət və bələdiyyə büdcəsindən fəaliyyətinin təmini üçün maliyyə vəsaitinin ayrılması onun yanlış olaraq dövlət və bələdiyyə orqanı kimi başa düşülməsinə səbəb ola bilər. Bu baxımdan hesab edirik ki, publik hüquqi şəxslərin statusuna dair şübhələrin aradan qaldırılması məqsədilə PHŞ

¹⁷ <https://e-qanun.az/framework/37328>

¹⁸ <https://e-qanun.az/framework/51152>

Qanunu aydın tənzimləmə müəyyən etməklə, onların dövlət və bələdiyyə orqanı olmadığını birbaşa ifadə etmişdir.

- 1.8. Bundan əlavə, qeyd edilməlidir ki, PHŞ Qanununda birbaşa nəzərdə tutulmasa da, publik hüquqi şəxs üçüncü şəxslərə münasibətdə bəzi hakimiyyət səlahiyyətlərinə malik olmaqla inzibati akt, habelə normativ xarakterli akt qəbul etmək səlahiyyətinə malik ola bilər.

Misal 6.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 21 dekabr tarixli 1506 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyinin Nizamnaməsi”nin¹⁹ 3.1.9-cu yarım bəndində qeyd olunan hüquqi şəxsin iqtisadi zonaların rezidenti kimi qeydiyyatla alınmaq üçün müraciət edən ərizəçilərin investisiya layihəsini qiymətləndirmək, onları iqtisadi zonaların rezidenti kimi qeydiyyatla almaq və ya qeydiyyatla alınmasından imtina barədə **qərar qəbul etmək**, “Lisensiyalar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq **qeydiyyat şəhadətnamələri** vermək, yenidən rəsmiləşdirmək, dayandırmaq, bərpa və ləğv etmək kimi səlahiyyətləri öz əksini tapmışdır.

Göründüyü kimi, Nizamnamənin 3.1.9-cu yarım bəndi qeyd olunan hüquqi şəxsin **müxtəlif hakimiyyət səlahiyyətlərini** və qeyd olunan hüquqi şəxsin **inzibati akt qəbul etmək səlahiyyətini** özündə əks etdirir.

Misal 7.

“Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun²⁰ 8-ci maddəsinə əsasən, Mərkəzi Bank qanunla onun səlahiyyətlərinə aid edilmiş məsələlər üzrə nəzarət etdiyi bütün subyektlər, habelə digər şəxslər üçün məcburi **normativ xarakterli aktları** müstəqil qəbul edir.

¹⁹ <https://e-qanun.az/framework/48696>

²⁰ <https://e-qanun.az/framework/5530>

2. Publik hüquqi şəxslər xarici ölkələrin təcrübəsində

- 2.1. Bununla bağlı bir sıra xarici dövlətlərin qanunvericiliyində publik hüquqi şəxsin statusuna dair məsələlərin tənzimləndiyi müəyyən edilmişdir.
- 2.2. Məsələn, **Gürcüstanda** publik hüquqi şəxslərin statusuna dair məsələlər ayrıca qanunla – “Publik hüququn hüquqi şəxsləri haqqında” Gürcüstan Respublikasının Qanunu²¹ ilə tənzimlənir. Həmin Qanunun 2-ci maddəsinin mətnindən belə başa düşülür ki, publik hüquqi şəxslər dövlət nəzarəti altında sosial-iqtisadi, mədəni, siyasi, təhsil və digər sahələrdə fəaliyyət göstərən və dövlət orqanları sistemində daxil olmayan təşkilatlardır.
- 2.3. **Rusiya Federasiyasında** da publik hüquqi şəxslərlə bağlı məsələlərin tənzimlənməsi məqsədilə xüsusi qanun – Rusiya Federasiyasının “Publik hüquqi şirkətlər haqqında” Qanunu qəbul edilmişdir. Sözügedən Qanunun 2-ci maddəsinin birinci bəndinə əsasən, publik hüquqi şəxslər publik hüquq xarakterli funksiya və səlahiyyətlərə malik olan, dövlət və cəmiyyətin maraqlarının təmin edilməsi üçün fəaliyyət göstərən təşkilatlardır. Həmin maddənin ikinci hissəsindən görünür ki, publik hüquqi şəxslər yalnız qanunla və Rusiya Federasiyası Prezidentinin sərəncamı əsasında yaradıla bilər²².

Maddə 3. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti

3.1. Publik hüquqi şəxslər sahibkarlıq fəaliyyəti ilə yalnız o hallarda məşğul ola bilərlər ki, bu fəaliyyət onların yaradılması zamanı və nizamnaməsində qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olmağa xidmət etsin və bu məqsədlərə uyğun gəlsin.

²¹ Law of Georgia on Legal Entities under Public Law.
<https://matsne.gov.ge/en/document/view/19204>

²² Федеральный закон "О публично-правовых компаниях в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации" от 03.07.2016 N 236-ФЗ.
https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_200505/

3.2. Publik hüquqi şəxs nizamnaməsində nəzərdə tutulduğu halda təsərrüfat cəmiyyətləri yarada və ya onlarda iştirak edə bilər.

3.3. Publik hüquqi şəxsin mənfəəti onun nizamnaməsində nəzərdə tutulmayan məqsədlər üçün yalnız təsisçinin qərarı ilə müvafiq olaraq dövlət büdcəsinə və yerli büdcəyə köçürülə bilər.

3.4. Publik hüquqi şəxs “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş xidmətləri göstərdiyi və hüquqi hərəkətləri həyata keçirdiyi halda, buna görə həmin Qanunla müəyyən edilmiş qaydada və məbləğdə dövlət rüsumu tutur.

3.1-ci maddənin şərh

1. Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq hüququnun məhdudlaşdırılması

- 1.1. Şərh olunan maddədə təsbit olunmuş ümumi qaydaya görə publik hüquqi şəxslər müəyyən şərtlər (məhdudiyyətlər) nəzərə alınmaqla sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul ola bilərlər²³.
- 1.2. PHŞ Qanunu publik hüquqi şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq imkanının çərçivəsini müəyyən edərkən *“yalnız o hallarda məşğul ola bilərlər ki”* ifadəsindən istifadə edərək ona işarə edir ki, sahibkarlıq fəaliyyəti publik hüquqi şəxsin **əsas fəaliyyəti deyil**, sonuncu ilə müqayisədə yalnız **yardımçı xarakter daşıyır** və bu səbəbdən nizamnamə məqsədləri çərçivəsində həyata keçirilməlidir.

²³ **Sahibkarlıq fəaliyyəti** dedikdə, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 13-cü maddəsinə və “Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsinə uyğun olaraq, şəxsin müstəqil surətdə həyata keçirdiyi, əsas məqsədi əmlakın istifadəsindən, malların istehsalından və (və ya) satışından, işlər görülməsindən və ya xidmətlər göstərilməsindən mənfəət (fərdi sahibkarlar tərəfindən gəlir) götürülməsi olan fəaliyyət nəzərdə tutulur.

- 1.3. Qeyd edilməlidir ki, belə məhdudiyyətin tətbiqi bütövlükdə publik hüquqi şəxslərin yaradılmasının ümumi məqsədləri ilə birbaşa əlaqəlidir. Məlumdur ki, publik hüquqi şəxslərin fəaliyyətinin əsas məqsədi kommersiya hüquqi şəxslərində olduğu kimi sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olaraq mənfəət gətürmək deyil. Publik hüquqi şəxslər ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan konkret fəaliyyətlə məşğul olmaq məqsədilə yaradılır. Onların həyata keçirdiyi sahibkarlıq fəaliyyəti məhz həmin **ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan məqsədlərə nail olmağa xidmət etməli və onlara uyğun gəlməlidir**. Odur ki, PHŞ Qanununda müvafiq məhdudiyyətin müəyyən edilməsi məntiqli və ağılabatandır.
- 1.4. PHŞ Qanunu publik hüquqi şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul ola bilmələri üçün qeyri-kommersiya hüquqi şəxslərində olduğu kimi **ikipilləli məhdudiyyət** tətbiq edir²⁴. Bu məhdudiyyət ondan ibarətdir ki, publik hüquqi şəxsin sahibkarlıq fəaliyyəti (i) onun yaradılması zamanı və nizamnaməsində qarşıya qoyulmuş *məqsədlərə nail olmağa xidmət etsin*; (ii) onun yaradılması zamanı və nizamnaməsində qarşıya qoyulmuş *məqsədlərə uyğun gəlsin*.
- 1.5. Qanunvericiliklə sahibkarlıq fəaliyyətinin müvafiq məqsədlərin nail olunmasına “xidmət” etməsinin və ya onlara “uyğunluğun” qiymətləndirilməsinin meyarları müəyyən edilməmişdir. Sahibkarlıq fəaliyyəti publik hüquqi şəxsin əsas məqsədlərinə o halda “xidmət edir” ki, həmin fəaliyyətdən əldə olunan gəlirin (mənfəətin) əsas hissəsi publik hüquqi şəxsin ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan əsas fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsinə sərf edilsin. Məqsədlərə “uyğun gəlmə” isə o halda olur ki, publik hüquqi şəxsin əsas məqsədlərinin mahiyyəti və sahibkarlıq fəaliyyətinin xarakteri arasında uyğunluq mövcud olsun.

Misal 8.

Məsələn, publik hüquqi şəxs olan təhsil müəssisəsi elmi jurnalların, dərsliklərin və sair akademik yönümlü vəsaitlərin nəşrini və satışını

²⁴ Mülki Məcəllənin 43.6-cı maddəsi və “Qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 22.2-ci maddəsi.

həyata keçirə bilər, bu şərtlə ki, həmin fəaliyyətdən əldə edilən mənfəət tədris fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsinə (misal üçün, müəllimlərin maaşının artırılmasına) xərclənsin. Eyni zamanda, həmin təhsil müəssisəsi elm və təhsillə əlaqəli olmayan bədii ədəbiyyat kitablarını nəşr edə və ya sata bilməz.

- 1.6. Təcrübəyə nəzər saldıqda ayrı-ayrı publik hüquqi şəxslərin nizamnaməsi ilə qarşısına qoyulan məqsədlərə nail olmaq üçün fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq müxtəlif ödənişli xidmətlər göstərərək sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olması hallarına rast gəlinir. Məsələn, (i) Dövlət İmtahan Mərkəzi ödənişli əsaslarla sınaq imtahanları keçirir, ödənişli elektron xidmətlər göstərir və müqavilə əsasında hazırlıq kursları, təlimlər təşkil edir; (ii) HEQT Mərkəzi normativ hüquqi aktların layihələrinin hazırlanması və hüquqi ekspertizası ilə bağlı dövlət orqanlarına (qurumlarına) müqavilə əsasında ödənişli xidmət göstərir, dövlət orqanlarının (qurumlarının) sifarişi əsasında həmin dövlət orqanlarının hüquq sahəsində fəaliyyət göstərən əməkdaşları üçün normayaratma fəaliyyəti və hüquq normalarının tətbiqi sahəsində ödənişli təlimlər keçirir və s.

2. Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma məhdudiyyətini aşma

- 2.1. Dövlət orqanlarının və ya hüquqi şəxslərin qanunlarla və ya təsis sənədləri ilə **onlara verilən səlahiyyətləri aşmaqla fəaliyyət göstərməsi** ilə bağlı hərəkətləri hüquqi qüvvəsi olmayan, o cümlədən etibarsız hesab olunur.
- 2.2. Publik hüquqi şəxslərin də PHŞ Qanunu ilə onlara tətbiq edilən məhdudiyyətlərə riayət etmədən sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaları onların səlahiyyətlərindən kənar fəaliyyətdir.
- 2.3. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olma məhdudiyyətini aşma ilə bağlı müddəalardan biri Mülki Məcəllənin 349-cu maddəsidir. Həmin maddədə qeyd olunur ki, **hüquqi şəxsin öz nizamnaməsində müəyyənləşdirilmiş fəaliyyət məqsədlərinə zidd olaraq bağladığı əqd**, əgər əqddə iştirak edən digər tərəfin onun qanunsuz

olduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu sübuta yetirilərsə, həmin hüquqi şəxs və ya onun təsisçisi tərəfindən mübahisələndirilə bilər.

- 2.4. Publik hüquqi şəxsin sahibkarlıq fəaliyyətinə tətbiq edilən məhdudiyyətləri aşma zamanı zərərin xarakterindən və həcmindən asılı olaraq digər hüquqi nəticələr də (məsələn, mülki məsuliyyət, intizam məsuliyyəti və s.) istisna edilmir.

3. Vergi məsələləri

Publik hüquqi şəxsin mənfəət vergisi

- 3.1. Vergi Məcəlləsinin 106.1.4-cü maddəsində dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxslərin gəlirlərinin mənfəət vergisindən azad olması təsbit edilir. Eyni zamanda, həmin maddə ilə müəyyən edilən istisna hallardan belə başa düşülür ki, publik hüquqi şəxsin (i) dividend²⁵ gəlirləri, (ii) sahibkarlıq fəaliyyətindən əldə etdiyi gəlir və (iii) Vergi Məcəlləsinin 164.1.48-ci maddəsində göstərilmiş işlərin görülməsi və xidmətlərin göstərilməsindən **(həmin maddədə nəzərdə tutulan müddətdə²⁶)** başqa, digər ödənişli işlər görməsindən və xidmətlər göstərməsindən əldə olunan gəlirləri və (iv) faiz gəlirləri mənfəət vergisinə cəlb olunmalıdır.
- 3.2. Məsələn, publik hüquqi şəxs ona məxsus əmlaka vurulmuş zərərin əvəzində kompensasiya almışdırsa, belə gəlir mənfəət vergisinə cəlb olunmayacaq. Belə ki, zərərin ödənilməsi şəklində alınmış məbləğlər “gəlir” anlayışının təsiri altına düşsə də²⁷, həmin gəlir Vergi Məcəlləsinin 106.1.4-cü maddəsi ilə nəzərdə

²⁵ Vergi Məcəlləsinə əsasən, *dividend* hüquqi şəxsin öz təsisçilərinin (payçılarının) və yaxud səhmdarlarının xeyrinə xalis mənfəətinin (sadələşdirilmiş vergi ödəyiciləri tərəfindən vergi və xərclər çıxıldıqdan sonra gəlirin) bölüşdürülməsi, o cümlədən hüquqi şəxs ləğv edilərkən xalis mənfəəti hesabına formalaşan əmlakın (aktivlərin) bölüşdürülməsi, habelə səhmlərin (payların) xalis mənfəət hesabına artırılan nominal dəyəri hədudlarında geri alınması ilə bağlı pul və ya digər ödəmələr şəklində etdiyi ödəniş hesab olunur (Vergi Məcəlləsinin 13.2.15-ci maddəsi).

²⁶ 2020-ci il yanvarın 1-dən etibarən 7 il müddətinə.

²⁷ Vergi Məcəlləsinin 13.2.12-ci maddəsinə əsasən.

tutulmuş azadolma ilə əhatə olunur və həmin maddə ilə müəyyən edilən istisna gəlirlərə aid edilmir. Bununla belə, publik hüquqi şəxs təsərrüfat cəmiyyətində iştirak etməsi (payın, səhmin əldə edilməsi) nəticəsində dividend şəklində əldə etdiyi gəlirdən, habelə sahibkarlıq fəaliyyətindən əldə etdiyi gəlirdən mənfəət vergisi ödəməlidir.

Publik hüquqi şəxsin əlavə dəyər vergisi

- 3.3. Vergi Məcəlləsinin 164.1.48-ci maddəsinə əsasən, siyahısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təsdiq edilən²⁸ dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslər tərəfindən nizamnamələrində nəzərdə tutulan və onlara həvalə edilən vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılmış vəsait hesabına (i) publik hüquqi şəxsin təbə olduğu orqan (qurum) və ya (ii) Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi ilə bağlanmış müqavilə²⁹ əsasında işlərin və xidmətlərin göstərilməsi 2020-ci il yanvarın 1-dən 7 il müddətinə ƏDV-dən azaddır.

Publik hüquqi şəxsin əmlak vergisi

- 3.4. Vergi Məcəlləsinin 197-ci maddəsində göstərilən vergitutma obyektləri olan fiziki şəxslər və müəssisələr əmlak vergisinin ödəyiciləri hesab olunur (Vergi Məcəlləsinin 196-cı maddəsi). Vergi Məcəlləsinin 199.1-ci maddəsinə əsasən, dövlətin adından

²⁸ Dövlət büdcəsindən ayrılmış vəsait hesabına işlərin və xidmətlərin göstərilməsinə görə əlavə dəyər vergisindən azad olunan publik hüquqi şəxslərin siyahısı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 30 iyul tarixli 1119 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir (<https://e-qanun.az/framework/46045>).

²⁹ Dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslərə dövlət büdcəsi hesabına məqsədli vəsaitlərin ödənilməsi üzrə müqavilə nəzərdə tutulur. Qeyd olunan müqavilənin nümunəvi forması Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 16 yanvar tarixli 13 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir (<https://e-qanun.az/framework/44227>). Həmçinin, nəzərə alınmalıdır ki, icra hakimiyyəti orqanlarının, dövlət mülkiyyətində olan və ya paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərin və publik hüquqi şəxslərin tabeliyində yaradılan publik hüquqi şəxslər belə müqaviləni (i) təbə olduğu orqan (qurum), (ii) digər publik hüquqi şəxslər isə Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi ilə bağlayırlar.

yaradılan publik hüquqi şəxslər **əmlak vergisini ödəməkdən azaddır**. Lakin həmin maddə ilə müəyyən edilmiş istisna haldan görünür ki, publik hüquqi şəxslər onlara məxsus əmlakdan³⁰ **yalnız sahibkarlıq fəaliyyəti məqsədləri üçün istifadə etdikdə** əmlak vergisi ödəməlidir.

Publik hüquqi şəxsin torpaq vergisi

- 3.5. Torpaq vergisi – torpaq mülkiyyətçilərinin və ya torpaqdan icarə və ya digər əsaslarla istifadə edən şəxslərin təsərrüfat fəaliyyətinin nəticələrindən asılı olmayaraq torpaq sahəsinə görə hər il sabit tədiyyə şəklində hesablanan vergidir (Vergi Məcəlləsinin 203.1-ci maddəsi).
- 3.6. Vergi Məcəlləsinin 207.1.2-ci maddəsinə əsasən, publik hüquqi şəxslərin mülkiyyətində və ya istifadəsində olan torpaqlar torpaq vergisinə **cəlb edilmir**. Lakin həmin maddə ilə müəyyən edilən istisnada publik hüquqi şəxsin əmlak vergisi öhdəliyi ilə bağlı tətbiq edilən eyni yanaşmanı görürük. Yəni, publik hüquqi şəxslərin mülkiyyətində və ya istifadəsində olan torpaq sahələri **yalnız sahibkarlıq fəaliyyəti məqsədləri üçün istifadə edildikdə** torpaq vergisinə cəlb olunur.

4. Maliyyə hesabatlığı

- 4.1. Publik hüquqi şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyətindən əldə edilən gəlirin (mənfəətin) vergiyə cəlb olunması, habelə bu fəaliyyətdən əldə olunan vəsaitlərin onun əsas məqsədlərinə xərclənməsinə nəzarəti təmin etmək üçün publik hüquqi şəxslər məcburi olaraq müvafiq gəlir və xərclərinin **mühasibat uçotunu** aparmalıdırlar³¹. Belə uçot Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi Kollegiyasının 2017-ci il 30 yanvar tarixli Q-01 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına əsa-

³⁰ Yəni, Vergi Məcəlləsinin 197-ci maddəsində qeyd edilən vergitutma obyektini hesab olunan əmlakdan.

³¹ “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.1 və 3.1-ci maddələri.

sən mühasibat uçotunun aparılması Qaydaları”na³² uyğun şəkildə həyata keçirilir³³.

- 4.2. Eyni zamanda, publik hüquqi şəxsin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti (o cümlədən sahibkarlıq fəaliyyəti), habelə maliyyə vəziyyətinə nəzarətin təmin edilməsi və bununla bağlı məlumatların sistemləşdirilməsi məqsədilə onun tərəfindən “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 12-1-ci maddəsinə uyğun olaraq hər il müvafiq **maliyyə hesabatlarının**³⁴ *tərtib edilməsi, kənar auditor yoxlamasından keçirilməsi, təqdim edilməsi və dərc olunması* təmin edilməlidir.
- 4.3. Nəzərə alınmalıdır ki, publik hüquqi şəxslər tərəfindən Vergi Məcəlləsi əsasında vergi orqanlarına müvafiq vergi hesabatlarının təqdim edilməsi onları maliyyə hesabatları ilə əlaqədar yuxarıda qeyd edilən öhdəliklərin icrasından azad etmir³⁵.

3.2-ci maddənin şərhı

1. Təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılması və onlarda iştirak etmək hüququ

- 1.1. Publik hüquqi şəxsin əsas məqsədlərinə nail olunması üçün sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zərurəti yarandıqda, lakin hər hansı səbəbdən publik hüquqi şəxsin bilavasitə özünün sahib-

³² <https://e-qanun.az/framework/34909>.

³³ “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8.1-1-ci və 12-1.1-ci maddələri və “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 7 fevral tarixli 192 nömrəli Fərmanının 2.3-cü bəndi.

³⁴ “Maliyyə hesabatları” dedikdə, bir qayda olaraq növbəti hesabat növlərinin məcmusu başa düşülür: (i) Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat; (ii) Mənfəət və ya zərər və digər məcmu gəlir haqqında hesabat; (iii) Kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabat; (iv) Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat; (v) Əhəmiyyətli uçot siyasətləri və izahedici qeydlər (məsələn, bax: Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi Kollegiyasının 30 yanvar 2017-ci il tarixli Q-01 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına əsasən mühasibat uçotunun aparılması Qaydaları”nın 3.1-ci bəndi).

³⁵ “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 12-1.11-ci maddəsi.

karlıq fəaliyyəti ilə məşğul olması məqsədəuyğun olmadıqda, publik hüquqi şəxs bu məqsədlər üçün təsərrüfat cəmiyyətləri yarada və ya onlarda iştirak edə bilər.

- 1.2. PHŞ Qanununun mövcud redaksiyasına əsasən, publik hüquqi şəxslər **yalnız nizamnamədə nəzərdə tutulduğu halda** təsərrüfat cəmiyyətləri yarada və onlarda iştirak edə bilərlər. Burada **“təsərrüfat cəmiyyəti”** dedikdə, *məhdud məsuliyyətli cəmiyyət*³⁶ və *səhmdar cəmiyyəti* təşkilati-hüquqi formasında olan kommersiya hüquqi şəxslər başa düşülür³⁷.
- 1.3. Nəzərə alınmalıdır ki, publik hüquqi şəxs tərəfindən **təsərrüfat cəmiyyətinin yaradılması** həmin cəmiyyətin təsis edilməsi barədə qərarının qəbulu, nizamnaməsinin təsdiqi və dövlət qeydiyyatına alınması yolu ilə həyata keçirilir³⁸. **Təsərrüfat cəmiyyətində iştirak etmə** isə müvafiq təsərrüfat cəmiyyətinin nizamnamə kapitalını təşkil edən vahidin (payın, səhmin) əldə edilməsi yolu ilə həyata keçirilir.
- 1.4. Ayrı-ayrı publik hüquqi şəxslərin nizamnamələri təhlil edilərkən müəyyən edilmişdir ki, publik hüquqi şəxslər tərəfindən təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılması və ya onlarda iştirak barədə qərarın qəbulu iki yolla həyata keçirilir: (i) **birbaşa publik hüquqi şəxsin özü tərəfindən** və ya (ii) **müvafiq dövlət orqanı (qurumu) ilə razılaşdırılmaqla**.

Misal 9.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 26 may tarixli 2151 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Laçın Rayonunda 2 sayılı Bərpa, Tikinti və İdarəetmə Xidmətinin Nizamnaməsi”nin³⁹ 3.2.8-ci yarımbəndinə əsasən, qeyd olunan publik hüquqi şəxs sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq, **təsərrüfat cəmiyyətləri yaratmaq** və ya onlarda iştirak etmək hüququna malik publik hüquqi şəxsdir.

³⁶ O cümlədən “əlavə məsuliyyətli cəmiyyət” (bax: Mülki Məcəllənin 64.3 və 97.3-cü maddələri).

³⁷ Mülki Məcəllənin 64.1-ci və 64.3-cü maddələrinə uyğun olaraq.

³⁸ Mülki Məcəllənin 45 və 47-ci maddələri.

³⁹ <https://e-qanun.az/framework/54261>

Misal 10.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 8 sentyabr tarixli 1842 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Yerüstü Nəqliyyat Agentliyinin Nizamnaməsi"nin⁴⁰ 3.2.8-ci yarımbəndinə əsasən, Agentlik **Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin razılığı ilə təsərrüfat cəmiyyətləri yaratmaq və ya onlarda iştirak etmək hüququna malikdir.**

2. Publik hüquqi şəxsin yaratdığı və ya iştirak etdiyi təsərrüfat cəmiyyətlərinin fəaliyyətinin onun əsas məqsədlərinə nail olunmasına xidmət etməsi və onlara uyğun gəlməsi

- 2.1. Nəzərə alınmalıdır ki, təsərrüfat cəmiyyətləri yaratmaq və ya onlarda iştirak etmək hüququ mahiyyətə publik hüquqi şəxsin sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi hüququnun tərkib hissəsidir.
- 2.2. Bu baxımdan, təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılması və ya onlarda iştirak publik hüquqi şəxsin əsas məqsədlərinə nail olunmasına **xidmət etməlidir**, yəni bundan əldə olunan gəlirin (dividendin) əsas hissəsi publik hüquqi şəxsin ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan əsas fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsinə sərf edilməlidir.

3.3-cü maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin əldə etdiyi mənfəətin istifadəsi

Mənfəətin nizamnamədə nəzərdə tutulmuş məqsədlərə xərclənməsi

- 1.1. PHŞ Qanununun 3.1-ci maddəsində qeyd edildiyi kimi, publik hüquqi şəxslər sahibkarlıq fəaliyyəti ilə yalnız o hallarda məşğul ola bilərlər ki, bu fəaliyyət onların yaradılması zamanı və nizam-

⁴⁰ <https://e-qanun.az/framework/51401>

naməsində qarşıya qoyulmuş məqsədlərə xidmət etsin və bu məqsədlərə uyğun gəlsin. Bunun məntiqi davamı olaraq publik hüquqi şəxsin sahibkarlıq fəaliyyətindən əldə etdiyi mənfəət də məhz onun nizamnaməsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olmaq üçün xərclənməlidir. Odur ki, şərh olunan maddədə bu məsələ hüquqi cəhətdən tənzimlənməklə, publik hüquqi şəxsin əldə etdiyi mənfəətin onun nizamnaməsindən kənar məqsədlər üçün xərclənməsi qadağan edilmişdir.

Mənfəətdən istifadə qaydası

- 1.2. Nəzərə alınmalıdır ki, publik hüquqi şəxslər⁴¹ tərəfindən həyata keçirilən sahibkarlıq fəaliyyəti nəticəsində əldə olunan vəsaitin istifadəsi Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 17 yanvar tarixli 15 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş *“Hüquqi nəticə yaradan hərəkətləri dövlətin adından həyata keçirən, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yaratdığı publik hüquqi şəxsin (statusu Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunu ilə müəyyən edilən, habelə dövlət orqanlarının strukturuna daxil olmayan tabeliyindəki publik hüquqi şəxslər istisna olmaqla) işlər görülməsindən və xidmət göstərilməsindən əldə etdiyi vəsaitin (o cümlədən tutulan xidmət haqlarının) həmin publik hüquqi şəxsin sərəncamında qalan hissəsindən istifadə Qaydası”*nın tələblərinə əməl edilməklə həyata keçirilir.
- 1.3. Həmin Qaydaya müvafiq olaraq publik hüquqi şəxs əldə etdiyi vəsaitdən qanunda nəzərdə tutulmuş vergiləri və digər məcburi ödənişləri ödədikdən sonra sərəncamında qalan vəsaiti ilk növbədə **fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi** ilə bağlı zəruri xərclərin ödənilməsinə, o cümlədən özünün və tabeliyində olan qurumların işçilərinin (bundan sonra – işçilər) **əməyin ödənişi fondunun maliyyələşdirilməsinə** istifadə edir. İşçilərin əməyin ödənişi fondu maliyyələşdirildikdən sonra **qalan vəsait** onların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə, publik hüquqi şəxsin və tabeli-

⁴¹ Statusu Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunu ilə müəyyən edilən, habelə dövlət orqanlarının strukturuna daxil olmayan tabeliyindəki publik hüquqi şəxslər istisna olmaqla.

yində olan qurumların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə və elmi-texniki potensialının artırılmasına istifadə edilə bilər⁴².

1.4. Vəsaitin **işçilərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə** yönəldilən hissəsi aşağıdakı istiqamətlərə xərclənilir⁴³:

- (i) işçilərin kollektiv və fərdi qaydada mükafatlandırılmasına;
- (ii) işçilərin vəzifə maaşlarına əlavələrin verilməsinə;
- (iii) işçilərə maddi yardımın göstərilməsinə;
- (iv) işçilərə məzuniyyət haqlarının və ezamiyyə xərclərinin ödənilməsinə.

1.5. Publik hüquqi şəxsin və onun tabeliyində olan qurumların **maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və elmi-texniki potensialının artırılması** məqsədilə vəsaitlər aşağıdakı istiqamətlərə xərclənilir⁴⁴:

- (i) malların (işlərin və xidmətlərin) alınmasına;
- (ii) işçilərin əlavə təhsil almasına.

1.6. Publik hüquqi şəxs sahibkarlıq fəaliyyətindən əldə edilmiş vəsaitin (mənfəətin) dövlət büdcəsinin vəsaitləri ilə qarışdırılmaması, habelə onun ayrıca toplanması və təyinatı üzrə istifadəsi məqsədilə **xüsusi (ayrıca) bank hesabı** açmalıdır⁴⁵. Həmçinin, əldə olunmuş mənfəətin əvvəlcədən hazırlanmış **smetaya** uyğun istifadəsi təmin olunmalıdır. Həmin smeta növbəti il üçün publik hüquqi şəxsin proqnozlaşdırdığı gəlir və xərclər nəzərə alınmaqla tərtib edilir. Smeta publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində müəyyən edilmiş idarəetmə orqanı tərəfindən hər il dekabr ayının 20-dən gec olmayaraq təsdiq edilir⁴⁶.

⁴² Qaydanın 3.1-ci bəndi.

⁴³ Qaydanın 3.2-ci bəndi.

⁴⁴ Qaydanın 3.3-cü bəndi.

⁴⁵ Qaydanın 2.1-ci bəndi.

⁴⁶ Qaydanın 2.2-ci bəndi.

Nizamnamə məqsədlərinə xərclənməyən vəsaitin dövlət büdcəsinə köçürülməsi

- 1.7. Şərh olunan maddənin mətnindən belə başa düşülür ki, publik hüquqi şəxs əldə etdiyi mənfəəti nizamnaməsində qarşıya qoyulan məqsədlər üçün xərcləməli, əgər bu məqsədlər üçün xərcləmək (və ya saxlamaq) məqsədəuyğun hesab edilmirsə, müvafiq vəsait təsisçinin və ya onun səlahiyyət verdiyi qurumun (o cümlədən, publik hüquqi şəxsin özünün) qərarı əsasında yalnız dövlət büdcəsinə və ya yerli büdcəyə köçürə bilər.
- 1.8. Hesab edirik ki, belə məhdudiyyətin tətbiq edilməsi publik hüquqi şəxsin maliyyə resurslarından istifadəsinə dövlət nəzarətini və ya bələdiyyə nəzarətini təmin etmək məqsədi daşıyır. Belə nəzarət mexanizmi publik hüquqi şəxsin fəaliyyətində sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasında əhəmiyyətli rol oynamaqla, publik hüquqi şəxsin maliyyə resurslarından dövlətin onun üçün müəyyən etdiyi məqsəd və vəzifələrə uyğun istifadə olunmasına yönəlmişdir.

3.4-cü maddənin şərh

1. Maddənin tarixçəsi

- 1.1. Şərh olunan maddə publik hüquqi şəxsin “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş xidmətləri göstərməsi və hüquqi hərəkətləri həyata keçirməsi ilə əlaqədar olaraq dövlət rüsumu tutmaq hüququnu təsbit edir.
- 1.2. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.1-ci maddəsinə əsasən, dövlət orqanları ilə yanaşı, publik hüquqi şəxslərə də hakimiyyət səlahiyyətlərinin icrası zamanı göstərilən və hüquqi nəticələrin yaranmasına səbəb olan xidmətlərə və hüquqi hərəkətləri⁴⁷ həyata keçirməyə icazə və buna

⁴⁷ “hakimiyyət səlahiyyətlərinin icrası zamanı göstərilən və hüquqi nəticələrin yaranmasına səbəb olan xidmətlər və hüquqi hərəkətlər” dedikdə, “Dövlət rüsumu

görə dövlət rüsumu almaq səlahiyyəti verilmişdir. Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, qeyd olunan dəyişiklik çərçivəsində belə icazə və səlahiyyət bütün publik hüquqi şəxslərə deyil, **yalnız Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yaratdığı publik hüquqi şəxslərə** şamil edilmişdir.

2. Publik hüquqi şəxslər tərəfindən dövlət rüsumunun tutulmasının xüsusiyyətləri

- 2.1. Publik hüquqi şəxslər tərəfindən dövlət rüsumu “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş qaydada və hallarda tutulur. Publik hüquqi şəxslər dövlət rüsumu tutarkən həmin Qanunun 4-cü maddəsində nəzərdə tutulan qaydalara riayət etməlidirlər. Dövlət rüsumunun tutulduğu halların dairəsi isə həmin Qanunun 2-ci maddəsində müəyyən edilmişdir. Publik hüquqi şəxslər də öz növbəsində ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət kəsb edən funksiyalarından irəli gələrək onlara verilmiş səlahiyyət çərçivəsində həmin maddədə nəzərdə tutulan xidmətləri göstərə və hüquqi hərəkətləri həyata keçirə və bunun üçün dövlət rüsumu ala bilərlər.

Misal 11.

“Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2.0.6-cı maddəsinə əsasən, ixtiranın, faydalı modelin, sənaye nümunəsinin, əmtəə nişanının, coğrafi göstəricinin, əsərin, əlaqəli hüquqlar obyektinin qeydə alınması dövlət rüsumu tutulan hallara aid edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 30 iyul tarixli 222 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin Nizamnaməsi”nin⁴⁸ 3.2.5-ci yarım-bəndinə əsasən, Agentlik “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş müvafiq xidmətləri göstərdiyinə (hüquqi hərəkətləri həyata keçirdiyinə) görə həmin

haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2-ci maddəsindəki xidmətlər və hüquqi hərəkətlər nəzərdə tutulur.

⁴⁸ <https://e-qanun.az/framework/39717>

qanunla müəyyən edilmiş qaydada və məbləğdə dövlət rüsumu, habelə qanunla müəyyən edildiyi hallarda digər ödənişlər tutmaq səlahiyyətlərinə malikdir.

Göründüyü kimi, sözügedən Qanunun 2.0.6-cı maddəsində göstərilən hallarda dövlət rüsumunu tutmaq səlahiyyətinə malik olan dövlət qurumu qismində publik hüquqi şəxs statuslu Əqli Mülkiyyət Agentliyi çıxış edir.

Misal 12.

“Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2.0.10-cu maddəsinə əsasən, avtomobil nəqliyyatı ilə sərnişin və yük daşımalarına icazənin verilməsi dövlət rüsumu tutulan hallara aid edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 8 sentyabr tarixli 1842 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Yerüstü Nəqliyyat Agentliyinin Nizamnaməsi”nin⁴⁹ 3.2.15-ci yarımbəndinə əsasən, Agentlik “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş xidmətləri göstərدي (hüquqi hərəkətləri həyata keçirdiyi) halda həmin qanunla müəyyən edilmiş qaydada və məbləğdə dövlət rüsumu, habelə qanunla müəyyən edildiyi hallarda digər ödənişlər tutmaq səlahiyyətlərinə malikdir.

Göründüyü kimi, sözügedən Qanunun 2.0.6-cı maddəsində göstərilən hallarda dövlət rüsumunu tutmaq səlahiyyətinə malik olan dövlət qurumu qismində publik hüquqi şəxs statuslu Azərbaycan Yerüstü Nəqliyyat Agentliyi çıxış edir.

- 2.2. Nəzərə alınmalıdır ki, publik hüquqi şəxs tərəfindən dövlət rüsumu kimi tutulan vəsaitlər onun mənfəəti hesab edilmir və bütün hallarda dövlət rüsumunun tam məbləğdə dövlət büdcəsinə köçürülməsi təmin edilməlidir⁵⁰.

⁴⁹ <https://e-qanun.az/framework/51401>

⁵⁰ “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4.1-ci maddəsi.

Maddə 4. Publik hüquqi şəxsin yaradılması

4.1. Publik hüquqi şəxs dövlət adından müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum), bələdiyyə adından isə müvafiq bələdiyyə orqanları tərəfindən yaradılır.

4.2. (Çıxarılmışdır).

4.3. Bu Qanunla müəyyən edilmiş xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla, publik hüquqi şəxsin yaradılması ilə bağlı digər məsələlər Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

4.4. Publik hüquqi şəxs “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən dövlət qeydiyyatına alındıqdan sonra hüquqi şəxs statusunu əldə edir. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatı onun idarəetmə orqanlarının üzvləri tam tərkibdə təyin edilmədiyi halda da həyata keçirilir.

4.1-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin təsisçiləri

1.1. Şərh olunan maddə publik hüquqi şəxsin təsisçilərinin dairəsini müəyyənləşdirir. Maddənin mətnindən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxsin təsisçisi (i) dövlət və ya (ii) bələdiyyə ola bilər.

Dövlət publik hüquqi şəxsin təsisçisi kimi

1.2. Qeyd edilməlidir ki, dövlət adından publik hüquqi şəxs yaratmaq səlahiyyətinə malik olan orqanların (qurumların) siyahısı “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 97-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 759 nömrəli Fərmanı ilə müəyyən edilir⁵¹.

⁵¹ <https://e-qanun.az/framework/31995>

1.3. Belə ki, “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 97-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 759 nömrəli Fərmanının 2.5-ci bəndinə əsasən, dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxsin təsisçiləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, o cümlədən aşağıdakı dövlət orqanları (qurumları) ola bilər:

- ali təhsil müəssisələrinə münasibətdə – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi icra hakimiyyəti orqanı;

Misal 13.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 8 noyabr tarixli 2429 nömrəli Sərəncamı ilə “Bakı Mühəndislik Universiteti” publik hüquqi şəxs yaradılmış⁵², həmin Sərəncamın 2.1-ci bəndinə əsasən, Universitetin nizamnamə layihəsinin hazırlanıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilməsi Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılmışdır.

Misal 14.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 9 fevral tarixli 3654 nömrəli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinə öz tabeliyində Azərbaycan İlahiyyət İnstitutunu yaratmaq, həmçinin Azərbaycan İlahiyyət İnstitutunun nizamnaməsini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ilə razılaşdırmaqla təsdiq etmək tapşırılmışdır⁵³.

- orta ixtisas təhsili müəssisələrinə münasibətdə – Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti;

Misal 15.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2023-cü il 8 dekabr tarixli 444 nömrəli Qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin tabeliyində fəaliyyət göstərən “Azərbaycan İlahiyyət İnstitutu” publik hüquqi şəxsin yanında “Bakı İlahiyyət Kolleci” publik hüquqi şəxs yaradılmış⁵⁴,

⁵² <https://e-qanun.az/framework/34025>

⁵³ <https://e-qanun.az/framework/37847>

⁵⁴ <https://e-qanun.az/framework/55746>

həmçinin Kollecin nizamnaməsinin təsdiq edilməsi Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinə tapşırılmışdır.

- digər təhsil, habelə sosial xidmət və tibb müəssisələrinə münasibətdə – Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti ilə razılaşdırmaqla, tabeliyində olacağı icra hakimiyyəti orqanı və dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxs;
- digər publik hüquqi şəxslərə münasibətdə – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi icra hakimiyyəti orqanı və dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxs.

Misal 16.

“Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 10 dekabr tarixli 387 nömrəli Fərmanının⁵⁵ 8.2-ci bəndinə əsasən, publik hüquqi şəxs statuslu “DOST” mərkəzlərinin yaradılması Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə tapşırılmışdır.

1.4. Həmçinin qeyd edilməlidir ki, “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 97-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 759 nömrəli Fərmanında dövlət mülkiyyətində olan və ya paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə məxsus olan hüquqi şəxslərin (dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslər istisna olmaqla) **təklifi əsasında onların tabeliyində yaradılması nəzərdə tutulan publik hüquqi şəxslərə münasibətdə** təsisçilərin dairəsi ayrıca müəyyən edilmişdir. Həmin Fərmanın 2.7-ci bəndinə əsasən, belə publik hüquqi şəxslərin təsisçiləri aşağıdakılar ola bilərlər:

- ali təhsil müəssisələrinə münasibətdə – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi icra hakimiyyəti orqanı;

⁵⁵ <https://e-qanun.az/framework/40918>

- orta ixtisas təhsili müəssisələrinə münasibətdə – Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti;
- digər təhsil müəssisələrinə münasibətdə – Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti ilə razılaşdırmaqla Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi;
- sosial xidmət müəssisələrinə münasibətdə – Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti ilə razılaşdırmaqla Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi;
- tibb müəssisələrinə münasibətdə – Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti ilə razılaşdırmaqla Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi;
- digər publik hüquqi şəxslərə münasibətdə – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi icra hakimiyyəti orqanı.

1.5. Bundan əlavə, qeyd edilməlidir ki, dövlət adından publik hüquqi şəxslər hüquqi akt (fərman, qərar, sərəncam) əsasında yaradılır. Publik hüquqi şəxslərin yaradılmasına dair hüquqi aktlarda aşağıdakılar müəyyən edilir:

- publik hüquqi şəxsin yaradılmasının məqsədi və fəaliyyətinin istiqaməti;
- publik hüquqi şəxsin tabeliyinə verilən digər hüquqi şəxslər (əgər varsa);
- publik hüquqi şəxsin təsisçisinin funksiya və səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi qaydası;
- publik hüquqi şəxsə münasibətdə təsisçi səlahiyyətlərini həyata keçirən icra hakimiyyəti orqanı (qurumu, o cümlədən publik hüquqi şəxsin özü) (əgər belə səlahiyyət verilmişdirsə);
- publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının formalaşdırılması barədə müddəalar;
- publik hüquqi şəxsin strukturunun, əməyin ödənişi fondunun, işçilərinin say həddinin və onların əməkhaqlarının (vəzifə

maaşının, vəzifə maaşına əlavələrin, mükafatların və digər ödənişlərin) məbləğinin təsdiqi qaydası;

- müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarına tapşırıqlar (məsələn, Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinə (i) publik hüquqi şəxsin nizamnamə fonduna uyğun olaraq maliyyələşməsi; (ii) publik hüquqi şəxsin saxlanması və fəaliyyəti üçün tələb olunan vəsaiti hər il dövlət büdcəsinin layihəsində nəzərdə tutması tapşırıla bilər və s.).

Bələdiyyə publik hüquqi şəxsin təsisçisi kimi

- 1.6. Bələdiyyə adından isə publik hüquqi şəxslər müvafiq bələdiyyə orqanları tərəfindən yaradılır. Bələdiyyə orqanları səlahiyyətləri çərçivəsində yerli əhəmiyyətli məsələləri həll etmək üçün bələdiyyə qulluğunun təşkili məqsədilə **bələdiyyə tərəfindən yaradılan və dövlət orqanları sistemində daxil olmayan orqanlardır** ("Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 2-ci maddəsinin ikinci bəndi).
- 1.7. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, bələdiyyələr tərəfindən hüquqi şəxslərin yaradılması hüququ "Bələdiyyələrin statusu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 34-cü maddəsində öz əksini tapmışdır⁵⁶.

4.3-cü maddənin şərh

1. **Publik hüquqi şəxsin yaradılması ilə bağlı digər məsələlər**
- 1.1. Şərh olunan maddənin mətnindən görünür ki, publik hüquqi şəxslərin yaradılması ilə bağlı digər məsələlər PHŞ Qanununda nəzərdə tutulan xüsusiyyətlərin nəzərə alınması şərtilə Mülki Məcəllə ilə tənzimlənir. Mülki Məcəllənin 45-ci maddəsində hüquqi şəxslərin yaradılması üsulu müəyyən edilir.

⁵⁶ Təcrübədə bələdiyyələr tərəfindən publik hüquqi şəxslərin yaradılması hallarına rast gəlinməmişdir.

- 1.2. Qeyd edilməlidir ki, sözügedən maddənin mətnində, habelə Mülki Məcəllənin digər maddələrində publik hüquqi şəxslərin yaradılması ilə bağlı məsələləri tənzimləyən normalara tərəfimizdən rast gəlinməmişdir.

4.4-cü maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti üçün dövlət qeydiyyatının vacibliyi

- 1.1. Hüquqi şəxsi səciyyələndirən normativ əlamətlərdən biri onun qanunla müəyyən edilmiş qaydada dövlət qeydiyyatından keçmiş qurum olmasıdır (Mülki Məcəllənin 43.1-ci maddəsi). Əks halda onun fəaliyyəti hər hansı hüquqi nəticələr doğurmaz⁵⁷.
- 1.2. Həmçinin, “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının ərazisində hüquqi şəxs statusu almaq istəyən qurum yalnız dövlət qeydiyyatına alındıqdan sonra fəaliyyət göstərə bilər.

2. Publik hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatı qaydası

- 2.1. Belə ki, publik hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı onların hüquq qabiliyyətinin təsdiq edilməsi, hüquqi statusunun müəyyənləşdirilməsi və onların barəsində məlumatların (qeydlərin) hüquqi şəxslərin dövlət reyestrinə daxil edilməsindən ibarətdir (“Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 2.0.7-ci maddə).
- 2.2. Şərh olunan maddənin mətnindən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatına alınması qaydası “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğun həyata keçirilir.

⁵⁷ Mülki Məcəllənin elmi-praktiki Kommentariyası. Bakı: “Hüquq Yayın Evi”, 2017, s. 196.

- 2.3. Sözügedən Qanunun 8-1-ci maddəsi məhz publik hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatına alınması qaydasını müəyyən edir. Belə ki, həmin maddəyə əsasən, publik hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatına alınması həmin publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinin təsdiq edilməsi haqqında müvafiq icra hakimiyyəti orqanının⁵⁸ və ya bələdiyyənin hüquqi aktı qüvvəyə mindikdən sonra *bu məqsədlə səlahiyyət verilmiş şəxsin müraciəti əsasında* 2 iş günündən gec olmayaraq həyata keçirilir. Belə müraciət Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinə, yaxud Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Vergi Xidmətinə edilməlidir (“Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 5.1-ci maddə).
- 2.4. Müraciətin məzmununa dair tələblər və müraciətə əlavə edilməli olan sənədlərin dairəsi “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müvafiq olaraq 5.3-cü və 5.4-cü maddələrində göstərilmişdir.
- 2.5. Hüquqi şəxs statusu almaq istəyən qurumun dövlət qeydiyyatından (i) həmin Qanunun tələbinə uyğun olaraq qeydiyyatın həyata keçirilməsi üçün təqdim olunmuş sənədlər Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, bu Qanuna və digər qanunvericilik aktlarına zidd olduqda, (ii) qeydiyyatla bağlı ərizədə göstərilən məlumatlar və (və ya) ona əlavə edilən sənədlər yanlış olduqda və (iii) həmin qurumun məqsədləri, vəzifələri və fəaliyyət formaları qanunvericiliyə zidd olduqda imtina edilə bilər.
- 2.6. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, publik hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatına alınmasını və dövlət reyestrinə daxil edilməsini, eləcə də təsis sənədlərində edilmiş dəyişikliklərin və reyestrdə qeydə alınmış faktların sonrakı dəyişikliyin dövlət qeydiyyatına alınmasını və dövlət reyestrinə daxil edilməsini təsdiq edən sənədlərdə göstərilən məlumatlar Elektron Hökumət İnformasiya Sistemi üzərindən təqdim edilə (əldə edilə) bilər və bu, həmin

⁵⁸ Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsini təsdiq etmək səlahiyyətinə malik olan orqanlar barədə məlumat PHŞ Qanununun 6.2.2-ci və 6.3-cü maddələrinin şərhinə verilmişdir.

sənədlərin təqdim edilməsinə bərabər tutulur ("Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 11.4-3-cü maddə).

- 2.7. Həmçinin, publik hüquqi şəxslərin yaradılmasına dair hüquqi aktlar təhlil edilərək müəyyən edilmişdir ki, publik hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatına alınması üçün müraciət etmək səlahiyyəti (i) publik hüquqi şəxsin özünə, (ii) hər hansı orqanın (qurumun) tabeliyində yaradılan publik hüquqi şəxsdirsə, təbə olduğu həmin orqana (quruma) və ya (iii) digər orqanlara (məsələn, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti) verilə bilər.

Misal 17.

"Ağdam, Füzuli və Xocavənd rayonlarında Bərpa, Tikinti və İdarəetmə Xidməti" publik hüquqi şəxsin yaradılması və fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 21 iyul tarixli 1757 nömrəli Fərmanının⁵⁹ 7.1-ci bəndində dövlət qeydiyyatına alınmaq üçün müraciət etmək səlahiyyəti həmin Xidmətin özünə verilmişdir.

Misal 18.

"Azərbaycan Respublikasının Kino Agentliyi" publik hüquqi şəxsin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 20 aprel tarixli 1667 nömrəli Fərmanı⁶⁰ ilə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin tabeliyində "Azərbaycan Respublikasının Kino Agentliyi" publik hüquqi şəxs yaradılmışdır. Həmin Fərmanın 6.1-ci bəndində sözügedən Agentliyin dövlət qeydiyyatı ilə bağlı tədbirlər görmək səlahiyyəti Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinə verilmişdir.

Misal 19.

Publik hüquqi şəxs statuslu "Şuşa Şəhəri Dövlət Qoruğu İdarəsinin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 22 iyun tarixli 1375 nömrəli Fərmanının⁶¹ 6.4-cü bəndinə əsasən, qeyd olunan İdarənin dövlət qeydiyyatına alınması ilə bağlı tədbirlər görmək səlahiyyəti Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə verilmişdir.

⁵⁹ <https://e-qanun.az/framework/49997>

⁶⁰ <https://e-qanun.az/framework/49453>

⁶¹ <https://e-qanun.az/framework/47684>

3. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatının xüsusiyyəti

- 3.1. “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5.4.1-ci maddəsinə əsasən, hüquqi şəxsin dövlət qeydiyyatından keçməsi üçün zəruri olan sənədlərdən biri də idarəetmə orqanlarının formalaşdırılması barədə qərardır. Sözügedən maddənin mətnindən belə başa düşürük ki, hüquqi şəxsin nizamnaməsində idarəetmə orqanlarının üzvlərinin sayı müəyyənləşdirilmiş və ya bəzi hüquqi şəxslərin fəaliyyətinə dair münasibətləri tənzimləyən xüsusi qanunlarda idarəetmə orqanlarının üzvlərinin sayına dair konkret tələblər varsa,⁶² həmin sayda üzv vəzifəyə təyin olunmaqla idarəetmə orqanları tam formalaşdırılmalı və bundan sonra hüquqi şəxsi dövlət qeydiyyatından keçirmək üçün qanunla müəyyən olunmuş qaydada müraciət olunmalıdır.
- 3.2. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxslərin yaradılmasına dair hüquqi aktlarda və onların nizamnamələrində də idarəetmə orqanlarının üzvlərinin sayına dair tələblər nəzərdə tutulur.

Misal 20.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 19 yanvar tarixli 1253 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Qarabağ Dirçəliş Fondunun Nizamnaməsi”nin⁶³ 4.4-cü bəndinə əsasən, Fondun Müşahidə Şurasının Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifəyə təyin və vəzifədən azad etdiyi 9 (doqquz) üzvdən ibarət olması qeyd olunur. Həmçinin, həmin Nizamnamənin 4.19-cu bəndinə əsasən, İdarə Heyəti 3 (üç) üzvdən - Azərbaycan Respublikası Prezidentinin vəzifəyə təyin və vəzifədən azad etdiyi sədrdən və onun 2 müavinindən ibarətdir.

⁶² Məsələn, “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25.2-ci maddəsinə əsasən, Müşahidə Şurası 3 nəfərdən az olmayaraq, təkcə sayda üzvlərdən ibarətdir. Həmin Qanunun 26.2-ci maddəsinə əsasən, eyni tələb İdarə Heyəti üzvlərinə də şamil olunur.

⁶³ <https://e-qanun.az/framework/46706>

- 3.3. Buna baxmayaraq, qanunvericilik Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yaratdığı publik hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatına alınması üçün üzvlərinin tam tərkibdə formalaşmasını zəruri hesab etmir.
- 3.4. Belə ki, şərh olunan maddənin ikinci cümləsindəki normadan görüldüyü kimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı onun **idarəetmə orqanlarının üzvlərinin tam tərkibdə təyin edilmədiyi halda da** həyata keçirilə bilər. Eyni məzmunlu norma “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8-1.2-ci maddəsində də nəzərdə tutulmuşdur.
- 3.5. Hesab edirik ki, belə istisnanın müəyyən edilməsi publik hüquqi şəxsin ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyətli fəaliyyətlə məşğul olan qurum olması ilə bağlıdır. Belə ki, idarəetmə orqanlarının üzvlərinin tam tərkibdə təyin edilməsi üçün müəyyən müddət tələb olunur. Publik hüquqi şəxs yaradıldıqdan və nizamnaməsi təsdiq edildikdən sonra dövlət qeydiyyatı ilə bağlı müraciət etmək üçün bu müddətin gözlənilməsi dövlət tərəfindən publik hüquqi şəxslər vasitəsilə dövlət və cəmiyyət üçün **əhəmiyyətli və təxirəsalınmaz məsələlərin** həll edilməsini gecikdirə bilər. Odur ki, PHŞ Qanununun belə istisnanı nəzərdə tutması məntiqlidir.

Maddə 5. Publik hüquqi şəxsin hüquq qabiliyyəti

5.1. Publik hüquqi şəxs dövlət qeydiyyatına alındığı andan mülki hüquqlara malik olmaqla mülki vəzifələr daşıyır və publik hüquqi şəxsin hüquq qabiliyyətinə onun ləğvinin başa çatdığı an xitam verilir.

5.2. Publik hüquqi şəxs yalnız nizamnaməsində nəzərdə tutulmuş fəaliyyət ilə məşğul ola bilər.

5.3. (Çıxarılmışdır).

5.4. Publik hüquqi şəxs müflis elan oluna bilməz.

5.1-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin mülki hüquq qabiliyyəti

- 1.1. Şərh olunan maddədə publik hüquqi şəxsin mülki hüquq qabiliyyəti ilə bağlı məsələlər tənzimlənir.
- 1.2. İlk baxışdan belə təsəvvür yaranı bilər ki, **publik hüquqi şəxs** dedikdə, sanki mülki (xüsusi) hüquq münasibətlərinin iştirakçılarından deyil, yalnız publik hüquq münasibətlərinin iştirakçılarından söhbət gedir. Nəzərə almaq lazımdır ki, belə təşkilatlar yalnız publik hüququn subyekti kimi yox, həm də mülki dövryyənin iştirakçısı kimi mülki hüququn subyekti olaraq yaradılır. Onları digər hüquqi şəxslərdən fərqləndirən cəhət bu cür hüquqi şəxslərin publik hüquqi tənzimləmə sahəsində və əsasında meydana gəlmələrindən ibarətdir. Bununla belə, bu cür hüquqi şəxslərin müstəqil hüquq subyektivliyinin tanınması onların məhz mülki hüquq münasibətlərində iştirak etmək imkanının təmin olunması məqsədi daşıyır⁶⁴.
- 1.3. Qeyd edilməlidir ki, digər hüquqi şəxslərdə olduğu kimi publik hüquqi şəxslər də mülki hüquq münasibətlərinin subyekti kimi çıxış etmək üçün mülki hüquq qabiliyyəti əldə etməlidirlər⁶⁵.
- 1.4. PHŞ Qanununun şərh olunan maddəsində də publik hüquqi şəxsin mülki hüquq qabiliyyəti ayrıca hüquq norması ilə təsbit edilməklə, onun mülki hüquqlara malik olmaq və mülki vəzifələr daşımaq imkanı, o cümlədən publik hüquqi şəxsin mülki hüquq qabiliyyətinin yaranması və xitamı anı aydın şəkildə göstərilmişdir. Sözügedən maddənin mətnindən görüldüyü kimi, publik hüquqi şəxslərin mülki hüquq qabiliyyəti eynilə digər hüquqi şəxslərdə olduğu kimi⁶⁶ dövlət qeydiyyatından keçdiyi andan yaranır, ləğvinin başa çatdığı an isə xitam verilir.

⁶⁴ E.A.Суханов. Сравнительное корпоративное право. Москва: Статут, 2014, с. 213.

⁶⁵ MM-in 5.1 və 44.1-ci maddələrinin əlaqəli təhlili bu nəticəyə gəlməyə imkan verir.

⁶⁶ MM-in 44.1-ci maddəsi.

2. Publik hüquqi şəxsin mülki hüquq subyektliliyinin inzibati hüquq subyektliliyi ilə müqayisəsi

- 2.1. Qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxs hakimiyyət subyekti kimi çıxış edərkən (inzibati-idarəetmə və imperativ sərəncamvermə funksiyalarını icra edərkən) onun **inzibati hüquq subyektliliyi**, öz fəaliyyət məqsədlərinə nail olmaq üçün yetərli ola biləcək dərəcədə və dispozitiv əsaslarla mülki dövriyyənin bərabərhüquqlu üzvü kimi çıxış etdiyi hallarda isə onun **mülki hüquq subyektliliyi** ön plana çıxır.
- 2.2. Publik hüquqi şəxslərin səlahiyyətləri başlıca olaraq publik hüquq normaları ilə müəyyən edildiyindən, onlar üçün inzibati hüquq subyektliliyi daha ağır çəkiyə malik olmaqla, böyük əhəmiyyət kəsb edir. Onlar sahibkarlıq fəaliyyətinin deyil, məhz ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətin həyata keçirilməsi üçün yaradılır. Bu səbəbdən mülki hüquq subyektliliyi publik hüquqi şəxslər üçün ikinci dərəcəli əhəmiyyətə malikdir. Onların sahibkarlıq fəaliyyəti də mahiyyət etibarilə publik fəaliyyətin həyata keçirilməsinə xidmət edir.

5.2-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin yalnız nizamnaməsində nəzərdə tutulan fəaliyyət ilə məşğul olması

- 1.1. Şərh olunan maddə publik hüquqi şəxslərin fəaliyyətinin həcminə məhdudiyyət qoymaqla yalnız öz nizamnamələri çərçivəsində fəaliyyət göstərmək öhdəliyini müəyyən edir. Həmin maddəyə əsasən, publik hüquqi şəxslər yalnız öz nizamnamələrində nəzərdə tutulmuş fəaliyyətlə məşğul ola bilərlər.
- 1.2. Odur ki, publik hüquqi şəxslərin nizamnaməsində nəzərdə tutulmayan hər hansı fəaliyyətlə məşğul olması qanunsuz fəaliyyət kimi qiymətləndiriləcəkdir. Nizamnamə bu kontekstdə publik hüquqi şəxsin fəaliyyət növünü (ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət

daşması) və fəaliyyət istiqamətlərini müəyyənləşdirən əsas sənəd qismində çıxış edir.

5.4-cü maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin müflis elan oluna bilməməsi

- 1.1. Şərh olunan maddə publik hüquqi şəxsin müflis elan edilməsinə birbaşa qadağa qoyur. Belə qadağa (i) publik hüquqi şəxsin yaradılması məqsədinin, fəaliyyət istiqamətinin, funksiya və səlahiyyətlərinin ümumdövlət və (və ya) ictimai xarakter daşması və (ii) publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondunun dövlət və bələdiyyə tərəfindən formalaşdırılması, (iii) onun fəaliyyətinin səmərəli təşkili üçün zəruri hesab edilən əmlakın dövlət və bələdiyyə tərəfindən verilməsi, o cümlədən publik hüquqi şəxslərə dövlət büdcəsindən maliyyə vəsaitinin ayrılması ilə izah edilə bilər.
- 1.2. Qeyd edilməlidir ki, Rusiya Federasiyasının “Publik hüquqi şirkətlər haqqında” Qanununun elmi-praktiki kommentariyasının 22-ci maddəsinin şərhində publik hüquqi şəxsin müflis elan edilə bilməməsinin səbəbləri qeyd etdiyimiz səbəblərlə eyni və ya oxşar şəkildə əlaqələndirilir⁶⁷.
- 1.3. Həmçinin, nəzərə almaq lazımdır ki, publik hüquqi şəxslərin müflis elan edilməsi cəmiyyət və dövlət üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən funksiyaların icrasında ləngimələrə və bir sıra problemlərin yaranmasına gətirib çıxara bilər.

⁶⁷ “Комментарий к Федеральному закону от 3 июля 2016 г. N 236-ФЗ “О публично-правовых компаниях в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации” (постатейный); Серова О.А., Антропцева И.О., Иванов А.В., Малунова З.А., Артемьев Е.В., Рузанов И.В., Котухов С.А. (Подготовлен для системы Консультант Плюс, 2016), s. 103, 22-ci maddənin şərhinin 5-ci hissəsi.

Maddə 6. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsi

6.1. Müxtəlif sahələr üzrə publik hüquqi şəxsin nümunəvi nizamnaməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən oluna bilər.

6.2. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində aşağıdakılar göstərilir:

6.2.1. adı, olduğu yer və publik hüquqi şəxs olduğu;

6.2.2. nizamnamənin qəbulu və ona dəyişikliklərin edilməsi qaydası;

6.2.3. fəaliyyətin istiqamətləri, hüquq və vəzifələri;

6.2.4. idarə olunma qaydası;

6.2.5. publik hüquqi şəxsin üzərində nəzarətin forması və əhatə dairəsi;

6.2.6. nizamnamə fondu;

6.2.7. əmlakının formalaşma mənbələri, maliyyə fəaliyyətinin əsasları, publik hüquqi şəxsin məhsullarının (malların, işlərin, xidmətlərin) qiymətlərinin tənzimlənən qiymət olub-olmaması;

6.2.8. sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq, təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılması və ya onlarda iştirak etmək hüququ (verildiyi halda);

6.2.8-1. bu Qanunun 6.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş müddəə;

6.2.9. publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılması qaydası;

6.2.10. ləğvi və yenidən təşkili qaydası.

6.3. Dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxsin nizamnaməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum) tərəfindən, bələdiyyə adından yaradılan publik hüquqi nizamnaməsi isə müvafiq bələdiyyə tərəfindən təsdiq edilir.

6.4. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş hallarda hüquqi faktların qeydiyyatı ilə bağlı xidmətləri göstərən (hüquqi hərəkətləri həyata keçirən) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxsin əməkdaşları nizamnaməsində nəzərdə tutulmuş halda dövlət qulluqçularına bərabər tutulurlar.

6.1-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxslərin nümunəvi nizamnamələrinə dair ümumi məlumat

- 1.1. Şərh olunan maddədə müxtəlif sahələr üzrə publik hüquqi şəxslərin səlahiyyətli dövlət orqanı tərəfindən təsdiq olunan nümunəvi nizamnamələr əsasında fəaliyyət göstərməsi imkanı müəyyən edilib.
- 1.2. Qeyd edilməlidir ki, nümunəvi nizamnamə hər bir publik hüquqi şəxsin özünün fərdi nizamnaməsini hazırlaması üçün rəhbər tutulur və ya nəzərə alınır. Nümunəvi nizamnamədə müvafiq sahə üzrə publik hüquqi şəxsə dair (i) ümumi müddəalar, habelə onun (ii) fəaliyyət istiqamətləri, (iii) hüquqları, (iv) vəzifələri, (v) idarə olunması, (vi) əmlakı, (vii) fəaliyyətinə nəzarət, (viii) maliyyə fəaliyyətinin əsasları, (ix) yenidən təşkili və ləğvi ilə bağlı müddəalar öz əksini tapır.

2. Publik hüquqi şəxslərin nümunəvi nizamnamələrini təsdiq edən orqanlar

- 2.1. Şərh olunan maddədən görünür ki, publik hüquqi şəxslərin nümunəvi nizamnamələri müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən oluna bilər. "Publik hüquqi şəxslər haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 97-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 759 nömrəli Fərmanının 2.3-cü bəndinə əsasən, belə orqan qismində (i) Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yaratdığı publik hüquqi şəxslərə münasibətdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, (ii) digər hallarda Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti çıxış edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təsdiq edilmiş PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsi

- 2.2. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxslərin mühüm əhəmiyyəti və geniş dairəsi nəzərə alınaraq PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsi təsdiq edilmişdir. PHŞ

Nümunəvi Nizamnaməsini təsdiq edən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 6 iyul tarixli 173 nömrəli Fərmanının 2.1-ci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yaratdığı publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin layihələri hazırlanarkən PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsi əsas hesab edilməlidir.

- 2.3. Həmçinin, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən aidiyyəti icra hakimiyyəti orqanlarına yaradılması tapşırılmış publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin layihələri hazırlanarkən PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsi nəzərə alınır (sözügedən Fərmanın 2.2-ci bəndi).

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi nümunəvi nizamnamələr

- 2.4. “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 97-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 759 nömrəli Fərmanının 1.2-ci bəndinə əsasən, həmin bəndlə dairəsi müəyyənləşdirilən müəssisələrin nümunəvi nizamnamələrini təsdiq etmək vəzifəsi Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə həvalə edilmişdir. Həmin tapşırığın icrası ilə əlaqədar olaraq Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabeti tərəfindən təhsil, səhiyyə, sosial təminat və digər sahələrdə fəaliyyət göstərən publik hüquqi şəxslər üçün **aşağıdakı nümunəvi nizamnamələr** təsdiq edilmişdir:

- (i) Dövlət reabilitasiya müəssisələrinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁶⁸;
- (ii) Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan ali təhsil müəssisəsinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁶⁹;
- (iii) Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan uşaq evləri sosial xidmət müəssisələrinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁷⁰;

⁶⁸ <https://e-qanun.az/framework/51153>

⁶⁹ <https://e-qanun.az/framework/41220>

⁷⁰ <https://e-qanun.az/framework/45604>

- (iv) Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan tibb müəssisələrinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁷¹;
- (v) Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan peşə təhsili müəssisəsinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁷²;
- (vi) Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan orta ixtisas təhsili müəssisəsinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁷³;
- (vii) Xüsusi peşə təhsili müəssisələrinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁷⁴;
- (viii) Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan ailə tipli kiçik qrup evinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁷⁵;
- (ix) Dövlət tərəfindən yaradılan açıq və qapalı tipli xüsusi təlim-tərbiyə müəssisəsinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁷⁶;
- (x) Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan ümumi təhsil müəssisəsinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁷⁷.

2.5. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, "Dayanıqlı və Operativ Sosial Təminat Agentliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 10 dekabr tarixli 387 nömrəli Fərmanının 7.4-cü bəndinin icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 22 may tarixli 236 nömrəli Qərarı ilə "DOST" mərkəzlərinin Nümunəvi Nizamnaməsi⁷⁸ təsdiq edilmişdir.

⁷¹ <https://e-qanun.az/framework/32547>

⁷² <https://e-qanun.az/framework/41633>

⁷³ <https://e-qanun.az/framework/42286>

⁷⁴ <https://e-qanun.az/framework/42103>

⁷⁵ <https://e-qanun.az/framework/45605>

⁷⁶ <https://e-qanun.az/framework/57093>

⁷⁷ <https://e-qanun.az/framework/57094>

⁷⁸ <https://e-qanun.az/framework/42390>

6.2-ci maddənin şərh

Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində göstərməli olan məlumatlar

Şərh olunan maddə ilə publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində göstərməli olan məlumatların dairəsi konkret olaraq müəyyən edilmişdir. Bu maddədə qeyd olunan məsələlər publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin strukturunu əhatə edir.

6.2.1-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin adının, olduğu yerin və publik hüquqi şəxs olmasının nizamnamədə təsbiti

- 1.1. Şərh olunan maddənin mətnindən görünür ki, publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində (i) publik hüquqi şəxsin adı, (ii) publik hüquqi şəxsin olduğu yer, (iii) publik hüquqi şəxs olması hökmən göstərməlidir.

Publik hüquqi şəxsin adı

- 1.2. Qeyd edilməlidir ki, hər bir hüquqi şəxsin öz təşkilatı-hüquqi formasını göstərən ada malik olmaq hüququ var (Mülki Məcəllə, 50.1-ci maddə). Bu hüquq şəxsi qeyri-əmlak hüququ olub, hüquqi şəxsin özündən ayrılmazdır. Hüquqi şəxsin adı onu fərdiləşdirməyə yönələn vasitələrdən biri kimi çıxış etməklə onu mülki dövriyyənin digər iştirakçılarından ayırmağa imkan verir⁷⁹.
- 1.3. Hüquqi şəxslər məhz öz adları ilə mülki hüquqi əqdlər bağlayır və s. hüquqi hərəkətləri yerinə yetirir, vəzifələr daşıyır, şəxsi qeyri-əmlak hüquqlarını həyata keçirir, pozulan və mübahisələndirilən hüquqlarını müdafiə edirlər⁸⁰.

⁷⁹ Sabir Allahverdiyev. Azərbaycan Respublikasının mülki hüquq kursu. I cild (II nəşr). Bakı: "Digesta", 2008, s. 433-434.

⁸⁰ Mülki Məcəllənin elmi-praktiki Kommentariyası. Bakı: "Hüquq Yayın Evi", 2017, s. 196.

- 1.4. Publik hüquqi şəxslər də hüquqi şəxslərin ayrıca bir növü olduğundan, hüquqi şəxsin adı ilə bağlı qeyd etdiyimiz məsələlər publik hüquqi şəxslərə də şamil olunmalıdır.
- 1.5. Publik hüquqi şəxsin adı həm onun yaradılmasını nəzərdə tutan hüquqi aktda, həm də müvafiq hüquqi aktla təsdiq edilən nizamnaməsində öz əksini tapır.

Publik hüquqi şəxsin olduğu yer

- 1.6. Hüquqi şəxsin adı ilə yanaşı, onun olduğu yer də hüquqi şəxsin fərdiləşdirmə vasitələrindən biri kimi çıxış edir. Mülki Məcəllənin 51-ci maddəsinin mətnindən belə başa düşülür ki, bütün hüquqi şəxslərin, o cümlədən publik hüquqi şəxsin olduğu yer onun daimi fəaliyyət göstərən orqanının yerləşdiyi yerdir.
- 1.7. Publik hüquqi şəxslərə münasibətdə daimi fəaliyyəti həyata keçirən orqan onun idarəetmə orqanları – Müşahidə (Direktorlar) Şurası, İdarə Heyəti, təkbaşçı icra orqanı (direktor, Baş direktor, Baş İcraçı direktor, İcraçı direktor) və İdarə Heyəti hesab olunur. Odur ki, publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrində onların olduğu yer qeyd olunan orqanlarının fəaliyyət göstərdiyi yere uyğun olaraq müəyyənləşdirilir.
- 1.8. Həmçinin, “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 5.3.2-2-ci maddəsinin mətnindən belə başa düşülür ki, publik hüquqi şəxsin daimi fəaliyyət göstərən orqanının yerləşdiyi yer həm də onun hüquqi ünvanı hesab edilir.

“Publik hüquqi şəxs” olmasının göstərilməsi

- 1.9. Mülki Məcəllənin 50.1-ci maddəsi ilə müəyyən edilir ki, hüquqi şəxsin adında onun təşkilati-hüquqi forması göstərilməlidir. Qeyd edilməlidir ki, hüquqi şəxslər müxtəlif təşkilati-hüquqi formalara malik ola bilər. Məsələn, kommersiya hüquqi şəxslər tam ortaqlıqlar, kommandit ortaqlığı, məhdud məsuliyyətli cəmiyyət, səhmdar cəmiyyəti, qeyri-kommersiya hüquqi şəxslər isə fond,

ictimai birlik, hüquqi şəxslərin ittifaqları və qanunvericiliklə müəyyən olunmuş digər formalarda ola bilər.

- 1.10. Nəzərə alınmalıdır ki, hüquqi şəxslərin adında təşkilati-hüquqi formanın göstərilməsində məqsəd onların hüquq və vəzifələri, fəaliyyətinin xarakteri, məsuliyyətinin hədləri, idarəetmə forma və qaydası, əmlakının formalaşma mənbələri və digər məsələlər barəsində ilkin təsəvvür yaratmaqdır. Bu da öz növbəsində hüquqi şəxslərlə əməkdaşlıq niyyətində olan subyektlərə müvafiq əməkdaşlığın xarakterini düzgün qiymətləndirməyə kömək edir.
- 1.11. Qeyd edilənlər baxımından publik hüquqi şəxslər də istisna deyil. Yəni digər hüquqi şəxslərdə olduğu kimi, publik hüquqi şəxsin adında da onun təşkilati-hüquqi formasının (publik hüquqi şəxs olmasının) göstərilməsi yuxarıda qeyd edilən məqsədə xidmət edir, o cümlədən dövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyətli fəaliyyətlə məşğul olan hüquqi şəxs olmasına dair təsəvvür formalaşdırır.

6.2.2-ci və 6.3-cü maddələrin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinin təsdiqi

- 1.1. Şərh olunan maddələrdə publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinin qəbulu və ona dəyişikliklərin edilməsi, habelə təsdiq olunması qaydası müəyyən edilir.
- 1.2. Qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinin qəbulu onun hazırlanması və təsdiq edilməsi mərhələlərini əhatə edir. Odur ki, PHŞ Qanununun 6.2.2-ci maddəsinin publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinin təsdiq edilməsi qaydasını nəzərdə tutan PHŞ Qanununun 6.3-cü maddəsi ilə əlaqəli şərh edilməsi məqsədə uyğun hesab edilmişdir.
- 1.3. Belə ki, PHŞ Qanununun 6.3-cü maddəsinə əsasən, dövlətin adından yaradılan publik hüquqi şəxsin nizamnaməsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi orqan (qurum) tərəfindən, bələdiyyə adından yaradılan publik hüquqi şəxsin nizamnaməsi isə müvafiq bələdiyyə tərəfindən təsdiq edilir.

1.4. “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 97-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 759 nömrəli Fərmanının 2.6-cı bəndinə əsasən, publik hüquqi şəxslərin nizamnaməsini təsdiq etmək səlahiyyətinə aşağıdakı subyektlər malikdir:

- Azərbaycan Respublikasının Prezidenti;

Misal 21.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli 1276 nömrəli Fərmanı ilə “Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyinin Nizamnaməsi”⁸¹ təsdiq edilmişdir.

- ali təhsil müəssisələrinə münasibətdə – Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti;

Misal 22.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2022-ci il 6 iyun tarixli 223 nömrəli Qərarı ilə “Bakı Mühəndislik Universitetinin Nizamnaməsi”⁸² təsdiq edilmişdir.

- orta ixtisas təhsili və digər təhsil müəssisələrinə, habelə sosial xidmət və tibb müəssisələrinə münasibətdə – tabeliyində olduğu icra hakimiyyəti orqanı və dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxs;
- digər publik hüquqi şəxslərə münasibətdə – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi icra hakimiyyəti orqanı və dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxs;

Misal 23.

“Azərbaycan Respublikasının Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 13 noyabr tarixli 1681 nömrəli Fərmanı ilə sözügedən Agentliyin tabeliyində publik hüquqi şəxs statuslu Azərbaycan Qida Təhlükəsizliyi İnstitutu yaradılaraq nizamna-

⁸¹ <https://e-qanun.az/framework/46817>

⁸² <https://e-qanun.az/framework/49755>

məsinin təsdiqi səlahiyyəti Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə verilmişdir⁸³. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2018-ci il 16 may tarixli 220 nömrəli Qərarı ilə qeyd olunan İnstitutun Nizamnaməsi təsdiq edilmişdir.⁸⁴

Misal 24.

HEQT Mərkəzinin 25.07.2022-ci il və 26.07.2022-ci il tarixli qərarlarına əsasən, “Hüquq və İnsan Haqları İnstitutu” publik hüquqi şəxsin Nizamnaməsi təsdiq edilmişdir.

- 1.5. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, PHŞ Qanununun 6.3-cü maddəsinə əsasən, bələdiyyə adından yaradılan publik hüquqi şəxsin nizamnaməsi müvafiq bələdiyyə tərəfindən təsdiq edilir.

2. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində dəyişiklik edilməsi

- 2.1. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində dəyişikliklər “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğun olaraq dövlət qeydiyyatına alınmaqla dövlət reyestrinə daxil edilir.
- 2.2. Belə ki, həmin Qanunun 9.1-ci maddəsinə əsasən, publik hüquqi şəxslərin təsis sənədlərinə edilən hər bir dəyişikliyin qeydiyyata alınması üçün dəyişikliyin baş verdiyi andan 40 iş günündən gec olmayaraq ərizə ilə Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinə müraciət edilməlidir. Ərizədə baş vermiş dəyişiklik göstərməli və həmin dəyişikliyi təsdiq edən sənədlər təqdim edilməlidir.
- 2.3. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində baş vermiş dəyişikliyin dövlət qeydiyyatına alınması üçün qeyd olunan müddət ərzində müraciət edilməməsi Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 405-ci maddəsinə əsasən inzibati məsuliyyətə səbəb olur.

⁸³ <https://e-qanun.az/framework/36883>

⁸⁴ <https://e-qanun.az/framework/38867>

6.2.3-cü maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinin istiqamətləri, hüquq və vəzifələri

- 1.1. Şərh olunan maddəyə əsasən, publik hüquqi şəxsin (i) fəaliyyətinin istiqamətləri, (ii) hüquq və vəzifələri onun nizamnaməsində göstərilməlidir. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinin istiqamətləri, hüquq və vəzifələri onlar üçün, bir növ, “yol xəritəsi” rolunu oynayır.
- 1.2. Fəaliyyət istiqamətlərinin, hüquq və vəzifələrin müəyyən edilməsi yalnız publik hüquqi şəxsin müəyyən sahələr üzrə fəaliyyət göstərmək hüququnun deyil, həm də cəmiyyət üçün publik hüquqi şəxsin hansı ümumdövlət və (və ya) ictimai maraqların təmin olunmasına xidmət etdiyinə göstəricisidir.

Fəaliyyət istiqamətləri

- 1.3. Fəaliyyət istiqamətləri publik hüquqi şəxslərin ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan funksiyalarından irəli gəlməklə onlar üçün ümumi çərçivələri müəyyən edir.
- 1.4. Qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxsin fəaliyyət istiqamətləri nizamnaməsi təsdiq edilməmişdən əvvəl yaradılmasını nəzərdə tutan hüquqi aktda (yaradılması və nizamnaməsinin təsdiqi eyni hüquqi aktda nəzərdə tutulan publik hüquqi şəxslər istisna olmaqla) ümumi şəkildə ilkin olaraq müəyyən edilir.

Misal 25.

“Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin tabeliyində Təhsilin İnkişafı Fondunun yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 14 iyul tarixli 1399 nömrəli Fərmanının⁸⁵ 2.1-ci bəndinə əsasən, Təhsilin İnkişafı Fondu Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin inkişafına yönəlmiş proqram və layihələri maliyyələşdirən, dövlət təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazasının müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasına yardım edən publik hüquqi şəxsdir.

⁸⁵ <https://e-qanun.az/framework/47851>

Misal 26.

“Azərbaycan Respublikasının Kosmik Agentliyi (Azərkosmos)” publik hüquqi şəxsin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 27 aprel tarixli 1326 nömrəli Fərmanının⁸⁶ 3.1-ci bəndinə əsasən, Agentlik kosmik fəaliyyət sahəsində dövlət siyasətinin formalaşmasında və həyata keçirilməsində iştirak edən, bu sahədə tənzimləməni və nəzarəti, telekommunikasiya, Yer müşahidə və digər təyinatlı peyklərin orbitə çıxarılması, idarə edilməsi və istismarı sahəsində ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan funksiyaları və “Kosmik fəaliyyət haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq milli kosmik operator funksiyalarını həyata keçirən, habelə beynəlxalq kosmik layihələrdə iştirak edən, müvafiq beynəlxalq təşkilatlarla və xarici dövlətlərin aidiyyəti dövlət qurumları ilə kosmosdan dinc məqsədlərlə istifadə sahəsində əməkdaşlıq edən publik hüquqi şəxsdir.

- 1.5. Hər iki nümunədən göründüyü kimi, adları çəkilən publik hüquqi şəxslərin fəaliyyət istiqamətləri onların nizamnamələri təsdiq edilməmişdən əvvəl yaradılmalarını nəzərdə tutan fərmanlarda müəyyən edilmişdir.
- 1.6. PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsinin 2.2-ci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yaratdığı, həmçinin onun tapşırığı ilə yaradılması aidiyyəti icra hakimiyyəti orqanlarına tapşırılmış publik hüquqi şəxslərin fəaliyyət istiqamətləri aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir:
 - Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi hallarda müvafiq sahədə dövlət siyasətinin formalaşmasında iştirak etmək və bu siyasətin həyata keçirilməsini təmin etmək, tənzimləməni və qüvvədə olan qanunvericiliyə əməl edilməsinə nəzarəti həyata keçirmək;
 - müvafiq sahənin inkişafını təmin etmək;

⁸⁶ <https://e-qanun.az/framework/47330>

- nizamnamədə müəyyən edilən digər istiqamətlərdə fəaliyyət göstərmək.

Hüquq və vəzifələr

- 1.7. Fəaliyyət istiqamətlərindən sonra publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində həmin fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq müəyyənləşdirilən, onları konkretləşdirən və daha detallı şəkildə əks etdirən hüquq və vəzifələr göstərilir.

6.2.4-cü maddənin şərh

1. **Publik hüquqi şəxsin idarə olunma qaydası ilə bağlı nizamnamədə müəyyən olunan məsələlər**
 - 1.1. Şərh olunan maddənin mətnindən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxsin idarə olunması qaydası onun nizamnaməsində göstərilməlidir. Publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin təhlili nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, publik hüquqi şəxsin idarə olunma qaydasında onun (i) idarəetmə formasının müəyyənləşdirilməsi, (ii) idarəetmə orqanlarının vəzifəli şəxslərinin hüquq və vəzifələri, (iii) onların vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi, (iv) idarəetmə orqanlarının iclaslarının keçirilməsi və (v) qərarlarının qəbul edilməsi ilə bağlı müddəalar öz əksini tapır.
 - 1.2. Publik hüquqi şəxsin idarə olunma qaydası ilə bağlı bəzi müddəalar adətən onun nizamnaməsi təsdiq edilməmişdən əvvəl yaradılmasını nəzərdə tutan hüquqi aktda ilkin olaraq müəyyən edilir.

Misal 27.

“Qarabağ Dırçəliş Fondu” publik hüquqi şəxsin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 4 yanvar tarixli 1243 nömrəli Fərmanının⁸⁷ 2.2-ci bəndində Fondun fəaliyyətinə ümumi rəhbərliyi və nəzarəti həyata keçirmək üçün Müşahidə Şurasının yaradıldığı, 2.3-cü bəndində isə Fondun fəaliyyətinə cari rəhbərliyi 3 (üç) üzvdən – sədr və onun iki müavinindən ibarət İdarə

⁸⁷ <https://e-qanun.az/framework/46628>

Heyətinin həyata keçirdiyi göstərilmişdir. Bundan başqa, həmin Fərmanın 3-cü hissəsində Fondun təsisçisinin səlahiyyətlərini həyata keçirən orqanlar müəyyən edilmişdir.

Misal 28.

“Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyində “Dördüncü Sənaye İnqilabının Təhlili və Koordinasiya Mərkəzi” publik hüquqi şəxsin yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 6 yanvar tarixli 1245 nömrəli Fərmanının⁸⁸ 2.2-ci bəndində Mərkəzin fəaliyyətinə ümumi rəhbərliyi və nəzarəti həyata keçirmək məqsədilə 5 (beş) üzvdən ibarət Müşahidə Şurasının yaradıldığı, 2.3-cü bəndində isə Mərkəzin fəaliyyətinə cari rəhbərliyi İcraçı direktorun həyata keçirdiyi göstərilmişdir. Bundan başqa, həmin Fərmanın 3-cü hissəsində Mərkəzin təsisçisinin səlahiyyətlərini həyata keçirən orqanlar müəyyən edilmişdir.

- 1.3. Hər iki nümunədən göründüyü kimi, adları çəkilən publik hüquqi şəxslərin idarə olunma qaydası ilə bağlı bəzi müddəalar onların nizamnamələri təsdiq edilməmişdən əvvəl yaradılmalarını nəzərdə tutan fərmanlarda müəyyən edilmişdir.
- 1.4. Publik hüquqi şəxslərin idarəetmə qaydasının xüsusiyyətləri barədə 8-ci maddənin şərhində ətraflı məlumat verilmişdir.

6.2.5-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin üzərində nəzarət

Publik hüquqi şəxsin üzərində nəzarətin əhəmiyyəti və formaları

- 1.1. Şərh olunan maddədən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrində onlara nəzarətlə bağlı məsələlər təsbit olunmalıdır.
- 1.2. Bununla bağlı qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinin qanuniliyinin təmin edilməsi, qarşısına qoyulan məqsədlərə nail olmaq üçün effektiv və səmərəli idarəetmənin formalaşdırılması, o cümlədən maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin düzgün qurulması üçün

⁸⁸ <https://e-qanun.az/framework/46604>

publik hüquqi şəxslər üzərində nəzarətin təşkili vacibdir. Odur ki, publik hüquqi şəxslərin nizamnaməsində tənzimlənməli olan əsas məsələlərdən biri onların üzərində nəzarətin formalarıdır.

- 1.3. Publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin təhlili əsasında **nəzarətin iki əsas formasını** – (i) təsisçi tərəfindən həyata keçirilən nəzarəti və (ii) idarəetmə orqanları tərəfindən həyata keçirilən nəzarəti fərqləndirmək olar.

Təsisçi tərəfindən həyata keçirilən nəzarət

- 1.4. Bu nəzarət forması əhatə dairəsinə görə daha geniş nəzarətdir. Təsisçi yaratdığı publik hüquqi şəxs üzərində nəzarəti PHŞ Qanununun 8.2-ci maddəsinə uyğun olaraq ona verilmiş səlahiyyətlər daxilində həyata keçirir.

İdarəetmə orqanları tərəfindən həyata keçirilən nəzarət

- 1.5. Bu nəzarət forması ilə bağlı qeyd edilməlidir ki, idarəetmə formasından asılı olaraq publik hüquqi şəxsin nəzarət orqanı fərqlənə bilər. Belə ki, Müşahidə (Direktorlar) Şurası yaradılan publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinə ümumi nəzarəti Müşahidə (Direktorlar) Şurası həyata keçirir. Lakin publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində yalnız İdarə Heyətindən ibarət idarəetmə forması müəyyən edildikdə, nəzarət funksiyası İdarə Heyətinin özü tərəfindən həyata keçirilə bilər.

Misal 29.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 20 aprel tarixli 879 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin Nizamnaməsi”nin⁸⁹ 1.3-cü bəndinə əsasən, Mərkəzin fəaliyyətinə nəzarət Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən həyata keçirilir. Həmin Nizamnamənin müvafiq olaraq 5.4.3-cü və 5.4.4-cü yarımbəndlərinə əsasən, Mərkəzin Müşahidə Şurası Mərkəzin fəaliyyətinə, əmlakından istifadə olunmasına və Mərkəzin İcraçı direktorunun fəaliyyətinə nəzarət edir.

⁸⁹ <https://e-qanun.az/framework/32602>

Misal 30.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 21 iyul tarixli 1756 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonlarında Bərpa, Tikinti və İdarəetmə Xidmətinin Nizamnaməsinin⁹⁰ 4.3-cü bəndinə əsasən, Müşahidə Şurası Xidmətin fəaliyyətinə ümumi rəhbərliyi və nəzarəti həyata keçirir.

Misal 31.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 10 fevral tarixli 1594 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Dövlət Ehtiyatları Agentliyinin Nizamnaməsi"nin⁹¹ 4.2-ci bəndinə əsasən, Agentliyin idarəetmə orqanı onun İdarə Heyətidir. Nizamnamənin 4.3-cü bəndinə əsasən, İdarə Heyəti Agentliyin fəaliyyətinə ümumi rəhbərliyi və nəzarəti həyata keçirir.

6.2.6-cı maddənin şərhı**1. Publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondu**

- 1.1. Şərh olunan maddə publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondu haqqında məlumatların mütləq şəkildə onun nizamnaməsinə daxil edilməsi ilə bağlıdır⁹².
- 1.2. Publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondu onun fəaliyyətinin təmin edilməsi və nizamnaməsində nəzərdə tutulan vəzifələrinin icra edilməsi məqsədilə ona verilən əmlakdır. Publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondu onun fəaliyyəti üçün maddi baza və təminat funksiyalarını yerinə yetirir.
- 1.3. Nizamnamə fondunun məbləği mülki dövriyyənin digər iştirakçıları və publik hüquqi şəxsin təqdim etdiyi ictimai əhəmiyyətli xidmətlərdən yararlanan şəxslərdə həmin publik hüquqi şəxsin hüquqi və sosial-iqtisadi statusu, nüfuzu haqqında rəy forma-

⁹⁰ <https://e-qanun.az/framework/49998>

⁹¹ <https://e-qanun.az/framework/49138>

⁹² Məlumat üçün qeyd edək ki, nizamnamə fondunun mahiyyəti, xüsusiyyətləri və formalaşması barədə Qanunun 7.1-ci maddəsinin şərhində məlumat verilir.

laşdırır və ona olan etimadın səviyyəsini müəyyən edən xüsusiyyətlərdən biri kimi çıxış edir.

- 1.4. Publik hüquqi şəxslərin yaradılması və fəaliyyətinin təmin edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarına nəzər saldıqda müəyyən edilir ki, təcrübədə publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondu onun nizamnaməsindən əlavə, adətən, fəaliyyətinin təmin edilməsi (nizamnaməsinin təsdiq edilməsi) haqqında fərmanlarda da əks olunur.

Misal 32.

"İnformasiya Kommunikasiya Texnologiyaları Agentliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 21 oktyabr tarixli 1861 nömrəli Fərmanının⁹³ 2-ci hissəsinə əsasən, Agentliyin nizamnamə fondunun 100 000 (bir yüz min) manat olduğu və dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına formalaşdığı müəyyən edilmişdir.

6.2.7-ci maddənin şərh

1. **Publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşma mənbələri, maliyyə fəaliyyətinin əsasları, publik hüquqi şəxslərdə qiymətlərin tənzimlənməsi**
 - 1.1. Şərh olunan maddə özlüyündə publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində göstərilməli olan üç məsələni əks etdirir: (i) publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşma mənbələri; (ii) publik hüquqi şəxsin maliyyə fəaliyyətinin əsasları; (iii) publik hüquqi şəxsin məhsullarının (malların, işlərin, xidmətlərin) qiymətlərinin tənzimlənmə qiyəmət olub-olmaması.
 - 1.2. Qeyd olunan məsələlərdən birincisi (**publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşma mənbələri**) barəsində PHŞ Qanununun 7.2-ci maddəsinin şərhində məlumat verilmişdir.

⁹³ <https://e-qanun.az/framework/52626>

Publik hüquqi şəxsin maliyyə fəaliyyətinin əsasları

1.3. Publik hüquqi şəxslərin maliyyə fəaliyyətinin əsasını təşkil edən normaların müəyyənləşdirilməsi məqsədilə tərəfimizdən onların nizamnamələri təhlil edilmiş və müəyyən edilmişdir ki, publik hüquqi şəxslərin maliyyə fəaliyyətinin əsasları “**...nizamnamə fondu, əmlakı və maliyyə fəaliyyətinin əsasları**” adlı struktur elementinin daxilində göstərilir. Publik hüquqi şəxslərin nizamnamələri üzrə aparılan təhlilləri ümumiləşdirərək publik hüquqi şəxsin **maliyyə fəaliyyətinin əsaslarına** aşağıdakıları aid etmək olar:

- qanunla nəzərdə tutulmuş vergiləri və digər məcburi ödənişləri ödədikdən sonra publik hüquqi şəxsin özünün, onun idarə, filial, nümayəndəliklərinin və təsərrüfat cəmiyyətlərinin, habelə tabeliyindəki digər qurumların fəaliyyətindən əldə edilmiş vəsait üzərində müstəqil sərəncam vermək imkanı;
- publik hüquqi şəxsin mənfəətinin yalnız təsisçinin və ya təsisçi tərəfindən səlahiyyət verilmiş digər orqan (qurum) tərəfindən dövlət büdcəsinə köçürülməsi imkanı;
- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin müəyyən etdiyi qiymətləri (tarifləri) dövlət tərəfindən tənzimlənən malların (işlərin, xidmətlərin) siyahısında nəzərdə tutulmuş malların (işlərin, xidmətlərin) qiymətlərinin tənzimlənən qiymətlərə aid olub-olmaması⁹⁴;
- fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq əldə etdiyi vəsaitləri hansı məqsədlər üçün xərcləmək hüququna malik olması⁹⁵ və s.

1.4. Həmçinin, hesab edirik ki, qeyd olunan struktur element daxilində göstərilməsə də, publik hüquqi şəxsin maliyyə fəaliyyətində

⁹⁴ Qeyd olunan hər üç məsələ ilə bağlı bax: Laçın rayonunda Bərpa, Tikinti və İdarəetmə Xidmətinin Nizamnaməsinin (<https://e-qanun.az/framework/54261>), Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin tabeliyində Təhsilin İnkişafı Fondunun Nizamnaməsinin (<https://e-qanun.az/framework/49246>) 5.4-5.6-cı bəndləri.

⁹⁵ Məsələn, bax: Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin Nizamnaməsinin (<https://e-qanun.az/framework/55728>) 5.13-cü bəndi.

hesabatlığın və maliyyə vəsaitlərindən məqsədyönlü istifadənin təmin edilməsinə yönələn publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrində təsbit olunan aşağıdakı öhdəliklər də onun maliyyə fəaliyyətinin əsasına aid edilə bilər:

- ayrılan büdcə vəsaitindən, kredit, qrant və digər maliyyə vəsaitindən təyinatı üzrə səmərəli istifadə olunmasını təmin etmək;
- maliyyə planlaşdırmasını və büdcəsini təsdiq etmək;
- qanunla müəyyən olunmuş qaydada mühasibat uçotu aparmaq, maliyyə hesabatlarını tərtib, təqdim və dərc etmək;
- idarə, filial, nümayəndəlik və təsərrüfat cəmiyyətlərinin, habelə tabeliyindəki digər qurumların maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinin yoxlanılmasını təmin etmək.

Publik hüquqi şəxslərdə qiymətlərin tənzimlənməsi

- 1.5. İlk növbədə, qeyd edilməlidir ki, qiymətlərin tənzimlənməsi sahəsində dövlət siyasətinin və bu sahədə yaranan münasibətlərin hüquqi və iqtisadi əsasları “Tənzimlənən qiymətlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilir. Həmin Qanunun 2.1.4-cü maddəsinə əsasən, tənzimlənən qiymət səviyyəsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyənləşdirilən qiymətdir. Azərbaycan Respublikasında qiymətlərin dövlət tənzimlənməsini Tarif (qiymət) Şurası həyata keçirir⁹⁶.
- 1.6. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2005-ci il 28 sentyabr tarixli 178 nömrəli Qərarı ilə “Qiymətləri (tarifləri) dövlət tərəfindən tənzimlənən malların (işlərin, xidmətlərin) Siyahısı”⁹⁷ təsdiq edilmişdir.

⁹⁶ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 26 dekabr tarixli 341 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Tarif (qiymət) Şurası haqqında Əsasnamə”nin 1.1-ci bəndi. (<https://e-qanun.az/framework/11239>)

⁹⁷ <https://e-qanun.az/framework/11342>

- 1.7. Belə ki, sözügedən Siyahıda göstərilən bir sıra mal, iş və xidmətlərin istehsal sahələri (*səhiyyə, təhsil, sosial və s.*) müxtəlif publik hüquqi şəxslərin fəaliyyət sahələri ilə uyğunluq təşkil edir. Lakin bu uyğunluq publik hüquqi şəxsin mallarının, işlərinin və xidmətlərinin qiymətinin tənzimlənən olması anlamına gəlmir. Bu səbəbdən PHŞ Qanununun 6.2.7-ci maddəsi tələb edir ki, publik hüquqi şəxsin məhsullarının (malların, işlərin, xidmətlərin) qiymətlərinin dövlət tərəfindən tənzimlənən qiymət olub-olmaması onun nizamnaməsində konkret olaraq öz əksini tapsın. Bir sıra hallarda isə bu, həmin publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində müvafiq normativ hüquqi akta istinad etməklə qeyd edilir.
- 1.8. Tərəfimizdən aparılan araşdırma zamanı müəyyən edilmişdir ki, təcrübədə bir sıra publik hüquqi şəxslərin məhsullarının (mallarının, işlərinin, xidmətlərinin) qiyməti tənzimlənən qiymətlərə aiddir.

Misal 33.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 19 dekabr tarixli 1748 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin Nizamnaməsi”nin⁹⁸ 5.6-cı bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin müəyyən etdiyi qiymətləri (tarifləri) dövlət tərəfindən tənzimlənən malların (işlərin, xidmətlərin) siyahısında nəzərdə tutulmuş Agentliyin məhsullarının (mallarının, işlərinin, xidmətlərinin) qiymətləri tənzimlənən qiymətlərə aiddir.

Misal 34.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2017-ci il 31 iyul tarixli 1566 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət Reklam Agentliyinin Nizamnaməsi”nin⁹⁹ 4.5-ci bəndinə əsasən, Agentliyin məhsullarının (mallarının, işlərinin, xidmətlərinin) qiymətləri (**açıq məkanda reklam yayımına görə haqqın məbləği istisna olmaqla**) dövlət tərəfindən tənzimlənmir.

⁹⁸ <https://e-qanun.az/framework/37328>

⁹⁹ <https://e-qanun.az/framework/36264>

Misal 35.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 22 iyun tarixli 1375 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Şuşa Şəhəri Dövlət Qoruğu İdarəsinin Nizamnaməsi”nin¹⁰⁰ 5.8-ci bəndinə əsasən, “Reklam haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 26.2-3-cü maddəsinə müvafiq olaraq İdarənin açıq məkanda reklam yayımına görə tutduğu haqqın məbləği dövlət tərəfindən tənzimlənən qiymətlərə (tariflərə) aiddir.

6.2.8-ci maddənin şərh

Publik hüquqi şəxsin sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq, təsərrüfat cəmiyyətləri yaratmaq və ya onlarda iştirak etmək hüququ

Şərh olunan maddədən görünür ki, (i) sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq, (ii) təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılması və ya (iii) onlarda iştirak etmək hüququ publik hüquqi şəxslərə verildiyi halda nizamnaməsində göstərilməlidir.

Qeyd olunan məsələlər PHŞ Qanununun 3.2-ci maddəsinin şərhində ətraflı təhlil edilmişdir.

6.2.8-1-ci və 6.4-cü maddələrin şərh

- 1. Publik hüquqi şəxsin əməkdaşlarının dövlət qulluqçularına bərabər tutulması imkanı**
- 1.1. PHŞ Qanununun 6.2.8-1-ci maddəsinə əsasən, PHŞ Qanununun 6.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş müddəa publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində göstərilməlidir.
- 1.2. PHŞ Qanununun 6.4-cü maddəsində isə bəzi publik hüquqi şəxslərin əməkdaşlarının dövlət qulluqçularına bərabər tutulması imkanı müəyyən edilmişdir. Həmin maddənin mətnindən belə

¹⁰⁰ <https://e-qanun.az/framework/47684>

başla düşölür ki, publik hüquqi şəxsin əməkdaşları üç şərt daxilində dövlət qulluqçularına bərabər tutula bilər:

- (i) "Publik hüquqi şəxslər haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 97-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 3 fevral tarixli 759 nömrəli Fərmanının 2.1-1-ci bəndinə əsasən, Qanunun 6.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş müvafiq icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti həyata keçirir. Buradan aydın olur ki, publik hüquqi şəxslərin əməkdaşlarının dövlət qulluqçularına bərabər tutulmasını təsbit edən bu müddəa yalnız **dövlətin adından yaradılan və təsisçi kimi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin çıxış etdiyi publik hüquqi şəxslərə** aiddir;
- (ii) bu müddəa dövlətin adından yaradılan və təsisçi kimi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin çıxış etdiyi bütün publik hüquqi şəxslərə deyil, yalnız "Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş hallarda **hüquqi faktların qeydiyyatı ilə bağlı xidmətləri göstərən** (hüquqi hərəkətləri həyata keçirən) publik hüquqi şəxslərə aiddir;
- (iii) belə müddəa hökmən müvafiq publik hüquqi şəxsin nizam-naməsində öz əksini tapmalıdır.

2. Maddənin mətnindən irəli gələrək dövlət qulluqçularına bərabər tutulan subyektlərin dəqiqləşdirilməsi

- 2.1. PHŞ Qanununun 6.4-cü maddəsində dövlət qulluqçularına bərabər tutulan subyekt qismində (i) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxsin hüquqi faktların qeydiyyatı ilə bağlı xidmətlər göstərən (hüquqi hərəkətləri həyata keçirən) əməkdaşlarının **(yəni bəzi əməkdaşların)**, yoxsa (ii) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən yaradılan və hüquqi faktların qeydiyyatı ilə bağlı xidmətlər göstərən publik hüquqi şəxsin əməkdaşlarının **(yəni bütün əməkdaşların)** çıxış etməsi barədə sual yarana bilər.

- 2.2. Suala aydınlıq gətirmək üçün PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsi nəzərdən keçirilməlidir. Belə ki, PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsinin 1.7-ci bəndinin mənasından başa düşülür ki, sözügedən maddədə “hüquqi faktların qeydiyyatı ilə bağlı xidmətlər göstərən (hüquqi hərəkətləri həyata keçirən) Qurumun əməkdaşları” dedikdə, bütövlükdə publik hüquqi şəxs nəzərdə tutulur.
- 2.3. PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsinə uyğun olaraq hazırlanmış Əqli Mülkiyyət Agentliyinin Nizamnaməsinə nəzər saldıqda da Agentliyin bütün əməkdaşlarının dövlət qulluqçusu olduqları anlaşılır.

Misal 36.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 30 iyul tarixli 222 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyinin Nizamnaməsi”nin¹⁰¹ 1.7-ci bəndinə əsasən, “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş müvafiq hüquqi faktların qeydiyyatı ilə bağlı xidmətlər göstərdiyinə (hüquqi hərəkətləri həyata keçirdiyinə) görə Agentliyin əməkdaşları dövlət qulluqçularına bərabər tutulurlar.

6.2.9-cu maddənin şərh

- 1. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılması**
- 1.1. Şərh olunan maddəyə əsasən, publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti barədə **ictimaiyyətin məlumatlandırılması qaydası** onun nizamnaməsində təsbit olunmalıdır.
- 1.2. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində əhalinin və ictimaiyyətin məlumatlandırılması qaydasının müəyyən edilməsi publik hüquqi şəxsin öz fəaliyyətində demokratik cəmiyyətin ayrılmaz elementlərindən olan şəffaflıq prinsipinin göstəricisidir. Bundan başqa, nizamnamədə belə müddəanın mövcudluğu yalnız qanuna uyğunluğunu deyil, eyni zamanda əhali ilə qarşılıqlı ətimada əsaslanan münasibətlərin qurulmasını təmin edir.

¹⁰¹ <https://e-qanun.az/framework/39717>

- 1.3. Odur ki, publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrində müvafiq publik hüquqi şəxsin öz fəaliyyəti haqqında əhalinin məlumatlandırılmasını internet saytının yaradılması, malik olduğu və siyahısı “İnformasiya əldə etmək haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş açıqlanmalı olan ictimai informasiyanın həmin saytda yerləşdirilməsi və bu informasiyanın daim yenilənməsi yolu ilə təmin etməsi tələbi müəyyən edilmişdir.

Maddə 7. Publik hüquqi şəxsin əmlakı

7.1. Publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondu təsisçi (təsisçilər) tərəfindən verilmiş əmlak hesabına formalaşdırılır.

7.2. Publik hüquqi şəxsin əmlakı nizamnamə fondundan, ona təsisçilər tərəfindən verilmiş digər əmlakdan, habelə dövlət və ya yerli büdcələrdən ayrılan vəsaitlərdən, fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq görülən işlərdən, göstərilən xidmətlərdən əldə edilən daxilolmalardan, ianələrdən, qrantlardan və nizamnamədə müəyyən edilmiş digər mənbələrdən daxil olan vəsaitlərdən formalaşa bilər.

7.3. Publik hüquqi şəxsin əmlakı üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam vermək hüquqlarının həyata keçirilməsi qaydası onun nizamnaməsi ilə müəyyən edilir.

7.4. Publik hüquqi şəxslərə verilmiş müvafiq olaraq dövlət və bələdiyyə əmlakı onlar tərəfindən yalnız nizamnamədə müəyyən edilmiş məqsədlərə uyğun olaraq istifadə edilir.

7.1-ci maddənin şərhı

1. Publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondunun formalaşması

- 1.1. Şərh olunan maddənin mətnindən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxslərin nizamnamə fondunun formalaşma mənbəyi təsisçi (dövlət və ya bələdiyyə) tərəfindən verilmiş əmlakdır.

- 1.2. Qeyd edilməlidir ki, Mülki Məcəllənin 135.2-ci maddəsinə əsasən, əmlak istənilən əşyaların və qeyri-maddi əmlak nemətlərinin toplusudur. Odur ki, publik hüquqi şəxsin nizamnaməsini formalaşdırmaq üçün təsisçinin verdiyi əmlak mülki dövriyyəsi qadağan olunmayan istənilən daşınmaz və daşınar əmlakdan (o cümlədən pul vəsaitindən), habelə əmlak hüquqlarından (məsələn, təsisçinin daşınmaz əmlaka icarə hüququ) ibarət ola bilər.
- 1.3. Qeyd etmək lazımdır ki, təcrübədə publik hüquqi şəxsin nizamnaməsini formalaşdıran əmlak qismində bir qayda olaraq pul vəsaiti çıxış edir¹⁰². Hesab edirik ki, publik hüquqi şəxsin nizamnamə fonduna əmlak qoyuluşunun pul formasında həyata keçirilməsi pulun dəyərinin (məbləğinin) və ödənilmə qaydasının müəyyən edilməsinin asan olması ilə bağlıdır.
- 1.4. Dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondu onun yaradılması barədə hüquqi akt ilə (i) eyni zamanda müəyyən oluna, (ii) həmin aktla nizamnamə fondunun miqdarının müəyyən edilməsi və ya dəyişdirilməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanına həvalə edilə və ya nizamnamə fondunun formalaşdırılması məqsədilə (iii) həmin aktda müvafiq icra hakimiyyəti orqanına nizamnamə fondu barədə təkliflərin hazırlanması barədə tapşırıq nəzərdə tutula bilər.

Misal 37.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 15 oktyabr tarixli 1855 nömrəli Fərmanı¹⁰³ əsasında “Azərbaycan Elm Fondu” publik hüquqi şəxs yaradılmışdır. Həmin Fərmanla qeyd olunan publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondu 4157866,0 (dörd milyon yüz əlli yeddi min səkkiz yüz altmış altı) manat müəyyən edilmişdir.

Misal 38.

“Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 27 aprel tarixli 1670 nömrəli

¹⁰² Publik hüquqi şəxslərin nümunəvi nizamnamələrini təhlil etdikdə, nizamnamə fondunun manatla (məbləği göstərilmək şərtilə) ifadə olunmasını təsbit edən müddəaya rast gəlinir.

¹⁰³ <https://e-qanun.az/framework/52580>

Fərmanı¹⁰⁴ ilə iki publik hüquqi şəxs yaradılmış (Fərmanın 1-ci hissəsi), onların nizamnamə fondunun miqdarının müəyyən olunması və dəyişdirilməsi Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə həvalə edilmişdir (Fərmanın 2.3-cü bəndi).

Misal 39.

“Azərbaycan Respublikasında rəqəmsallaşma, innovasiya, yüksək texnologiyalar və rabitə sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 11 oktyabr tarixli 1464 nömrəli Fərmanının¹⁰⁵ 5.1-ci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə həmin Fərmanın 2-ci hissəsi ilə yaradılan publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin layihəsinin və nizamnamə fondunun miqdarı barədə təkliflərinin iki ay müddətində hazırlanıb, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilməsi tapşırılmışdır.

- 1.5. Həmçinin qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxslər hər hansı qurumun əsasında yarandıqda, yeni yaranan publik hüquqi şəxslərin nizamnamə fondu əsasında yaradıldığı qurumların əmlakının hesabına da formalaşa bilərlər.

Misal 40.

“Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 17 noyabr 2023-cü il tarixli 2356 nömrəli Fərmanının¹⁰⁶ 6.10-cu bəndində həmin Fərmanın 5-ci hissəsində nəzərdə tutulan publik hüquqi şəxslərin nizamnamə fondunun onların çevrilmə yolu ilə yenidən təşkil olunduqları qurumların əmlakı hesabına formalaşdığı təsbit edilmişdir.

- 2. Publik hüquqi şəxsin təsisçisinin nizamnamə fonduna qoyduğu və ya sair formada onun balansına keçirdiyi əmlakın hüquqi rejimi**
- 2.1. Təsisçi tərəfindən publik hüquqi şəxsin nizamnamə fondunun və təsisçi tərəfindən sair formada onun balansına keçirdiyi (məsələn,

¹⁰⁴ <https://e-qanun.az/framework/49517>

¹⁰⁵ <https://e-qanun.az/framework/48367>

¹⁰⁶ <https://e-qanun.az/framework/55584>

publik hüquqi şəxsə təsisçi tərəfindən əmlakın bağışlanması) əmlakın mülkiyyətçisinə dair aşağıdakıların qeyd edilməsi zəruridir:

Publik hüquqi şəxs ümumdövlət və ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olduğundan onun əmlakı üzərində dövlətin xüsusi marağının mövcudluğu

- 2.2. Qeyd edildiyi kimi, publik hüquqi şəxslər ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olan, dövlət və ya bələdiyyə orqanı olmayan təşkilatdır. Bununla əlaqədar olaraq publik hüquqi şəxsin əmlakı ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətin təmin edilməsinə yönəldilir (məsələn, publik hüquqi şəxs olan təhsil müəssisəsinin fəaliyyətinin əsas məqsədi tədris fəaliyyətinin həyata keçirilməsi olduğundan, onun əmlakı da məhz bu məqsəd üçün istifadə olunmalıdır) və həmin əmlak üzərində **dövlətin xüsusi marağı və nəzarət imkanları** mövcuddur. Publik hüquqi şəxslərin balansındakı əmlaka xüsusi mülkiyyət hüququna malik olmasının qəbul edilməsi dövlətin bu əmlak üzərindəki nəzarət imkanlarının zəifləməsi və həmin əmlakdan publik hüquqi şəxs tərəfindən əsas fəaliyyət məqsədinə uyğun olmayan şəkildə istifadə edilməsi ilə nəticələne bilər. Bu da öz növbəsində dövlət maraqlarına və ictimai maraqlara mühüm ziyan vurmaqla dövlətin müvafiq sahələrin (məsələn, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət və s.) inkişafı istiqamətində qarşısına qoyduğu məqsədlərə nail olmasına, dövlət əmlakının qorunub saxlanılmasına və səmərəli istifadəsinə maneə yarada, habelə dövlət əmlakının idarə edilməsində sui-istifadə hallarına yol açə bilər. Odur ki, publik hüquqi şəxsin əmlakına münasibətdə digər hüquqi şəxslərdən fərqli yanaşma tətbiq edilməklə, onun balansında olan əmlak dövlətə məxsus əmlak kimi qəbul edilməlidir.
- 2.3. Həmçinin, qüvvədə olan qanunvericilik normalarına nəzər saldıqda, publik hüquqi şəxsin əmlakının dövlət əmlakına aid olduğu təsdiqini tapır. Belə ki, "Hesablama Palatası haqqında" Azər-

baycan Respublikası Qanununun¹⁰⁷ 1.0.3-cü maddəsində (i) publik hüquqi şəxslərin vəsaitlərinin dövlət vəsaiti olduğu birbaşa göstərilir, habelə (ii) həmin Qanunun 1.0.5-ci maddəsinə əsasən, publik hüquqi şəxslərin kənar dövlət maliyyə nəzarətinin obyektlərindən biri olması da publik hüquqi şəxsin vəsaitinin dövlət vəsaiti olduğunu təsdiq edir. Buradan həmçinin belə nəticəyə gəlinir ki, həm dövlət büdcəsindən publik hüquqi şəxsə ayrılan vəsait, həm də publik hüquqi şəxsin büdcədən kənar vəsaitləri¹⁰⁸ dövlət əmlakıdır.

- 2.4. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun¹⁰⁹ 1.1.17-ci maddəsinə əsasən, dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslər də satınalan təşkilat ola bildiyindən, həmin Qanunun 3.1-ci maddəsinə əsasən, Qanunun 3.2-3.11-ci, 15.7-ci və 47.1-ci maddələrinin tələbləri nəzərə alınmaqla, onlar tərəfindən keçirilən bütün satınalmalara həmin Qanun şamil edilir.
- 2.5. Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 6 iyun tarixli 586 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında dövlət əmlakının idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi üzrə Dövlət Proqramı”nın¹¹⁰ 7.17-ci bəndinə əsasən, dövlət mülkiyyətində olan hüquqi şəxslərin əsas vəsaitlərinin bir-birinə verilməsi **Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Əmlak Məsələləri Dövlət Xidmətinin razılığı alınmaqla**, Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir. Sözügedən Fərmanın 8-2-ci hissəsinə əsasən isə həmin Fərmanın müddəaları Azərbaycan Nəqliyyat və Kommunikasiya Holdinginin (AZCON-

¹⁰⁷ <https://e-qanun.az/framework/39922>

¹⁰⁸ Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2017-ci il 17 noyabr tarixli 502 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən maliyyələşən idarə və təşkilatların büdcədən kənar vəsaitləri haqqında Əsasnamə”nin 1.2.1-ci yarım bəndinə əsasən, büdcədən kənar vəsaitlər Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən maliyyələşən idarə və təşkilatların büdcədən ayrılan təxsisatlardan əlavə daxil olmuş vəsaitlərdir.

¹⁰⁹ <https://e-qanun.az/framework/54966>

¹¹⁰ <https://e-qanun.az/framework/13421>

un) öz əmlakına və onun idarəetməsinə verilmiş dövlət müəssisələrinə, habelə dövlət payı olan təsərrüfat cəmiyyətlərinə və publik hüquqi şəxslərə münasibətdə Azərbaycan Nəqliyyat və Kommunikasiya Holdinginə (AZCON-a) tətbiq edilmir.

- 2.6. Bundan əlavə, Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin 2007-ci il 7 sentyabr tarixli 181 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş “Dövlət müəssisə və təşkilatları tərəfindən daşınar dövlət əmlakının icarəyə və istifadəyə verilməsinə dair müraciətlərə baxılması və razılıq verilməsi Qaydaları”nın¹¹¹ 4.1-ci bəndinə əsasən, dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi prosesində təsis olunmuş və tam özəlləşdirilməmiş, səhmlərin tamamilə və ya nəzarət zərfinin dövlət mülkiyyətində saxlanması barədə qərar qəbul olunmuş səhmdar cəmiyyətlərinə, habelə nizamnamə kapitalında dövlətin payı olan digər hüquqi şəxslərə məxsus daşınar dövlət əmlakının icarəyə və istifadəyə verilməsi barədə müraciətlərə baxılması və razılıq verilməsi, bu sahədə nəzarət bu Qaydalara uyğun olaraq həyata keçirilir.

Publik hüquqi şəxsin maliyyələşməsi

- 2.7. Qeyd edilənlərlə yanaşı, məsələyə tam aydınlıq gətirilməsi üçün publik hüquqi şəxsin əmlakı kimi ona dövlət tərəfindən verilən maliyyə vəsaitlərinin də hüquqi təbiətinə nəzər salmaq lazımdır. Həmin vəsaitlərin ödənilməsi (eləcə də, müvafiq il üzrə publik hüquqi şəxs tərəfindən istifadə edilməmiş sərbəst qalıq vəsaitinin köçürülməsi) qaydalarına diqqət yetirildikdə də müəyyən edilir ki, publik hüquqi şəxsə ayrılan vəsait xüsusi mülkiyyət hüququ əsasında ona məxsus olan əmlak deyil və hər bir halda təsisçi qismində dövlət publik hüquqi şəxsə ayırdığı maliyyə vəsaitinin mülkiyyətçisi statusunda qalır.
- 2.8. Belə ki, publik hüquqi şəxslərin maliyyələşməsi “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 25 dekabr tarixli 901 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət adından yaradılan publik hüquqi

¹¹¹ <https://e-qanun.az/framework/13878>

şəxslərə dövlət büdcəsi hesabına məqsədli vəsaitlərin ödənilməsi Qaydası”na uyğun olaraq həyata keçirilir.

2.9. Sözügedən Qaydaya əsasən, Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi maliyyələşməni publik hüquqi şəxsin və ya publik hüquqi şəxsin təbə olduğu dövlət orqanının (qurumunun) təqdim etdiyi sifariş sənədləri əsasında, rüblər və aylar üzrə bölgü nəzərə alınmaqla aparır və maliyyələşdirilmiş vəsait müqavilə¹¹² əsasında **publik hüquqi şəxsin xəzinə hesabına köçürülür**¹¹³. “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən isə ilin sonuna bütün xəzinə hesablarının qalıqları (həmin Qanunun 19.5-1.2.2-ci və 19.5-1.2.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş vəsaitlərə münasibətdə yalnız onların xərclərinin maliyyələşdirilməsi məqsədilə) vahid xəzinə hesabına köçürülür¹¹⁴.

2.10. Publik hüquqi şəxsin müvafiq büdcə ili üzrə tam istifadə olunmamış onun bank hesabında olan məbləğ publik hüquqi şəxs (və ya publik hüquqi şəxsin təbə olduğu dövlət orqanı (qurumu) ilə Maliyyə Nazirliyi arasında bağlanan müvafiq müqavilədə göstərilir. Həmin müqavilədə növbəti il üzrə dövlət tərəfindən ayrılan ümumi məbləğdən sözügedən qalıq məbləğ çıxıldıqdan sonra publik hüquqi şəxsə həmin büdcə ili üzrə dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitin dəqiq məbləği göstərilir. Qeyd edilənlərdən irəli gələrək belə nəticəyə gəlinir ki, publik hüquqi şəxsin təsisçidən (dövlət və ya bələdiyyədən) qəbul etdiyi əmlak onun həmin əmlakı xüsusi mülkiyyət hüquqları ilə əldə etməsi anlamına gəlməməli və təsisçinin (dövlətin və ya bələdiyyənin) həmin əmlaka dair mülkiyyət hüquqlarının itirilməsi kimi başa düşülməməlidir. Təsisçi ona məxsus əmlakı publik hüquqi şəxsin **xüsusi mülkiyyətinə vermir**, həmin əmlakı publik hüquqi şəxsə müəyyən edilmiş qaydalara uyğun istifadə edilməsi üçün **ayırır**.

¹¹² Müqavilənin nümunəvi forması Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 16 yanvar tarixli 13 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

¹¹³ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 25 dekabr tarixli 901 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslərə dövlət büdcəsi hesabına məqsədli vəsaitlərin ödənilməsi Qaydası”nın 2.7-ci bəndi.

¹¹⁴ “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 19.5-ci maddəsi.

7.2-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşma mənbələri

1.1. Şərh olunan maddədə publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşmasına dair məsələlər tənzimlənir. Publik hüquqi şəxsin əmlakı onun məqsəd və vəzifələrinin xarakteri ilə şərtləndirilən müxtəlif mənbələr hesabına formalaşır¹¹⁵. PHŞ Qanununun 7.2-ci maddəsi publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşmasının aşağıdakı mənbələrini müəyyən edir:

- nizamnamə fondu;
- publik hüquqi şəxsə təsisçilər tərəfindən verilmiş digər əmlak;
- dövlət və ya yerli büdcələrdən ayrılan vəsaitlər;
- fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq görülmə işlərdən, göstərilən xidmətlərdən əldə edilən daxilolmalar;
- ianələr;
- qrantlar;
- nizamnamədə müəyyən edilmiş digər mənbələrdən daxil olan vəsaitlər.

Nizamnamə fondu və dövlət tərəfindən verilmiş digər əmlak

1.2. Qeyd edilməlidir ki, dövlət tərəfindən publik hüquqi şəxsin yaradılması məqsədləri ümumdövlət və ictimai maraqlar ifadə etdiyindən, dövlətin publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşmasında marağı var. Odur ki, təsisçi (dövlət və ya bələdiyyə) tərəfindən verilən əmlak publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşmasının mühüm mənbələrindən biri kimi çıxış edir.

1.3. Şərh olunan maddənin mətnindən göründüyü kimi, təsisçi tərəfindən verilən əmlak həm publik hüquqi şəxsin nizamnamə

¹¹⁵ “Источники формирования имущества публично-правовой компании”, Зайцева Ю.А., Актуальные проблемы российского права. 2019. N 12 (109) декабрь, с. 83. <https://cyberleninka.ru/article/n/istochniki-formirovaniya-imuschestva-publichno-pravovoy-kompanii/viewer>

fondunu formalaşdırır, həm də nizamnamə fonduna daxil olmayan digər əmlak qismində çıxış edir. Nizamnamə fonduna aidiyyəti olmayan digər əmlak təsisçi tərəfindən publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinin **daha səmərəli və effektiv təşkili üçün** verilir.

- 1.4. Qeyd edilməlidir ki, qanunvericilikdə dövlət və ya bələdiyyə tərəfindən publik hüquqi şəxsə əmlak verilməsi üçün hər hansı məhdudiyyət müəyyən edilməmişdir. Bu səbəbdən belə əmlak qismində dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan **mülki dövriyyəsi qadağan edilməyən hər bir obyekt** çıxış edə bilər.
- 1.5. Ayrı-ayrı publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin təhlili nəticəsində dövlət və ya bələdiyyə tərəfindən təsisçi qismində publik hüquqi şəxsə əmlakın həm onun yaradılması zamanı **nizamnamə fondu ilə birlikdə**, həm də onun **sonrakı fəaliyyəti dövründə** verildiyi müəyyən edilmişdir.

Misal 41.

“Araz Vadisi İqtisadi Zonası” Sənaye Parkının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 4 oktyabr tarixli 1453 nömrəli Fərmanı¹¹⁶ ilə Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda, Cəbrayıl rayonu ərazisində “Araz Vadisi İqtisadi Zonası” Sənaye Parkı yaradılmışdır. Həmin Fərmanın 4.1-ci bəndində Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə Sənaye Parkının fəaliyyəti üçün Cəbrayıl rayonunun Soltanlı kəndi yaxınlığında 200 (iki yüz) hektar torpaq sahəsinin icarəyə vermək hüququ ilə Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyindəki İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyinin daimi istifadəsinə verilməsinin təmin edilməsi tapşırılmışdır.

Göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyindəki İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 22 yanvar tarixli 1257 nömrəli Fərmanı¹¹⁷ ilə yaradılmışdır. “Araz Vadisi İqtisadi Zonası” Sənaye Parkının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 4 oktyabr tarixli 1453 nömrəli Fərmanının 4.1-ci bəndində isə sözügedən sənaye parkının fəaliyyəti üçün qeyd

¹¹⁶ <https://e-qanun.az/framework/48328>

¹¹⁷ <https://e-qanun.az/framework/46709>

edilən torpaq sahəsinin (əmlakın) Agentliyin daimi istifadəsinə verilməsinin təmin edilməsi Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılmışdır.

Dövlət və yerli büdcədən ayrılan vəsait

- 1.6. Bununla bağlı bildiririk ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 25 dekabr tarixli 901 nömrəli Fərmanı ilə “Dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslərə dövlət büdcəsi hesabına məqsədli vəsaitlərin ödənilməsi Qaydası” təsdiq edilmişdir. Həmin Qayda Azərbaycan Respublikasında dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslərə dövlət sifarişi ilə dövlət büdcəsi hesabına təyinatlı tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün məqsədli vəsaitlərin ödənilməsi ilə bağlı münasibətləri tənzimləyir. Burada **təyinatlı tədbirlər** dedikdə, dövlət sifarişi əsasında publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinə uyğun olaraq həyata keçirdikləri işlər, layihələr, xidmətlər, proqramlar və s. başa düşülür.
- 1.7. Publik hüquqi şəxslərə dövlət büdcəsi hesabına ayrılan məqsədli vəsaitlər “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 11-ci maddəsinə uyğun olaraq proqnozlaşdırılır və hər ilin dövlət büdcəsində nəzərdə tutulur.

Misal 42.

“Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il dövlət büdcəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi ilə bağlı bir sıra məsələlər barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 30 dekabr tarixli 1241 nömrəli Fərmanının¹¹⁸ 1.7.2.4-cü yarım-bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinə 4 136 719,0 manat vəsait ayrılmışdır.

- 1.8. Vəsaitlərin ödənilməsi üçün dövlət orqanının (qurumunun) tabeliyində yaradılan publik hüquqi şəxsə onun təbə olduğu orqan (qurum) arasında, belə orqan (qurum) olmadıqda isə bilavasitə publik hüquqi şəxsə Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi arasında müqavilə bağlanılır. Belə müqavilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 16 yanvar tarixli 13

¹¹⁸ <https://e-qanun.az/framework/46614>

nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslərə dövlət büdcəsi hesabına məqsədli vəsaitlərin ödənilməsi üzrə müqavilənin Nümunəvi Forması”¹¹⁹ nəzərə alınmaqla tərtib edilməlidir.

Görülən işlərdən, göstərilən xidmətlərdən əldə edilən daxilolmalar

- 1.9. Publik hüquqi şəxsin əmlakı həmçinin öz fəaliyyət istiqamətlərinə və yaradılması zamanı qarşıya qoyulmuş məqsədlərinə uyğun olaraq **gəlir gətirən fəaliyyətlə məşğul olmaq nəticəsində əldə etdiyi daxilolmalar** hesabına formalaşa bilər. Belə daxilolmalar publik hüquqi şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyəti çərçivəsində təmin edilir.
- 1.10. Publik hüquqi şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyəti (gəlir gətirən fəaliyyətlə məşğul olması) ilə bağlı digər məsələlər PHŞ Qanununun 3.1-ci və 3.2-ci maddələrinin şərhində ətraflı təhlil edilmişdir.

İanələr

- 1.11. İlk növbədə, qeyd edilməlidir ki, “**ianə**” termininin anlayışı “Qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda verilmişdir. Belə ki, həmin Qanunun 24-1.1-ci maddəsinə əsasən, ianə qeyri-hökumət təşkilatının, habelə xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və ya nümayəndəliklərinin qarşısında hər hansı məqsədə nail olmaq vəzifəsi qoymadan ona Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, yaxud Azərbaycan Respublikasında dövlət qeydiyyatına alınmış hüquqi şəxs, xarici hüquqi şəxsin filial və ya nümayəndəliyi tərəfindən maliyyə vəsaiti şəklində və (və ya) başqa maddi formada verilən yardımdır.
- 1.12. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2015-ci il 21 oktyabr tarixli 336 nömrəli Qərarı ilə qeyri-hökumət təşkilatının, habelə xarici dövlətlərin qeyri-

¹¹⁹ <https://e-qanun.az/framework/44227>

hökumət təşkilatlarının filial və ya nümayəndəliklərinin qəbul etdiyi ianələrin məbləği və ianəni vermiş şəxslər tərəfindən məlumatların təqdim edilməsinə dair qaydalar təsdiq edilmişdir.

- 1.13. Göründüyü kimi, qeyd edilən normativ hüquqi aktlar **məhz qeyri-hökumət təşkilatlarının, habelə xarici dövlətlərin qeyri-hökumət təşkilatlarının filial və ya nümayəndəliklərinin** qəbul etdiyi ianələrlə bağlı münasibətləri tənzimləyir.
- 1.14. Təcrübədə ianə publik hüquqi şəxslərin fəaliyyətinə dəstək məqsədilə verilən əvəzsiz maliyyə vəsaiti kimi qiymətləndirilə də, qanunvericilikdə publik hüquqi şəxslərə münasibətdə “*ianə*” dedikdə, nəyin nəzərdə tutulduğu, hansı subyektlərin publik hüquqi şəxslərə ianə vermək hüququna malik olduğu, habelə belə ianələrin verilməsi, alınması və istifadəsi ilə bağlı məsələləri tənzimləyən normalara tərəfimizdən rast gəlinməmişdir.

Qrantlar

- 1.15. Qeyd edilməlidir ki, qrantların verilməsi, alınması və istifadəsi ilə bağlı iqtisadi və hüquqi münasibətlər “Qrant haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənir. Həmin Qanunun 1-ci maddəsinin birinci və ikinci hissələrinin əlaqəli təhlilindən görünür ki, qrant dedikdə, yalnız konkret məqsədlər üçün maliyyə vəsaiti şəklində və (və ya) başqa formada verilən maddi yardım başa düşülür. **Qrant təmənnasız verilir, onun əvəzi hər hansı şəkildə geri istənilə bilməz.**
- 1.16. Qrant vermək səlahiyyətinə dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 21 oktyabr tarixli 654 nömrəli Fərmanı ilə müəyyən edilən qurumlar malikdir¹²⁰. “Qrant haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinin ikinci hissəsində publik hüquqi şəxslər də qrant almaq hüququna malik subyektlərin (respiyentlərin) dairəsinə daxil edilmişdir.

¹²⁰ <https://e-qanun.az/framework/31056>

- 1.17. Publik hüquqi şəxs tərəfindən qrantın alınması üçün qanuni əsas qismində (i) onunla donor (qrant verən) arasında yazılı müqavilə və ya qrant verilməsi haqqında donorun yazılı qərarı çıxış edir. Qrant verilməsi barədə müqavilədə (qərar) qrantın məqsədi, məbləği, predmeti və əgər donor tərəfindən publik hüquqi şəxs qarşısında hər hansı şərtlər qoyulmuşdursa, həmin şərtlər göstərilməlidir (“Qrant haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsinin 1-ci hissəsi).
- 1.18. Publik hüquqi şəxs qrantı yalnız müqavilədə və ya qərarla göstərilən məqsədlərin həyata keçirməsi üçün istifadə edə bilər. Qrantın başqa məqsədlər üzrə istifadə olunması, əgər bu, qrant haqqında müqavilədə (qərar) nəzərdə tutulmamışdırsa, ancaq donorun əlavə yazılı razılığı ilə mümkündür (“Qrant haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsinin 2-ci hissəsi).
- 1.19. Bundan əlavə, əgər publik hüquqi şəxs qrant predmeti olan layihə həyata keçirildiyi dövrdə qrant kimi verilən, yaxud qrant hesabına əldə edilən dəyərləri satıb pula çevirmək istəyirsə, bu, yalnız qrant haqqında müqavilədə icazə verildikdə mümkündür, əks təqdirdə isə donorun (qrant verənin) əlavə yazılı razılığı lazımdır (“Qrant haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsinin 3-cü hissəsi).

Nizamnamədə müəyyən edilmiş digər mənbələrdən daxil olan vəsaitlər

- 1.20. Şərh olunan maddənin mətninə əsasən, publik hüquqi şəxsin əmlakı *nizamnamədə müəyyən edilmiş* digər mənbələrdən daxil olan vəsaitlər hesabına da formalaşa bilər. Göründüyü kimi, publik hüquqi şəxsin digər maliyyələşmə mənbələri onların nizamnaməsində aydın şəkildə göstərilməlidir. Belə tələbin müəyyən edilməsi publik hüquqi şəxsin maliyyə fəaliyyətində şəffaflığın təmin olunması üçün vacib hesab edilə bilər.
- 1.21. Nümunə olaraq qeyd etmək olar ki, PHŞ Qanununda publik hüquqi şəxsin əmlakının formalaşma mənbəyi kimi birbaşa

göstərilməsə də, fəaliyyət istiqamətindən asılı olaraq bir sıra publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrində onların əmlakının həmçinin **cəlb edilən investisiyalardan da** formalaşması imkanı təsbit olunmuşdur.

- 1.22. Eyni zamanda, qanunverici tərəfindən məqsəduyğun hesab edildiyi hallarda, PHŞ nizamnaməsində maliyyələşmə mənbələrinin açıq siyahısını da müəyyənləşdirə bilər:

Misal 43.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 21 dekabr tarixli 1506 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyinin Nizamnaməsi"nin¹²¹ 5.2-ci bəndinə əsasən, Agentliyin əmlakı nizamnamə fondundan, təsisçinin verdiyi əmlakdan, həmçinin dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitdən, fəaliyyətindən əldə olunmuş gəlirdən, ianələrdən, qrantlardan, cəlb edilən investisiyalardan və **qanunla qadağan edilməyən digər vəsaitdən** formalaşır.

- 1.23. Nizamnaməsində maliyyələşmə mənbələri açıq siyahı kimi göstərilmiş PHŞ-lər PHŞ Qanununda və nizamnamələrində bir-başa göstərilməyən mənbələrdən də (*əmlakın icarəyə verilməsindən, royaltidən, kraudfandingdən*¹²² və s.) vəsait əldə edə və öz əmlakını formalaşdırma bilər.

¹²¹ <https://e-qanun.az/framework/48696>

¹²² Kraudfanding layihələri maliyyələşdirmək üçün pul toplamaq üsullarından biridir. "Kraudfanding" ingiliscə kütlə (crowd) və maliyyələşdirmə (funding) sözlərindən yaranıb, insanların könüllü olaraq öz vəsaitlərini hər hansı layihənin həyata keçirilməsinə dəstək üçün bir yerə toplaması deməkdir. Kraudfanding ənənəvi maliyyələşdirmə modellərinə alternativ bir seçim kimi ortaya çıxıb. Kraudfanding vasitəsilə maliyyələşməni təmin etmək üçün bir qayda olaraq onlayn platformalardan (vəb-saytlar, sosial şəbəkələr və s.) istifadə edilir. Beynəlxalq təcrübədə publik hüquqi təsisatlar tərəfindən də kraudfanding maliyyələşməsinin həyata keçirilməsi istisna olunmur. Məsələn, araşdırma zamanı tərəfimizdən müəyyən olunmuşdur ki, Cənubi Koreyada çox sayda mərkəzi və yerli dövlət qurumları ictimai faydalı müxtəlif layihələri maliyyələşdirmək üçün kraudfanding platformalarından fəal şəkildə istifadə etməyə başlayıblar.

Kraudfanding maliyyələşməsi ilə bağlı ətraflı məlumat üçün bax: Crowdfunding public projects: Collaborative governance for achieving citizen co-funding of public goods.

(<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0740624X1830265X>)

7.3-cü maddənin şərh

- 1. Publik hüquqi şəxsin əmlakı üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam vermək hüquqlarının həyata keçirilməsi**
- 1.1. Şərh olunan maddə publik hüquqi şəxsin ona məxsus əmlak üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam verilməsi ilə bağlı münasibətləri tənzimləyir. Həmin maddəyə əsasən, publik hüquqi şəxsin ona məxsus əmlak üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam verməsi ilə bağlı məsələlərin həlli nizamnamə ilə müəyyən edilməlidir.
- 1.2. Publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin təhlili nəticəsində onlara məxsus əmlakın hansı fəaliyyət istiqamətləri üzrə və hansı qaydada istifadə olunması, həmin əmlak üzərində hansı şərtlər daxilində sərəncam verilməsi ilə bağlı müddəaların mövcudluğunu müəyyən etmək mümkündür.

Misal 44.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 12 yanvar tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Medianın İnkişafı Agentliyinin Nizamnaməsi”nin¹²³ 5.4-cü bəndinə əsasən, Agentlik qanunla nəzərdə tutulmuş vergiləri və digər məcburi ödənişləri müəyyən edilmiş qaydada ödədikdən sonra Agentliyin, onun idarə, filial, nümayəndəliklərinin və təsərrüfat cəmiyyətlərinin, habelə tabeliyindəki digər qurumların fəaliyyətin-dən əldə edilmiş vəsait üzərində **müstəqil sərəncam vermək** hüququna malikdir.

Misal 45.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 19 yanvar tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Qarabağ Dirçəliş Fondunun Nizamnaməsi”nin¹²⁴ 3.1.11-ci yarımbəndinə əsasən, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə bərpa və yenidənqurma işlərinin həyata keçirilməsi üçün dövlət büdcəsindən, habelə digər mənbələrdən cəlb edilən vəsaitdən səmərəli şəkildə istifadə etmək Fondun vəzifəsidir.

¹²³ <https://president.az/az/articles/view/50115>

¹²⁴ <https://president.az/az/articles/view/50259>

7.4-cü maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxslərə verilmiş əmlakdan istifadə edilməsi

- 1.1. Şərh olunan maddəyə əsasən, publik hüquqi şəxslərə verilmiş dövlət və bələdiyyə əmlakı onlar tərəfindən yalnız nizamnamədə müəyyən edilmiş məqsədlərə uyğun istifadə edilir.
- 1.2. Məlumdur ki, dövlət (bələdiyyə) publik hüquqi şəxsləri ümumdövlət və (və ya) ictimai əhəmiyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olmaq üçün yaradır və onların nizamnamələrində həmin fəaliyyət növlərindən irəli gələn məqsədləri müəyyənləşdirir. Qeyd olunan fəaliyyət növlərinin təmini, o cümlədən qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olmaq üçün publik hüquqi şəxslərə dövlət (bələdiyyə) tərəfindən müəyyən həcmdə əmlak ayrılır.
- 1.3. Odur ki, publik hüquqi şəxslər onlara verilmiş dövlət və bələdiyyə əmlakından yalnız onların **nizamnamələrində müəyyən edilən məqsədlərə nail olmaq üçün** istifadə etməlidirlər.
- 1.4. Şərh olunan maddədəki yanaşmanın bir sıra müsbət cəhətləri var. Birincisi, bu, publik hüquqi şəxsin resurslarından daha səmərəli istifadəni təşviq edir, onların israf edilməsi və ya onlardan sui-istifadə ehtimalını azaldır. İkincisi, belə norma dövlət (bələdiyyə) tərəfindən publik hüquqi şəxsə verilmiş əmlakdan istifadə üçün aydın çərçivə yaratmaqla onun idarə edilməsində şəffaflığın və aşkarlığın artırılmasına kömək edir.

Maddə 8. İdarəçilik

8.1. Publik hüquqi şəxsin idarə edilməsi qaydası onun nizamnaməsi ilə müəyyən edilir.

8.2. Publik hüquqi şəxsin təsisçisinin səlahiyyətlərinə aşağıdakılar aiddir:

8.2.1. nizamnamənin təsdiq olunması və nizamnamə fondunun miqdarının müəyyən edilməsi, onların dəyişdirilməsi;

8.2.2. idarəetmə orqanlarının yaradılması;

8.2.2-1. idarəetmə orqanlarının rəhbərlərinin (üzvlərinin) vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi;

8.2.3. inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsi, illik maliyyə hesabatlarının təsdiqi;

8.2.4. strukturun, əməyin ödənişi fondunun, işçilərin say həddinin və onların əməkhaqlarının məbləğinin (vəzifə maaşının, vəzifə maaşına əlavələrin, mükafatların və digər ödənişlərin) təsdiqi;

8.2.5. təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılmasına və ya onlarda iştirak etməyə, idarə, filial və nümayəndəliklərin yaradılmasına razılıq verilməsi;

8.2.6. xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən artıq məbləğdə olan əqdin (xüsusi əhəmiyyətli əqdin), habelə publik hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslərlə əqdin (əqdin dəyəri aktivlərin 5 faiz və daha çox hissəsini təşkil etdikdə) bağlanmasına razılıq verilməsi;

8.2.7. bu Qanunun 3.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qərarın qəbul edilməsi;

8.2.8. publik hüquqi şəxsin yenidən təşkili və ləğv edilməsi.

8.3. Publik hüquqi şəxsin təsisçisi bu Qanunun 8.2-ci maddəsində qeyd edilən səlahiyyətlərinin (onların bir hissəsinin) həyata keçirilməsini müəyyən etdiyi orqana (quruma, o cümlədən publik hüquqi şəxsin özünə) verə bilər.

8.4. Bu Qanunun 6.4-cü maddəsi nəzərə alınmaqla, idarəetmə orqanlarının rəhbərləri (üzvləri) Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində müəyyən olunmuş tələblərə cavab verməlidirlər.

8.5. Publik hüquqi şəxsin əmlakı üzərində sərəncam vermək hüququnun müəyyən şərtlərlə məhdudlaşdırılması nizamnamədə nəzərdə tutula bilər.

8.1-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin idarə edilməsinin nizamnamə ilə tənzimlənməsi

Şərh olunan maddənin mətnindən görünür ki, publik hüquqi şəxsin idarə olunması ilə bağlı qaydalar onun nizamnaməsində əks olunur. Bu maddədə tənzimlənən məsələ ilə bağlı PHŞ Qanununun 6.2.4-cü maddəsinin şərhində məlumat verilmişdir.

2. Publik hüquqi şəxsin korporativ idarəetmə standartlarını tətbiq etməsi

2.1. Nəzərə alınmalıdır ki, PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsinin 4.1-ci bəndinə əsasən, publik hüquqi şəxslər öz fəaliyyətində və idarəetmədə **mütləq korporativ idarəetmə standartlarını** tətbiq edirlər. Bununla belə, qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxslərə tətbiq edilən hər hansı xüsusi korporativ idarəetmə standartları qanunvericiliklə müəyyən edilməmişdir¹²⁵. Düşünürük ki, xüsusi qaydaların olmadığı halda, publik hüquqi şəxslər tərəfindən səhmdar cəmiyyətləri və məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlər üçün nəzərdə tutulmuş “Korporativ idarəetmə Qaydaları və Standartları”nın müddəaları nəzərə alına bilər.

2.2. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, korporativ idarəetmənin standartları və onun tətbiqi barədə ətraflı məlumat əldə etmək üçün “Korporativ idarəetmə Qaydaları və Standartları”na, habelə bu sahədə vacib beynəlxalq sənədlər hesab edilən İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının “Korporativ idarəetmə prinsipləri”nə¹²⁶, həmçinin həmin təşkilat tərəfindən təsdiq olunmuş “Dövlətə məxsus müəssisələrin korporativ idarəetmə təcrübələrinə dair Təlimat”a¹²⁷ baxmaq tövsiyə

¹²⁵ Məsələn, belə xüsusi korporativ idarəetmə standartları banklar (<https://e-qanun.az/framework/55125>) və sığortaçılar (<https://e-qanun.az/framework/56518>) üçün müəyyən edilmişdir.

¹²⁶ OECD Principles of Corporate Governance.
https://www.oecd-ilibrary.org/governance/g20-oecd-principles-of-corporate-governance-2023_ed750b30-en

¹²⁷ OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition.

olunur. Göstərilən sənədlərin təhlili nəticəsində qeyd etmək olar ki, məsələn, (i) təsisçi funksiyasının dövlət tərəfindən effektiv şəkildə icrası, (ii) strateji vəzifə və hədəflərin düzgün müəyyən edilməsi, (iii) publik hüquqi şəxsin fəaliyyətində şəffaflığın təminatı və öz fəaliyyəti barədə ictimaiyyəti məlumatlandırması, (iv) effektiv fəaliyyət göstərən idarəetmə orqanlarının formalaşdırılması, (v) səmərəli və çevik icra sisteminin təşkili, (vi) korporativ idarəetmənin prinsiplərinə riayət edilməsi publik hüquqi şəxslərin korporativ idarəetmədə tətbiq etməli olduğu vacib standartlardır.

8.2-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin təsisçisinin səlahiyyətləri

- 1.1. Şərh olunan maddə publik hüquqi şəxsin **təsisçisinin səlahiyyətlərinin dairəsini** müəyyənləşdirir.
- 1.2. Dövlət tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxsin təsisçisinin səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi qaydası onun yaradılmasını (və ya nizamnaməsinin təsdiq edilməsini) nəzərdə tutan hüquqi aktla müəyyən edilir.

8.2.1-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinin təsdiq olunması və nizamnamə fondunun miqdarının müəyyən edilməsi

- 1.1. Maddənin mətnindən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinin təsdiqi, nizamnamə fondunun miqdarının müəyyən edilməsi, onların dəyişdirilməsi təsisçinin səlahiyyətlərinə aiddir.
- 1.2. Qeyd olunan məsələlər PHŞ Qanununun 6.2.2-ci və 6.3-cü maddələrinin şərhində ətraflı şəkildə təhlil edilmişdir.

https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2015_9789264244160-en

8.2.2-ci və 8.2.2-1-ci maddələrin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanları və idarəetmə forması

- 1.1. Məlum olduğu kimi, hüquqi şəxslər qanunvericiliyə və nizamnaməyə uyğun fəaliyyət göstərən öz orqanları vasitəsilə mülki hüquqlar əldə edir və öhdələrinə mülki vəzifələr götürürlər (Mülki Məcəllənin 49.1-ci maddəsi). Hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarına **müşahidə (direktorlar) şurası və icra orqanı** aid edilir (Mülki Məcəllənin 49.3-cü maddəsi). Qeyd edilən idarəetmə orqanlarına münasibətdə hüquqi şəxsin idarəetmə forması müəyyənləşdirilir.
- 1.2. Publik hüquqi şəxslərin idarəetmə orqanlarının və idarəetmə formasının müəyyənləşdirilməsi üçün PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsinin və publik hüquqi şəxslərin Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq edilmiş nümunəvi nizamnamələrinin publik hüquqi şəxsin idarə edilməsi ilə bağlı hissələrinin nəzərdən keçirilməsi məqsədəuyğundur. Qeyd edilən nümunəvi nizamnamələrdə publik hüquqi şəxsin fərqli idarəetmə formalarını müəyyən etmək mümkündür.
- 1.3. Belə ki, PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsinin 4.3-cü bəndinə əsasən, publik hüquqi şəxsin nizamnaməsində onun idarəetmə orqanları əsasında aşağıdakı idarəetmə formalarından biri müəyyənləşdirilə bilər:
- Müşahidə (Direktorlar) Şurası və təkbəşçi icra orqanı (direktor, Baş direktor, Baş icraçı direktor, icraçı direktor)¹²⁸;
 - Müşahidə (Direktorlar) Şurası və İdarə Heyəti¹²⁹;
 - İdarə Heyəti¹³⁰.
- 1.4. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsində publik hüquqi şəxslərin fəaliyyətinə **ümumi rəhbərliyin və nəzarətin Müşahidə (Direktorlar) Şurası, cari rəhbərliyin isə icra**

¹²⁸ Məsələn, Hüquqi Ekspertiza və Qanunvericilik Təşəbbüsləri Mərkəzi.

¹²⁹ Məsələn, Azərbaycan İnvestisiya Holdingi.

¹³⁰ Məsələn, Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Agentliyi.

orqanı tərəfindən həyata keçirilməsi təsbit olunmuşdur. Nizamnaməsində Müşahidə (Direktorlar) Şurasının yaradılması nəzərdə tutulmayan hallarda isə publik hüquqi şəxsə ümumi rəhbərlik və nəzarət funksiyaları **İdarə Heyəti tərəfindən** həyata keçirilir.

Misal 46.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2022-ci il 26 fevral tarixli 54 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Kosmik Agentliyi (Azərkosmos)” publik hüquqi şəxsin Nizamnaməsinin¹³¹ 4.2-ci və 4.4-cü bəndlərinə əsasən, Agentliyin İdarə Heyəti müvafiq olaraq Agentliyin idarəetmə orqanıdır və Agentliyə ümumi rəhbərliyi və nəzarəti həyata keçirir.

Göründüyü kimi, “Azərbaycan Respublikasının Kosmik Agentliyi (Azərkosmos)” publik hüquqi şəxsin Nizamnaməsində Müşahidə (Direktorlar) Şurasının yaradılması nəzərdə tutulmadığından, Agentliyə ümumi rəhbərliyi və nəzarəti həyata keçirən orqan qismində İdarə Heyəti müəyyən edilmişdir.

- 1.5. Həmçinin, PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsinə əsasən, publik hüquqi şəxsə ictimai əsaslarla fəaliyyət göstərən **Himayəçilik Şurası** da yaradıla bilər.
- 1.6. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiq olunmuş nümunəvi nizamnamələrdə isə hər bir publik hüquqi şəxs statuslu müəssisənin idarəetmə forması ayrıca müəyyən edilmişdir.

Misal 47.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2019-cu il 15 yanvar tarixli 7 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan ali təhsil müəssisəsinin Nümunəvi Nizamnaməsi”nin¹³² 4.7-ci bəndinə əsasən, dövlət tərəfindən yaradılan ali təhsil müəssisəsinin ali idarəetmə orqanı Elmi Şuradır. Sözügedən Nümunəvi Nizamnamənin 4.11-ci bəndinə əsasən, ali təhsil müəssisəsinin cari fəaliyyətinə rektor rəhbərlik edir.

¹³¹ <https://e-qanun.az/framework/49219>

¹³² <https://e-qanun.az/framework/41220>

Misal 48.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2022-ci il 6 avqust tarixli 286 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Dövlət və bələdiyyə tərəfindən yaradılan sosial xidmət müəssisələrinin Nümunəvi Nizamnaməsi"nin¹³³ 4.3-cü bəndinə əsasən, müəssisənin fəaliyyətinə cari rəhbərliyi təsisçi tərəfindən vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilən direktor həyata keçirir.

- 1.7. Publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının səlahiyyətləri, tərkibinin formalaşdırılması, iclasların keçirilməsi və qərarların qəbul edilməsi qaydası və idarəetmə orqanlarının fəaliyyəti ilə bağlı digər məsələlər PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsinin müddəaları rəhbər tutulmaqla (müvafiq sahələr üzrə publik hüquqi şəxslərin nümunəvi nizamnamələrini Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin təsdiq etdiyi hallarda nümunəvi nizamnamələrin müddəaları nəzərə alınmaqla) hər bir publik hüquqi şəxsin öz nizamnaməsi ilə müəyyən olunur.
- 1.8. Həmçinin, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müəyyən etdiyi hallarda publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının (Müşahidə (Direktorlar) Şurası, icra orqanı) səlahiyyətlərinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti və (və ya) digər dövlət orqanı (qurumu) ilə razılaşdırmaqla həyata keçirilməsi nəzərdə tutula bilər (PHŞ Nümunəvi Nizamnaməsinin 4.4-cü bəndi).

Misal 49.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 18 iyul tarixli 215 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin Nizamnaməsi"nin¹³⁴ 4.5.4-2-ci yarımbəndinə əsasən, Xidmətin İdarə Heyəti **Azərbaycan Respublikası Prezidentinin razılığı ilə** Xidmətin idarə, filial və nümayəndəliklərinin yaradılması barədə qərar qəbul edir.

¹³³ <https://e-qanun.az/framework/51152>

¹³⁴ <https://e-qanun.az/framework/39531>

2. Publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının üzvlərinin vəzifə təyin və vəzifədən azad edilməsi

- 2.1. PHŞ Qanununun 8.2.2-1-ci maddəsinin mətnindən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının rəhbərlərinin (üzvlərinin) vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi təsisçi tərəfindən həyata keçirilir.

8.2.3-cü maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsi, illik maliyyə hesabatlarının təsdiqi

- 1.1. Şərh olunan maddədə publik hüquqi şəxsin təsisçisinin iki səlahiyyəti təsbit olunmuşdur: (i) publik hüquqi şəxsin inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsi; (ii) publik hüquqi şəxsin illik maliyyə hesabatlarının təsdiq edilməsi.

Inkişaf istiqamətlərinin müəyyən edilməsi

- 1.2. Şərh olunan maddəyə əsasən, publik hüquqi şəxsin təsisçisi onun inkişafı üçün strateji istiqamətləri formalaşdırmaq hüququna malikdir. Publik hüquqi şəxsin inkişaf istiqamətləri dövlətin sosial-iqtisadi inkişaf siyasəti və bu siyasətin reallaşmasında yaranan çağırışlar nəzərə alınmaqla onun fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq müəyyən edilməlidir.

- 1.3. Publik hüquqi şəxsin fəaliyyət istiqaməti sahəsində inkişafa nail olması üçün təsisçi tərəfindən əvvəlcə strateji hədəflər və prioritet istiqamətlər müəyyən edilə, o cümlədən bununla bağlı strateji planlar, yol xəritələri, tədbirlər planı hazırlana bilər.

İllik maliyyə hesabatlarının təsdiqi

- 1.4. Publik hüquqi şəxslərin maliyyə hesabatlarının tərtibi, təqdim edilməsi və dərc olunması qaydaları "Mühasibat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun IV-l fəslinin ("Publik hüquqi şəxslərin mühasibat uçotu və maliyyə hesabatları") müddəalarına uyğun olaraq tənzimlənir. Həmçinin, nəzərə almaq lazımdır ki,

publik hüquqi şəxslər maliyyə hesabatlarını Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarına uyğun şəkildə tərtib etməlidirlər (sözündən Qanunun 12-1.1-ci maddəsi).

- 1.5. Şərh olunan maddənin mətnindən görüldüyü kimi, publik hüquqi şəxslərin illik maliyyə hesabatını təsisçi təsdiq etməlidir.

8.2.4-cü maddənin şərh

- 1. Publik hüquqi şəxsin strukturunun, əməyin ödənişi fondunun, işçilərin say həddinin və onların əməkhaqlarının məbləğinin təsdiqi**

- 1.1. Şərh olunan maddəyə əsasən, publik hüquqi şəxsin (i) strukturunu, (ii) əməyin ödənişi fondunu, (iii) işçilərin say həddini və onların əməkhaqlarını (vəzifə maaşı, vəzifə maaşına əlavələr, mükafatlar və digər ödənişlər) təsdiq etmək səlahiyyətini PHŞ Qanunu təsisçiyə vermişdir.

Publik hüquqi şəxsin strukturu

- 1.2. Qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxslərin strukturuna dair ümumi tələblər onların nizamnamələrində öz əksini tapır. Nizamnamələrin təhlili nəticəsində publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının, struktur bölmələrinin (şöbə, departament və s.), filial və nümayəndəliklərinin və tabeliyindəki digər qurumların publik hüquqi şəxsin strukturuna daxil olduğu müəyyən olunur.

Misal 50.

Publik hüquqi şəxs statuslu Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun strukturuna İdarə Heyəti, Fondun Aparatı (müxtəlif departamentlər), mərkəzi filiallar (məsələn, Sosial Ödənişlərin Təyinatı üzrə Mərkəzi Filial), Regional filiallar (məsələn Abşeron-Xızı regional filialı), vahid əlaqələndirmə mərkəzləri (VƏM) (məsələn, Şəki vahid əlaqələndirmə mərkəzi) daxildir¹³⁵.

¹³⁵ <https://dsmf.gov.az/az/fond/struktur>

- 1.3. Təsisçi struktur bölmələri, onların funksional vəzifələri, habelə onlar arasında iyerarxik əlaqələr kimi strukturun əsas elementlərini müəyyən etmək hüququna malikdir. Eyni zamanda, təsisçi publik hüquqi şəxsin strukturunun onun məqsəd və vəzifələrinə, habelə qanunvericiliyin tələblərinə uyğunluğunu təmin etməlidir.
- 1.4. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, düzgün təşkil edilmiş struktur idarəetmənin optimallaşdırılması və səmərəliliyinin təmin edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir.

Publik hüquqi şəxsin əməyin ödənişi fondu

- 1.5. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2018-ci il 11 oktyabr tarixli 440 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının büdcə xərclərinin iqtisadi təsnifatı”na əsasən, əməyin ödənişi fonduna (i) **əməkhaqqı** (ştatda olan işçilərin əməkhaqqı, əməyin ödənişi ilə bağlı digər pul ödənişləri) və (ii) **əməkhaqqına görə ayırmalar** (məcburi dövlət sosial sığorta haqları, icbari dövlət sığortası, icbari tibbi sığorta, işsizlikdən sığorta) daxildir.
- 1.6. Şərh olunan maddənin mətnindən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxsin əməyin ödənişi fondu təsisçi tərəfindən təsdiq edilir. Bu o deməkdir ki, təsisçi təşkilatın işçilərinə əməkhaqqının ödənilməsi üçün ayrılan vəsaitin miqdarını müəyyən etmək səlahiyyətinə malikdir. Təsisçinin bu hüququ korporativ idarəetmənin tərkib elementidir və ona müəssisənin maliyyə siyasəti sahəsində əsas qərarlar qəbul etməyə imkan verir.
- 1.7. Bundan əlavə, təsisçi zəruri hallarda, məsələn, publik hüquqi şəxsin maliyyə vəziyyətindən, işin həcmindən və ya təşkilatın maliyyə vəziyyətinə təsir edən digər amillərdən asılı olaraq əməyin ödənişi fondunda dəyişikliklər edə bilər.

Publik hüquqi şəxsin işçilərinin say həddi və onların əməkhaqlarının məbləği

- 1.8. Bütün təşkilatlar kimi publik hüquqi şəxslərin də işçilərinin say həddi yerinə yetirilən işlərin həcmindən və mürəkkəbliyindən asılı olaraq müəyyənləşdirilməlidir.

- 1.9. Publik hüquqi şəxslərin işçilərinin əməkhaqlarının, onların vəzifə maaşının, vəzifə maaşına əlavələrin, mükafatların və digər ödənişlərin müəyyən edilməsi və ödənilməsi ilə bağlı digər ümumi məsələlər qüvvədə olan əmək qanunvericiliyinə uyğun olaraq tənzimlənir.

8.2.5-ci maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxs tərəfindən təsərrüfat cəmiyyətlərində iştirak etmə, filial və nümayəndəliklərin yaradılması

- 1.1. Şərh olunan maddəyə əsasən, publik hüquqi şəxsin (i) publik hüquqi şəxslərin təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılmasına və ya onlarda iştirak etməyə, (ii) publik hüquqi şəxslərin idarə, filial və nümayəndəliklərinin yaradılmasına razılıq verilməsi təsisçinin səlahiyyətinə aiddir.

Publik hüquqi şəxsin təsərrüfat cəmiyyətləri

- 1.2. Şərh olunan maddədə nəzərdə tutulan publik hüquqi şəxsin **təsərrüfat cəmiyyətlərinin yaradılması və ya onlarda iştirak etmək hüququ** PHŞ Qanununun 3.2-ci maddəsinin şərhində ətraflı təhlil edilmişdir.

Publik hüquqi şəxsin idarə, filial və nümayəndəlikləri

- 1.3. Hüquqi şəxsin idarə, filial və nümayəndəliklərinin anlayışı Mülki Məcəllənin 53-cü və 54-cü maddələrində verilmişdir. Odur ki, publik hüquqi şəxslərin idarə, filial və nümayəndəliklərinin xüsusiyyətləri həmin maddələrin mətninə uyğun müəyyənləşdirilir.
- 1.4. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, publik hüquqi şəxslərin nümayəndəlikləri və ya filialları barədə məlumatlar (qeydlər) hüquqi şəxslərin dövlət reyestrinə daxil edilməlidir ("Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 2.0.8-ci və 4.2-ci maddələri).

- 1.5. Təcrübədə publik hüquqi şəxslər tərəfindən idarə, filial və nümayəndəlik yaradılması hallarına rast gəlinir. Bununla əlaqədar olaraq aşağıdakı nümunələri təqdim edirik:
- Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Əmlak Məsələləri Dövlət Xidmətinin Daşınmaz Əmlakın Dövlət Kadastrı və Reyestri publik hüquqi şəxsin **müvafiq ərazi idarələri** (məsələn, 1 sayılı Bakı Ərazi İdarəsi, 4 sayılı Abşeron Ərazi İdarəsi və s.)¹³⁶;
 - Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Sosial Müdafiə Fondu publik hüquqi şəxsin **müvafiq filialları** və **nümayəndəlikləri** (məsələn, Xüsusi Şərtlərlə Təyinat üzrə Mərkəzi Filial)¹³⁷.

8.2.6-cı maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxslərin xüsusi əhəmiyyətli əqdləri

- 1.1. İlk növbədə, qeyd edilməlidir ki, xüsusi əhəmiyyətli əqdlərin anlayışı və bağlanması qaydaları Mülki Məcəllədə məhdud məsuliyyətli cəmiyyət və açıq səhmdar cəmiyyətinə münasibətdə müəyyən edilmişdir.
- 1.2. Belə ki, məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərin xalis aktivlərinin dəyərinin **50%-dən**, səhmdar cəmiyyətlərində isə xalis aktivlərinin dəyərinin **25%-dən artıq** məbləğdə olan əqd xüsusi əhəmiyyətli əqd hesab edilir (Mülki Məcəllənin müvafiq olaraq 87.10-cu və 99.3-cü maddələri).
- 1.3. Şərh olunan maddənin mətnindən göründüyü kimi, PHŞ Qanunu publik hüquqi şəxslərə münasibətdə məhz açıq səhmdar cəmiyyətləri ilə bağlı yanaşmanı rəhbər tutmaqla xalis aktivlərinin dəyərinin 25%-dən artıq məbləğdə olan əqdi xüsusi əhəmiyyətli əqd kimi müəyyən etmişdir.

¹³⁶ <https://dedkr.gov.az/az/page/view/27>

¹³⁷ <https://dsmf.gov.az/az/fond/struktur/merkezi-filiallar>

- 1.4. Qanunvericilikdə belə əqdlərin bağlanmasına xüsusi tələblərin qoyulması (yəni onların bağlanması barədə qərarın təsisçi tərəfindən verilməsi) bu əqdlərin hüquqi şəxsin əmlak vəziyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsirə malik olması ilə izah edilir. Məsələn, xalis aktivlərinin dəyərinin iyirmi beş faizindən çox olan aktivləri satmaq və ya əldə etmək üzrə əməliyyatlar publik hüquqi şəxsin balansını və maliyyə göstəricilərini xeyli dərəcədə dəyişə bilər.

2. Publik hüquqi şəxsə aidiyyəti şəxslə bağlanan əqd

Aidiyyəti şəxslə bağlanan əqd barədə məlumat

- 2.1. Qeyd edilməlidir ki, hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslə həmin hüquqi şəxs arasında bağlanılan hər hansı əqd, razılaşma, yaxud əlaqəli əqdlər məcmusu aidiyyəti şəxslə əqd hesab olunur (Mülki Məcəllə, 49-1.1-ci maddə).
- 2.2. Sözügedən maddənin mənasına görə, “əqd”, “razılaşma”, “əlaqəli əqd” ifadələri mülki hüquqi nəticə doğuran müqavilələri, digər sazişləri və hərəkətləri nəzərdə tutur. Onlar əmlakın əldə edilməsi, işin yerinə yetirilməsi, xidmət göstərilməsi, vəzifənin yerinə yetirilməsindən azad edilmə və s. ilə əlaqədar ola bilər. Hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslər dedikdə isə həmin maddədə dairəsi qeyd olunan şəxslər başa düşülür.
- 2.3. Mülki Məcəllənin 49-1-ci maddəsində aidiyyəti şəxslə əqdlərin bağlanması ilə bağlı konkret qaydalar müəyyən olunur. Həmin qaydaların müəyyən edilməsi aidiyyəti şəxslərin bundan sui-istifadə etmələrinə yol verilməməsi, hüquqi şəxslərin zərərinə əqdlər bağlamalarını məhdudlaşdırmaq məqsədi daşıyır.

Publik hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslərlə əqdlərin bağlanması

- 2.4. Mülki qanunvericilikdə publik hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslərlə əqdin bağlanması üçün xüsusi qaydalar müəyyən edilmədiyindən və publik hüquqi şəxsin fəaliyyəti PHŞ Qanunu ilə yanaşı Mülki Məcəllə ilə tənzimləndiyindən, Mülki Məcəllədə əksini tapan aidiyyəti şəxslə əqdin anlayışı və hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslərin dairəsi publik hüquqi şəxslərə münasibətdə də nəzərə

alınmalı, o cümlədən publik hüquqi şəxsə aidiyyəti olan şəxslə əqdin bağlanması qaydalarına Mülki Məcəllənin 49-1-ci maddəsi tətbiq edilməlidir.

- 2.5. Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, hüquqi şəxslə bağlanması nəzərdə tutulan əqdin dəyəri hüquqi şəxsin aktivlərinin 5 faiz və daha çox hissəsini təşkil etdikdə, mütləq qaydada hüquqi şəxsin iştirakçılarının ümumi yığıncağının qərarı tələb olunur (Mülki Məcəllə, 49-1.2-ci maddə). Qeyd edilən qayda şərh olunan maddənin mətnində də ifadə edilir. Məlumdur ki, publik hüquqi şəxslərdə idarəetmə orqanı qismində ümumi yığıncaq nəzərdə tutulmadığından, onlara münasibətdə sözügedən maddə tətbiq edilərkən hüquqi şəxsin **iştirakçılarının ümumi yığıncağı** qismində publik hüquqi şəxsin təsisçisi və ya təsisçinin bununla bağlı səlahiyyət verdiyi orqanın (qurumun, o cümlədən publik hüquqi şəxsin özünün) idarəetmə orqanlarından biri çıxış edir.

Misal 51.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 15 oktyabr tarixli 1855 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Elm Fondunun Nizamnaməsi”nin¹³⁸ 4.7.14-cü yarımbəndinə əsasən, aidiyyəti şəxslə dəyəri Fondun aktivlərinin 5 faizini və daha çox hissəsini təşkil edən əqdin bağlanması barədə qərar qəbul etmək səlahiyyətini təsisçi Fondun Müşahidə Şurasına vermişdir.

8.2.7-ci maddənin şərh

Publik hüquqi şəxsin mənfəətinin köçürülməsi

Şərh olunan maddədə nəzərdə tutulan publik hüquqi şəxsin mənfəətinin onun nizamnaməsində nəzərdə tutulmayan məqsədlər üçün dövlət büdcəsinə və yerli büdcəyə köçürülməsi barədə qərarın qəbul edilməsi məsələsi PHŞ Qanununun 3.3-cü maddəsinin şərhində təhlil edilmişdir.

¹³⁸ <https://e-qanun.az/framework/52580>

8.2.8-ci maddənin şərh

Publik hüquqi şəxsin yenidən təşkili və ləğv edilməsi

Şərh olunan maddədə nəzərdə tutulan publik hüquqi şəxsin yenidən təşkili və ləğv edilməsi ilə bağlı məsələlər PHŞ Qanununun 9-cu maddəsinin şərhində ətraflı təhlil edilmişdir.

8.3-cü maddənin şərh

1. Təsisçi səlahiyyətlərinin verilməsi

- 1.1. Şərh edilən maddəyə əsasən, PHŞ Qanununun 8.2-ci maddəsində müəyyən edilən bütün səlahiyyətlər (və ya onların bir hissəsi) həyata keçirilməsi üçün təsisçi tərəfindən digər orqanlara (qurumlara, o cümlədən publik hüquqi şəxsin özünə) ötürülə bilər. Qeyd edilməlidir ki, səlahiyyətlərin ötürülməsi publik hüquqi şəxsin yaradılması haqqında hüquqi aktda (dövlət adından yaradılan publik hüquqi şəxslərə münasibətdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanlarında və sərəncamlarında, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarlarında) öz əksini tapır.
- 1.2. Bu maddədə nəzərdə tutulan müddəa publik hüquqi şəxs daxilində səlahiyyətlərin səmərəli şəkildə bölüşdürülməsi və həyata keçirilməsinin vacibliyi ilə bağlıdır. Səlahiyyətlərin verilməsi hüququ təsisçiyə **müəyyən funksiyaları və ya onların bir hissəsin**i publik hüquqi şəxsin məqsədlərinə və vəzifələrinə uyğun olaraq onları daha yaxşı və effektiv həyata keçirə biləcək orqanlara (qurumlara, o cümlədən publik hüquqi şəxsin özünə) həvalə etməyə imkan verir.

Misal 52.

“İnsan orqan və toxumalarının donorluğu və transplantasiyası haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il 20 oktyabr tarixli 189-VIQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 8 dekabr tarixli 1208 nömrəli Fərmanının¹³⁹ 5.1.4-cü yarımbəndinə əsasən, “Orqan Donorluğu və Transplantasiyası üzrə Koordinasiya Mərkəzi” publik hüquqi şəxsin yenidən

¹³⁹ <https://e-qanun.az/framework/46448>

təşkili və ləğvi Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ilə razılaşdırmaqla həyata keçirilə bilər.

Misal 53.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2023-cü il 8 dekabr tarixli 444 nömrəli Qərarı¹⁴⁰ ilə Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin tabeliyində fəaliyyət göstərən “Azərbaycan İlahiyyat İnstitutu” publik hüquqi şəxsin yanında “Bakı İlahiyyat Kolleci” publik hüquqi şəxs yaradılmış, həmin Qərarın 2.2-ci bəndinə əsasən, Kollecin yenidən təşkili və ləğvi səlahiyyəti istisna olmaqla, Qanunun 8.2-ci maddəsi ilə publik hüquqi şəxsin təsisçisinin səlahiyyətlərinə aid edilmiş digər məsələlərin həlli, o cümlədən Kollecin idarəetmə orqanlarının rəhbərlərinin (üzvlərinin) vəzifəyə təyin və vəzifədən azad edilməsi ilə bağlı səlahiyyəti Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinə həvalə edilmişdir.

Misal 54.

“Hüquqi Ekspertiza və Qanunvericilik Təşəbbüsləri Mərkəzinin yaradılması və fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 19 may tarixli 1685 nömrəli Fərmanının¹⁴¹ 4.7-ci bəndinə əsasən, Mərkəzin tabeliyindəki Hüquq və İnsan Haqları İnstitutunun təsisçisinin PHŞ Qanununun 8.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş səlahiyyətlərini Mərkəz həyata keçirir.

8.4-cü maddənin şərh

- 1. Publik hüquqi şəxslərin idarəetmə orqanlarının üzvləri üçün Mülki Məcəllədə müəyyən edilən tələblər**
- 1.1. Şərh olunan maddənin mətnindən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının rəhbərləri (üzvləri) Mülki Məcəllədə müəyyən olunmuş tələblərə cavab verməlidir.
- 1.2. Qeyd edilməlidir ki, hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarında təmsil olunan şəxslər üçün tələblər Mülki Məcəllənin 49.3-cü maddəsində göstərilir. Belə ki, həmin maddənin mətninə əsasən, **hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarında təmsil olunan hər**

¹⁴⁰ <https://e-qanun.az/framework/55746>

¹⁴¹ <https://e-qanun.az/framework/49618>

hansı şəxs təmsil etdiyi hüquqi şəxsin mənafeləri üçün vəzifələrini yerinə yetirərkən (i) vicdanla, peşəkar qaydada və məntiqlə hərəkət etmək, (ii) hüquqi şəxsin və onun bütün iştirakçılarının maraqlarına sadıq olmaq, (iii) hüquqi şəxsin maraqlarını öz maraqlarından üstün tutmaq, (iv) ehtiyatlı olmaq, (v) habelə qərarların qəbulu zamanı ədalətli və qərəzsiz olmağa borcludur. Həmin şəxs bu vəzifələrin hüquqi şəxsin maraqlarına uyğun olaraq yerinə yetirilməsi üçün **məsuliyyət daşıyır**.

- 1.3. Həmçinin, qeyd edilməlidir ki, Mülki Məcəllənin 49.4-cü maddəsində hüquqi şəxs adından çıxış edən şəxs, o cümlədən hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarında (müşahidə (direktorlar) şurası, icra orqanı) təmsil olunan hər hansı şəxslər üçün hüquqi şəxsə dəyən zərərə görə məsuliyyət yaradan hallar müəyyən edilmişdir. Nəzərə almaq lazımdır ki, həmin hallar publik hüquqi şəxslərə yalnız publik hüquqi şəxslərin hüquqi statusuna uyğun olaraq tətbiq edilir.
- 1.4. Məsələn, Mülki Məcəllənin 49.4.1-ci maddəsinin məzmunundan anlaşılır ki, bu maddə daha çox fəaliyyətinin əsas məqsədi mənfəət götürməkdən ibarət olan kommersiya hüquqi şəxslərinə aiddir. Belə nəticəyə gəlməyə həmin maddədə hüquqi şəxsin **zərər və mənfəətlə** işləməsindən bəhs edilməsi əsas verir ki, bu da publik hüquqi şəxsə xas olan bir xüsusiyyət deyil.
- 1.5. Buna baxmayaraq, publik hüquqi şəxsin fəaliyyətinin əsas məqsədi mənfəət götürməkdən ibarət olmasa da, o, PHŞ Qanununda nəzərdə tutulmuş qaydada müəyyən məhdudiyyətlərlə bu fəaliyyətlə məşğul ola bilər¹⁴². Odur ki, publik hüquqi şəxslərin sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı Mülki Məcəllənin 49.4-cü maddəsinə publik hüquqi şəxslərə münasibətdə aktual hesab etmək olar.

¹⁴² Bax: PHŞ Qanununun 3.1-ci və 3.2-ci maddələrinin şərhli.

2. Publik hüquqi şəxsin idarəetmə orqanlarının üzvlərinə Mülki Məcəllə ilə müəyyən olunmuş tələblər şamil edilərkən PHŞ Qanununun 6.4-cü maddəsinin nəzərə alınması

- 2.1. Şərh edilən maddənin mətnindən göründüyü kimi, publik hüquqi şəxslərin idarəetmə orqanlarının üzvləri PHŞ Qanununun 6.4-cü maddəsi nəzərə alınmaqla, Mülki Məcəllədə müəyyən olunmuş tələblərə cavab verməlidir.
- 2.2. Məlum olduğu kimi, PHŞ Qanununun 6.4-cü maddəsinə əsasən, “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş hallarda hüquqi faktların qeydiyyatı ilə bağlı xidmətlər göstərən (hüquqi hərəkətləri həyata keçirən) Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən yaradılan publik hüquqi şəxsin əməkdaşları **nizamnaməsində nəzərdə tutulmuş halda** dövlət qulluqçularına bərabər tutulurlar.
- 2.3. Hesab edirik ki, şərh olunan maddədə PHŞ Qanununun 6.4-cü maddəsinə istinad edilməsində məqsəd publik hüquqi şəxslərin dövlət qulluqçusuna bərabər tutulan idarəetmə orqanlarının rəhbərlərinə (üzvlərinə) Mülki Məcəllədə nəzərdə tutulmuş tələblərlə yanaşı, həm də “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş dövlət qulluqçularına münasibətdə nəzərdə tutulan tələblərin (məsələn, “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunla dövlət qulluqçuları üçün müəyyən edilən vəzifələr, onlara qoyulan məhdudiyyətlər, dövlət qulluqçularının riyət etməli olduqları etik davranış qaydaları və s.) şamil edilməsini göstərməkdir.

8.5-ci maddənin şərh

1. **Publik hüquqi şəxsin əmlakına sərəncam vermək hüququnun məhdudlaşdırılması**
- 1.1. Şərh olunan maddənin mətnindən görünür ki, publik hüquqi şəxsin əmlakı üzərində sərəncam vermək hüququnun məhdudlaşdırılması onun nizamnaməsində nəzərdə tutula bilər. Belə məhdudiyyət

yətlərin bir qismi **publik hüquqi şəxsin əmlakının hüquqi rejimi** ilə (yeni onun istifadəsində olan dövlət əmlakının idarə edilməsi ilə bağlı qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş tələblərə riayət edilməsi ilə) bağlıdır¹⁴³.

- 1.2. Sözügedən məhdudiyyətlərin başqa bir qismi də publik hüquqi şəxsə məxsus əmlakın idarə edilməsi ilə əlaqədar mümkün **sui-istifadə risklərinin azaldılması üçün** təsisçi tərəfindən tətbiq edilən **nəzarət mexanizmləri** ilə bağlıdır. Bu kateqoriyaya, məsələn, ənənəvi olaraq **xüsusi əhəmiyyətli əqdlər** və **aidiyyəti şəxslərlə bağlanan əqdlər** üzrə tətbiq edilən məhdudiyyətləri aid etmək olar.
- 1.3. Qeyd olunan məhdudiyyətlər (i) qadağa və ya (ii) xüsusi prosedur tələbi formasında ola bilər. **Qadağa tipli məhdudiyyətlər** publik hüquqi şəxsin hər hansı konkret əmlaklarına sərəncam verilməsini və ya müəyyən əqdlərin bağlanmasını bilavasitə qadağan edir. **Xüsusi prosedur tələbini müəyyənləşdirən məhdudiyyətlər** isə konkret əmlaka sərəncam verilməsini və ya müəyyən əqdlərin bağlanmasını mümkünsüz etməsə də, onlar üçün müərkəbləşdirilmiş qayda nəzərdə tutur (məsələn, müəyyən əqdlərin icraçı direktor tərəfindən təkbəşinə deyil, idarə heyəti tərəfindən bağlanması, yaxud yalnız təsisçi və ya müşahidə şurası tərəfindən bağlanması və ya onlarla razılaşdırılmaqla bağlanması və s.).

¹⁴³ Publik hüquqi şəxslərin əmlakının hüquqi rejimi, o cümlədən publik hüquqi şəxsin əmlakına dair sahiblik, istifadə və sərəncam verilməsi ilə bağlı məsələlər PHŞ Qanununun 7-ci maddəsində təhlil edilmişdir. Odur ki, həmin təhlillərin bu hissədə yenidən təkrarlanması məqsəduyğun hesab edilmir.

Maddə 9. Publik hüquqi şəxsin yenidən təşkili və ləğvi

Publik hüquqi şəxsin ləğvi və yenidən təşkili ilə bağlı məsələlər onun nizamnaməsi və Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

9-cu maddənin şərh

1. Publik hüquqi şəxsin ləğvi və yenidən təşkili xüsusiyyətləri

Ümumi məlumat

- 1.1. Şərh olunan maddə publik hüquqi şəxsin (i) ləğvi və (ii) yenidən təşkili ilə bağlı məsələni tənzimləyir. Maddənin mətnindən başa düşülür ki, publik hüquqi şəxsin ləğvi və yenidən təşkili publik hüquqi şəxsin nizamnaməsinə və Mülki Məcəlləyə uyğun həyata keçirilməlidir.
- 1.2. Tərəfimizdən publik hüquqi şəxslərin nizamnamələrinin təhlili nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, müvafiq nizamnamələrdə publik hüquqi şəxsin ləğvi və yenidən təşkili təsisçisi və ya təsisçinin səlahiyyət verdiyi orqan (qurum, o cümlədən publik hüquqi şəxsin özü) tərəfindən həyata keçirilir.

Misal 55.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 26 may tarixli 2151 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Laçın rayonunda Bərpa, Tikinti və İdarəetmə Xidmətinin Nizamnaməsi”nin¹⁴⁴ 8-ci hissəsinə əsasən, Xidmətin ləğvini və yenidən təşkilini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti həyata keçirir.

- 1.3. Publik hüquqi şəxsin ləğvi və yenidən təşkili ilə bağlı qaydaları müəyyən etmək üçün isə **Mülki Məcəllənin hüquqi şəxslərin ləğvi və yenidən təşkili ilə bağlı məsələləri tənzimləyən müddəalarına** istinad edilməlidir.

¹⁴⁴ <https://e-qanun.az/framework/54261>.

Publik hüquqi şəxsin ləğvi

- 1.4. Qeyd edilməlidir ki, Mülki Məcəlləyə əsasən, hüquqi şəxsin ləğvi onun mövcudluğuna və fəaliyyətinə hüquq və vəzifələri hüquq varisliyi qaydasında başqa şəxslərə keçmədən xitam verilməsi deməkdir. Odur ki, publik hüquqi şəxslər də ləğv edilərkən onların hüquq və vəzifələri başqa şəxslərə keçmədən fəaliyyətinə son qoyulur.
- 1.5. Publik hüquqi şəxsin ləğvi Mülki Məcəllənin 59-61-ci maddələrində müəyyən edilmiş qaydalara uyğun olaraq həyata keçirilməlidir. Bununla belə, nəzərə alınmalıdır ki, PHŞ Qanununun 5.4-cü maddəsinə əsasən, publik hüquqi şəxsin müflis elan olunmasına yol verilmədiyindən, onun barəsində iflas prosedurunun başlanılması, habelə bu proses nəticəsində ləğv edilməsi istisna edilir.

Publik hüquqi şəxsin yenidən təşkili

- 1.6. Hüquqi şəxsin yenidən təşkili qaydaları Mülki Məcəllənin 55-58-ci maddələrində təsbit olunmuşdur. Digər hüquqi şəxslər kimi publik hüquqi şəxs (i) birləşərək, (ii) qoşularaq, (iii) bölünərək, (iv) ayrılaraq və (v) çevrilərək yenidən təşkil oluna bilər. Ləğvdən fərqli olaraq, yenidən təşkil zamanı publik hüquqi şəxsin hüquq və öhdəlikləri hüquq varisliyi qaydasında başqa publik hüquqi şəxs(lər)ə keçir.
- 1.7. Qeyd edilməlidir ki, təcrübədə publik hüquqi şəxslərin öz aralarında yenidən təşkili halına tərəfimizdən rast gəlinməmişdir. Bununla belə, təcrübədə hüquqi şəxslərin digər təşkilati-hüquqi formalardan publik hüquqi şəxsə yenidən təşkil edilməsi halları mövcuddur.

Misal 56.

“Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin “Avtomobil Yollarının Mühafizə Xidməti” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 10 oktyabr tarixli 1852 nömrəli Fərmanının¹⁴⁵ 1-ci hissəsinə əsasən, Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət

¹⁴⁵ <https://e-qanun.az/framework/52560>.

Agentliyinin “Avtomobil Yollarının Mühafizə Xidməti” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin tabeliyində “Avtomobil Yollarının Mühafizə Xidməti” publik hüquqi şəxsə **çevrilmə yolu ilə** yenidən təşkil edilmişdir.

Misal 57.

“Azərbaycan Respublikasında rəqəmsallaşma, innovasiya, yüksək texnologiyalar və rabitə sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 11 oktyabr tarixli 1464 nömrəli Fərmanının¹⁴⁶ 2.2-ci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin tabeliyindəki “Milli Nüvə Tədqiqatları Mərkəzi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin, Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin tabeliyindəki Innovasiyalar Agentliyi publik hüquqi şəxsin və Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin nəzdindəki Yüksək Texnologiyalar üzrə Tədqiqat Mərkəzinin **birləşmə formasında** yenidən təşkili yolu ilə innovasiya və Rəqəmsal İnkişaf Agentliyi yaradılmışdır.

- 1.8. Bundan əlavə, təcrübədə publik hüquqi şəxsin yaradılmasını nəzərdə tutan bəzi hüquqi aktlarda **müxtəlif təşkilati-hüquqi formaya malik hüquqi şəxslərin əsasında** publik hüquqi şəxsin yaradılmasını müəyyən edən müddəalara da rast gəlinir. Bu zaman həmin aktda publik hüquqi şəxsin yenidən təşkil edilmə yolu ilə yaradıldığı birbaşa qeyd olunmasa da, onun bu formada təsis edilməsi mahiyyətə yenidən təşkil edilmə ilə eynilik təşkil edir.

Misal 58.

“Azərbaycan Respublikasında media sahəsində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 12 yanvar tarixli 1249 nömrəli Fərmanının¹⁴⁷ 1-ci hissəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi **Fondunun əsasında** “Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi” publik hüquqi şəxs yaradılmışdır.

¹⁴⁶ <https://e-qanun.az/framework/48367>.

¹⁴⁷ <https://e-qanun.az/framework/46675>.

Misal 59.

“Sənaye parklarının, sənaye məhəllələrinin və aqroparkların idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 22 yanvar tarixli 1257 nömrəli Fərmanının¹⁴⁸ 1-ci hissəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyindəki “Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı” **MMC-nin əsasında** Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyində publik hüquqi şəxs statuslu İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi yaradılmışdır.

¹⁴⁸ <https://e-qanun.az/framework/46709>.